— NOTRE TEMPS
CAHIERS UKRAINIENS NON-PÉRIODIQUES
CONSACRÉS A L'ÉTUDE DE L'ÉPOQUE CONTEMPORAINE

НАША ДОБА

ПОЛІТИЧНО-ГРОМАДСЬКА, НАУКОВА
Й
ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА

УКРАЇНСЬКЕ НЕЗАЛЕЖНЕ СЛОВО

ВИХОДИТЬ
НЕПЕРІОДИЧНО

НА ПРАВАХ РУКОПИСУ

РІК ІІІ

ПАРИЖ

"Н А Ш А   Д О В А"

Рік III.   Ч.I /IO/

Січень, I949.

З НОВИМ РОКОМ!
Передплатникам, Читачам і Прихильникам:
НА ЩАСТЯ!..НА ЗДОРОВ'Я!..

Бог, Україна й Гетьман!

ооо ПРО ВОДУ НАШОГО ЖИТТЯ...ооо

"Кожний, хто тієї води нап'ється,
знов запрагне..."
Христос до Самарійки.
/Іоанна 4, I3/

Про ту божу воду, якої нестеменно запрагне кожний, хто її нап'ється, бо то вода нашого життя.

Про воду обнови, якої сьогодня прагне кожна українська людина, затроєна каламутними джерелами з чужого поля.

Про воду з української духової Криниці, налляної Богом.

Ось уже багато-багато років /ще Т.Шевченко натаврував цей гріх і перестеріг нас/ блукаємо чужими полями, вдовольняючи спрагу черева, а тимчасом наша власна духова Криниця висихає, мохом обросла й намулом вода в ній покрита. Хоч у тій Криниці - вода нашого життя.

Тому воно таке гірке й трійливе, наше нинішнє животіння; тому й дух наш нидіє й завмирає.

Бо п'ємо не ту воду, яка дає спрагу Бога, а ту, яка вбиває спрагу божого й вічного.

І чим більше п'ємо з усякого скороминущого джерела, тим гостріше пече нас внутрішній розбрат, неспокій і розпука.

-//-

П'ючи з багатьох джерел, крім власного, призначеного Богом, напиваємося отрути. Тратимо божі риси на лиці, що ними нас позначено внутрішньо та відріжнено зовнішньо, а тіло наше вкриди гидкі струпи - ледве один одного впізнаємо. І чим далі, тим розбрат поглиблюється: кожний припадає до іншого джерела, набуває інше обличчя, а сьогодня навіть двох з нас не дадуть тієї самої відповіді на питання - хто ми та чого прагнемо?..

Поза окремими гуртками, чи партіями, де ми тільки зовнішніми рисами ще об'єднуємося - духово ми чужі один другому: ветерани й скитальці, старі й нові, східняки й західники, галичани й наддніпрянці, католики й православні, демократи й атеїсти, радикали й соціялісти, патріоти й націоналісти, революціонери й тюхтії, мельниківці й бандерівці, американці й европейці, а незабаром кожний з нас матиме окрему віру, окрему партію та й окрему Україну. Брехливими устами ще деклямуємо "незалежна й соборна", але живемо й думаємо галичанами й наддніпрянцями ще глибше, ніж правдиві гіпокрити. Бо ми втратили ту душу, якою Бог усіх нас об'єднав, сотворивши українського роду.

-//-

Тяжко помилилися ті з наших дідів і батьків, а за ними й ми, які знехтували, чи нехтують власне боже, бо "мале", а полакомились, чи лакомляться на чуже людське, бо "велике". З цього й почався наш первородний гріх.

Помилилися повіривши, що Бога й божого нема, а є тільки Людина й людське. Одні йдучи за покликом черева, а другі за блудом розуму, але наслідки однакові - зрада народу й самих себе. Бо звільнившись, чи нехтуючи боже, людина лишається на тваринному щаблі процесу.

Процесом природи є, було й буде творення людської, тваринної людини. Але творення людської тварини не є вища функція життя. Вища функція життя наступає після закінчення тваринного процесу, коли тварина стає людиною. А це настає тоді, коли вона усвідомлює присутність, чи потребу божого, вічного. Тоді починається процес творення божої людини, що й є вищою функцією життя.

Коли людина не має потреби божого й вічного, вона лишається в тваринному пляні буття, на найнижчому щаблі - в неволі й темряві. Бо як найсильніший прожектор на оберне звіря в людину, так і найвища цивілізація не творить божої людини. Людина творить єдність не тільки з природою, з людським, а й з Творцем природи, з божим. В єдности з самою природою вона є тварина.

Розриваючи зв'язок з божим, за фальшивими пророками блудних народів, ми й собі проголосили, зрадивши закон божий, [illegible] закони предків, що людина є творець і вінець життя та що тільки людина визволить людину від другої людини, чи як тепер науково це кажуть "від визиску другою людиною".

Це є фатальна помилка для нас. Бо творячи світ тільки з себе, для себе й собою людина уявила себе Богом. Але людська історія доводить, що нема гіршого звіря на світі, як бог з людини. Людина не визволяє людину, а поневолює, або визволяє одну, а поневолює другу, перекладаючи ярмо з одної на другу, бо як би людина могла визволити людину від людини, то вона була б Богом. А як що одна людина може бути Богом, то чому б друга ним не мала бути? Тоб-то, людей би не було, а були б самі "боги". Ця нісенітниця виявляє й зміст другої, що мовляв людина визволить людину від людини, чи від визиску другою людиною...

Джерелом волі й визволення є Бог і людина стає вільною тільки Ним і з Ним. А як що тільки боже відріжняє людину від звірини, то тільки боже може визволити й людину - в матеріяльному й ідеальному світі.

-//-

Тому-то ще тяжче помилилися й помиляються ті з наших батьків, а за ними й ми, кажучи, що їм ближчий чужий соціяліст, ніж свій гетьманець - це відома формула практичної етики наших батьків та й декого з нас. Таксамо помилилися та й ще миляться ті з нас так званих "націоналістів", які казали й кажуть, що їм ближчий фашист, або гітлерівець, ніж той самий гетьманець. Ця "етика" відома таксамо кожному з нас.

Помилилися й помиляються, бо близькість і єдність людей не повстають і

не існують у матеріяльному пляні,в людському, а тільки в ідеальному,в божому. Не ті нам ближчі,з якими фізично й матеріяльно зносимось у тваринному пляні, а ті,з якими існуємо в вічности духового єства.Тоб-то, ближчі є ті до нас,що творять з нами єдність у змісті й ідеї того самого Бога,тієї самої душі,того самого призначення. Можемо Його звати - Богом,родом, расою,душею,нацією - зміст від цього не міняється.

Ось чому ні індивідуально,ні партійно ми не можемо унезалежнитись,не розриваючи божої єдности,чи єдности роду. А як що ми індивідуально,чи партійно унезалежнюємось та замісць зі своїм гетьманцем воліємо об'єднатись з чужим соціялістом, большевиком, чи фашистом,то ми божу єдність розриваємо та переходимо в матеріяльний плян відносин,тоб-то,в стан тваринний. Тому й зараз ми існуємо більше в тваринному,ніж божому пляні. Всі революції є конвульсіями переходу з божого в тваринний стан, що ж до нас,то цей стан незабаром сто років перманентний - у більшій,або меншій мірі,але за ці сто років у нас тріщить божа єдність і корчиться в судорогах наш рідний соціяліст, чи "націоналіст", діставшись в обійми чужого соціяліста,большевика,чи фашиста,бо ж він йому "рідніший", ніж свій "куркуль", чи гетьманець. Не дурно зраду крови закони Єгови карають до десятого покоління.

-//-

Бог для того й існує,щоб ми Йому уподоблялись,а не звірині. Це ж Він дає нам лице,душу; наливає цілющої, життєдайної води в духові Криниці народів,щоб п'ючи з неї вони Його прагнули та схожі були на Нього й мали божі нахили - до краси, добра,правди, гармонії, волі, справедливости, ладу, тощо.

Лишень поборовши звіря в собі людина збагнула свою єдність з подібними до себе в пляні вищого призначення, чи Мети,а Мета якраз і полягає в повсякденному піклуванні про лице, душу, духову Криницю, бо душа є зброєю Бога в боротьбі за визволення людини та побудування для неї ідеального буття, чи як релігія каже - царства небесного.

Щоб осягнути Мету хоч би й національного визволення треба внутрішнього /духового/ ладу та зовнішнього /в суспільстві/ порядку. Лад полягає в збереженні божої єдности /вірности душі,родові/ та визнання її як абсолюту.А порядок є вільною гієрархією,яку визнає людина. Бог не сотворив гієрархії, а тільки дав людині розум ,щоб її збагнути. Во нема волі не признаної вільно,як нема Бога не визнаного вільно. Тільки божа людина є людина вільна.

-//-

Оце була віра наших предків і горе тим, які зраджують предків. Вони тисячеліття до нас розуміли,як і всі інші народи на світі, потребу вічних засад - несокрушимих і незаперечених,які творять духове підсоння, кидають ясність довкола та дають певність і сталість, що є основою гармонії душі, цього божого свідка наших помислів і чинів.

Як вони, так і ми не можемо жити без символів. А за ними й ми кажемо:

Бог над Україною, Україна над Гетьманом, а Гетьман над усіма нами.

Тоб-то, Україна служить Богові, Гетьман Україні, а ми всі - Гетьманові.

Це не політична програма, не партійне гасло, а національні символи, які в'яжуть нас і нагадують нам про перводжерело та органичну єдність у божому. Це є духовий зміст і форма українського братерства. Це є знак уніфікації та єдина дорога тих, які шукають світла в темряві й розбраті. Всіх тих,які прагнуть здійснення широго й твердого народоправства під владою керманича,чи як тепер кажуть вождя нації; і тих, які бажають установлення трудової демократії в незалежній державі; і тих, які хотять закріплення й возвеличення незалежности й ладу в державі маєстатом і владою князя-монарха.

Чи це має бути народній гетьманат, чи демократична республика, чи трудо-

ва монархія - це питання форми й еволюції,а не змісту,абсолюту. Тільки цей зміст повинен бути в усіх формах тотожний.Бо форми й методи міняються,але зміст лишається той самий. Інакше люди сьогодня женяться,але призначення шлюбу завжди те самісінькe. Бо зміст - то душа.За форми й еволюцію гетьманці між собою, чи з іншими можуть і повинні дискутувати,але не за зміст.Змістом усі повинні бути схожі, незалежно, чи ми хочемо дідичного,чи виборного гетьмана, демократичного,чи станового парляменту.

Отже,ми шукаємо не того,чим би від братів відрізнитися,а того,чим би нам з ними найбільше схожими бути.Ми хочемо того незмінного,що творить гармонію й стабільність життя нації. Хочемо сказати, крикнути - повернімо круто з тієї дороги,яка нас у неволю завела.Хочемо попередити нове покоління,щоб воно не пішло шляхами своїх батьків,які довели народ до катастрофи.Ми бажаємо орґаничного національного злиття,а не декляматорського об'єднювання.

ооооооо

Процес діференціяції,дроблення нашої духовости перейшов уже ті межі,за якими починається розклад і загибіль суспільства.Сотні років виховуємось на чужій духовій страві,на чужих ідеях і концепціях. Кожний інтеліґент має свою окрему концепцію,переконання, погляди на єство українського призначення,думає окремими катеґоріями,бо читає інші книжки.А відси кожний творить не тільки політичну,а й національну концепцію,як найглибше ріжну від іншого,хоче тільки своєї партії та тільки своєї України. Ця зараза йде в народ і маємо не орґаничну духово українську людину,а мавпу,яка повторює заучені з чужої книжки думки та гасла. Сотні років шукає українська інтеліґенція "наймодернішої, панської формули" для виразу українського змісту та українських національних аспірацій. А ось уже сто років працює українська інтеліґенція, вишукуючи свойому народові інше лице й іншу душу,ніж він має. Так,ніби він своєї взагалі не мав і не має. Українська наука лежить майже облогом; рідна історія написана на підставі чужих джерел і чужим розумом, а політичне життя твориться й живиться списаними з чужих програм ідеями й гаслами.

Потворність зменшевартнювання українства дійшла до того,що український соціялізм волів іти з московським нігілізмом,ніж будувати своє народоправство. Тому опинився тим,чим він став у нашій визвольній боротьбі: пятою колоною Москви. Це він був архітектом і майстром тих мостів,якими Москва прийшла в Україну.

Епіґони соціялізму йдуть тією самою дорогою,ставши акробатами чужої націоналістичної еквілібристики.Тому й вони тільки здатні на ролю пятої колони кожної націоналістичної еквілібристики в моді.Вони шукають собі душу й лице в кожній модерній теорії чужого мозку.Наслідки жахливі.Як що акробати соціялізму втопили нашу волю й державу в братерській крові,то акробати націоналізму втопили були б таксамо,як би їм не перешкодив той,до кого вони спішили на ролю пятої колони . Тепер вони рятуються під зловісною тінню польонофільської плутократії, крадучи гасла в французької революції, бо своїх витворити не вміють.

Хай же це буде нам наукою та ще одним доказом,що українська нація стане монолітною й виросте на орґаничну силу,як що вона "самодовліє".А як ні, то все йтиме "сліпою калікою" за тими, які її періодично вестимуть "за віком",але через руїну,зриви й конвульсії,приводячи знов туди,відки почали.Не можна безкарно "бгати",наче в кишку мясо,чужі фашизми,соціялізми й націоналізми в українську душу,бо вона має свій зміст і свої концепції соціялізму, фашизму й націоналізму. Поступ не є процесом засвоювання,а перетравлювання.

Щоб українській нації бути - треба чинити.Але чинти з внутрішнього стимулу,а не за зовнішніми ефектами.Доки будемо калічити націю на чужу подобу, доти ні вона нас,ні ми її не "впізнаватимемо".

Тодор Унава
""""""""""""

--- SANCTA SIMPLICITAS!.. ---

Поява недобитків сумної слави "отаманії" в образі "УНРади" на нашому політичному обрії стала неабиякою подією серед того українства,яке себе іменує національним. А можна сказати - серед більшости того українства. Це треба признати. Чи воно усвідомлює собі відповідальність за наслідки своєї скороспілої санкції цій новій авантюрі та чи не буде чухати потилицю пізніше - це інше питання й про нього можна буде говорити згодом. Але що українство в величезній більшости не знає не тільки старої,а не читає й новітньої історії свого народу, національно некультурне,тюхтійське й примітивне та живе не розумом,а "гарячим духом", то про це можна й треба сьогодня вже сказати.

Як що вірити головній персоні воскреслої руїни Андрієві Лівицькому,а він про це хвалиться в подяці за новорічні привітання,надрукованій в одному з останніх чисел "Неділі",то за ту його соціял-демократичну /нам нічого не відомо,щоб він був вийшов з тієї партії/ персону моляться вже "священики обох культів /чомусь "обох", коли їх у нас щось з вісім/. А про громадянство, то нема чого й казати: воно не тільки молиться,а й плаче, так зраділо,що на Новий Рік доля йому послала таку політичну "перлу" як Андрій Лівицький у ролях "голови Директорії", "головного отамана",чи й прямо "голови держави",як це різні комедіянти не соромляться деклямувати, на шкоду повазі України.

Правду сказати,то я не вірю ні персоні,хоч і староденній Андрія Лівицького,ні в отих "священиків обох культів",які моляться за "найгнучкішого опортуніста" нашого вбогого марксизму.Прохаю мені вибачити мою невіру,бо кожний раз,коли я в церкві чую молитву за наш "пресвітлий уряд" з марксистів, чи взагалі атеїстів,то мені хочеться вийти з церкви та ніколи вже більше туди не вернутись.І я не думаю,шоб це тільки я так почував.А як наші священики вважають,що тією фарисейською й блюзнірською молитвою вони возвеличують справу Божу,то вони гірко помиляються.Це той поріг,де православіє вже нераз носа собі покалічило,але не кається...Молитися за Україну та героїв,які своє життя за Неї поклали та тут же молитися за інтриґанів,спекулянтів,грошелюбів,а іноді й значно гірших /бо ж у кожному"світлому уряді" кожної країни такі є, були й будуть/,які стоять тут же і облудно підносять свою злочинну голову догори,думаючи про Маркса,чи Леніна - то невже ж священик не відчуває,що це є те саме,як би плюнути в чашу зі св. дарами?..

І хочеться сказати - як на оті молитви "священиків обох культів" за Андрія Лівицького,так і нашому громадянству "по обидва боки океану" на його телячий захват і нерозумну скороспілу моральну санкцію поганій справі,на все це хочеться сказати глибиною душі страдного Івана Гуса на огні,коли він побачив дитину,що й собі принесло оберемочок дрівець на той огонь:

- **Sancta simplicitas!..** Свята простота!..

Отже, бачите,не тільки "священики обох культів" моляться за неспокутуваного старого грішника,а й уся "соборна нація" радіє появою "УНРади".

Бідна Україно, ще один оберемочок дров на той огонь,на якому вже тридцять років гориш неповинно, Мученице за гріхи наші тяжкі!..

Словом, усе "здоровоумаюче",все "національне й націоналістичне", все "державницьке й патріотичне" та ще й по обох боках глибоченного океану - все воно втішилось привидом руїни своєї держави й народу, що вставатиме перед очима сучасників і нащадків на згадку про Андрія Лівицького, Ісака Мазепу та всіх бувших і будучих членів "виконкомів".

Поза "нацфронтом",отже,лишається тільки наша "Наша Доба",тоб-то, різні

"викидьки суспільства" та "руїнники й зрадники", як це по нашій адресі посипалось, коли ми надрукували "Відкритого Листа" Ф.Крушинського. Бачите, одним вільно зруйнувати й зрадити свою державу й народ, а іншим не вільно навіть нагадати про це канадійському "Новому Шляхові", бельгійському "Тризубові" та іншим Голопупенкам з "нації понад усе", яку вони вже виміняли на щось інше.

- Sancta simplicitas!..

Звичайно, не бракує й поважних "намірів закладання правно-державних основ" під нову форму активности старих авантюрників. Ріжні посивілі на польонофільській службі авторитети викладають нам засади державної традиції, переємности, законности та іншого "цементу", щоб ним скріпити збанкротовану частину нашої політичної спадщини. Пишуть про засаду демократії, про Директорію та уряд УНР., про державну традицію боротьби за незалежність України та про те, що всі це рецепти з отрутою потрібні світові й нам, мовляв, по цих "знаках" світ нас легче впізнає та поспішить з допомогою не так нашому народові, як збіднілому й звільненому з польської служби Андрієві Лівицькому та його алчущій і жаждущій братії.

Дійсно, впізнає світ. Але для цього не треба ні на традицію покликатись, ні національно-державні основи тут ніпричім. Треба тільки пригадати, що збереглися чужі державні архиви, як що наші погинули. Ріжні друзі політичні членів "УНРади" доводять, що для авторитету нашої визвольної боротьби для закордону потрібний зв'язок її з минулим, ніби вона неперeривалася та діє в тому ж напрямі, під тим же проводом Директорії УНР., санкціонованим національною революцією 1917-1920 рр.

Це мудрий арґумент, тільки не треба мудрою думкою дурницю підпирати. Поперше, ні один народ на світі ніяким "пресвітлим урядом" ніколи не визволився. Цю байку про "пресвітлий уряд" можна оповідати неграмотним і дітям. А подруге, далі Польщі Пілсудського Директорія ніколи політичного кредиту не мала, ні "пресвітлий уряд". Видно, не пішов нам на користь процес над убійником С.Петлюри в Парижі, а на тому процесі ми бачили всіх приятелів Директорії та "пресвітлого уряду"- соціялістів, радикалів, демократів, масонів, жидів, французів, угорців, тощо - і вони виявили себе лютими ворогами нашого народу та його незалежности. Це була повна моральна й політична поражка наших соціялістів, які сипали нашому народові пісок у вічі зі своєю демократією світовою, соціялізмом та іншим шахрайством. Ніяка демократія, ніякі соціялісти ніколи нашому народові не співчували, а співчували Сталіну. Ніколи вони нам не помогли й не поможуть, а помогли й поможуть як не Сталінові, то "російській демократії". Все це таксамо байки для неграмотних і дітей. Але не тут про це широко говорити. Тут ми спитаємо тих, які мають коротку пам'ять: а кого випрошували з Директорії в лютому й березні 1919 року, як не Голову Директорії В.Винниченка та прем'єр-міністра В.Чехівського за большевизм і працю для Москви? Отже, Антанта вчила нас, шоб ми провадили українську політику, а не московську, як що ми народ незалежний. А чому при Директорії не було ні єдиного чужого представника? А тому, що вона за пять місяців змінила пять урядів, які все більше й більше орієнтувалися на "єдиний революційний фронт", висилаючи в Москву ледве не щомісяця делеґацію. Таким чином, минуле Директорії таке, що його треба як найдалі сховати та й саму Директорію давно вже треба було здати в архив, бо про неї ні Франція, ні Англія, ні інші держави не забули.

Таксамо треба нам пригадати дещо з тридцятилітнього минулого, прочитати одну-дві відозви Директорії та згадати про один-другий історичний факт.

Ось, наприклад, перша відозва Директорії УНР. з 14-го листопада 1918 р., якою "ґенерал російської служби Павло Скоропадський" оголошувався поза законом, а за це Директорія урочисто зобов'язалася: 1. Відновити всі закони

Української Центральної Ради та 2. Скликати Українські Установчі Збори. Це була урочиста обітниця Директорії, дана народові, ніби ж присяга перед Богом і людьми тих, які беруться за таке велике діло та кличуть народ до повстання за скасовану й зневажену Українську Центральну Раду та її закони. Добре, але що ж з тієї такої урочистої обітниці перед Україною і світом додержано?..

НІ ЄДИНОГО СЛОВА!

Навпаки, всі закони УЦРади Директорія зґвалтувала й поламала, а Українські Установчі Збори сфальшувала. Закони УЦРади заступила півбольшевизмом, зокрема славетньою "трудовою засадою", чи так зв. "засадою фершалів", з якої навіть горобці реготали. На тій "засаді" право голосу в державі й виборів мали не лікарі, а тільки фершали, чи "лікарські помішники"; не інженіри, а тільки техничні робітники; не купці, а їхні служки; не пани, а погоничі: купці, лікарі, інженіри - це були "буржуї", які не мали права ні голосу, ні права бути порядними громадянами в державі. А за слово "патріот" тоді садовили в тюрму.

Цю "засаду" сфабрикували В. Винниченко й Микита Шаповал, а як би я тут вилічив усі соціялістичні "засади" Директорії, які вона видавала для будови України, то ми б усі згоріли від сорому. Тими "засадами" Директорія й її соціялістичні уряди хотіли "догнать і перегнать" большевиків, ніби "вирвати їм ґрунт з-під ніг в Україні". Про ці "перегони" тільки тоді й дбали всі ті злощасні "уряди", але то не була державна політика, ні взагалі державне будівництво, а вакханалія нігілістичного розбишацтва.

Пригадаймо, що в Винниці, в грудні 1918 р., ще до своєї перемоги над нещасливим Павлом Скоропадським, соціял-демократи ухвалили "скасувати регулярну армію та перейти на народню міліцію". І це в розпалі війни. Як би не С. Петлюра та ще кількох "реакціонерів", то ту "засаду" соціялісти з В. Винниченком і Микитою Шаповалом були б здійснили, а ми всі ще до 22. січня 1919 р. були б на еміґрації, або спочивали б у братських могилах десь під Києвом, або в київських садках, там большевики закопували розстріляних українців.

Як що сьогодня панове з "УНРади" покликаються на традиції, то нащо ж вони самі поламали ті традиції? Нащо вони знищили ту й для них спасенну традицію, яка звалася добою УЦРади? Чому Директорія негайно, тільки піднявши повстання, чому вона не скликала УЦРади до Київа та не сперлась на неї, не поновила її, не скріпила, бож Українська Центральна Рада вже мала основу, фундамент, як не як, а щось уже створила, дала основні закони, мала готовий апарат, готовий склад депутатів - чому ж Директорія не додержала своєї обітниці? А тому, що всі ці панове починали й починають українські традиції кожний від себе, чхаючи на все, що було перед ними та заповнюючи всі "традиції" собою. Скликати Українську Центральну Раду було тоді справою тижня, а як би Директорія була її скликала, сперлась на неї, розбудувала збудоване, а не поруйнувала все те, то була б у нас держава й воля. Ні, Директорія все ламає, трощить, фальшує, навіть дану народові обітницю зламала, посіявши страшну анархію, розбрат і руїну, щоб тільки здійснити видуману хорою уявою Винниченок і Шаповалів "трудову засаду". Скажіть же, панове, нащо ви це зробили? А зробивши, де, відки, хто вам дав право говорити про наші традиції?..

20-го грудня 1918р. Директорія ввійшла в Київ, народ ще мав силу посадити її там навіть без того, щоб ним хтось керував. Але вже перед цим було відомо, що большевики почали наступ на Україну. 26-го грудня падає Харків. Директорія зі своїм урядом виносить постанову "перевірити факт", бо вона не вірить, щоб це була правда. Та 2-го січня 1919 р. падає й Полтава. Большевики застосовують тактику несподіваного наскоку, формують тисячі дрібних кінних відділів, які нападають звідусіль зненацька. А наші дивізії й корпуса відступають, бо війни нема, а з Київа нема вказівок. Директорія шукає спершу доріг, щоб

"вияснити це непорозуміння", а після постановляє "вислати в Москву делеґацію". Але війни не оголошує. Запановує повна деморалізація, страх і непевність.

Дня 10-го січня 1919 р. Міністр Закордонних Справ В.Чехівський висилає в Москву телеґраму, запитуючи "з якою метою військо Російської Соціялістичної Совєтської Республіки наступає на Україну"?... На це Москва відповідає глумом, мовляв, - "спитайте самі себе, бо то не ми, а збунтований проти Директорії народ веде боротьбу з буржуазією"...

Аж дня 16-го січня Директорія оголосила війну большевикам. Але вже було пізно. Воєнна ініціятива була вже в руках Москви, а Директорія дала їй 500 годин вільного часу, щоб скатувала Україну та її народ нещасливий.

І коли сьогодня "священики обох культів" моляться за "голову" тієї Директорії Андрія Лівицького, а панове з "УНРади" нагадують нам про традицію Директорії, то що їм сказати?

А ось що:

-"У нас нема предків, гідних пошани...Так, у нас нема достойних предків ні з ХУ, ні з ХУІ, ні з ХУІІ, ні з ХУІІІ віків. Ріжні хами - розбійники гетьмани, полковники, сотники, ченці, козолупи, шинкарі та інші творці нікчемности, руїнники Нації, запроданці й гнобителі своєї свободи - хай собі спочивають у могилах забуття. І все сміття їхнього життя, вся рухлядь їхня й зброя нам у тисячу разів менш потрібні, ніж сучасний брік-а-брак. Культуру наших предків, в образі київських та інших ґравюр, вінеток, заставок і т.п. сміло кидаємо в піч..."-

Оце писав Микита Шаповал, соціяліст, у 1913 р., в "Українській Хаті". На все наплював, щоб почати Україну від себе та створити свою "традицію".

Ось за кого моляться "священики обох культів"- за справжнього Батия, як не гірше. Бо це не тільки слова й погляд Микити Шаповала, Винниченка, а й всіх тих, які творили й творять "традицію" Директорії - Лівицьких, Мазеп, Феденків і всіх тих, що з ними, чи за них. Нащо ж фальшувати правду так жорстоко й нікчемно, нащо ховатись за святі нам, а не вам речі - традицію, законність, повагу й розум минулого, коли ви все те власними руками поруйнували, сплюжили, знищили, зрадили та "кидаєте в піч" руками вашого колеґи й однодумця Шаповала? Ні, панове, це вам не вдасться: ми не віримо тим, які вчать нас традиції Директорії, зламавши традиції Української Центральної Ради. Ми не віримо й тим, які моляться Христом і Марксом. Ми не віримо й тим, які моляться за Україну під проводом марксистів.

Наша традиція, хвалити Бога, не починається Директорією й не кінчається марксистами. Наша традиція - це доба Української Центральної Ради та традиція українського Визвольного Чину, а решту - в піч, з Шаповалами й Директорією. А княжу й гетьманську традицію ми зв'яжемо з традицією Української Центральної Ради та Визвольного Чину - цього з нас досить. В традицію дається те, що гідне пошани та вартісне.

На тій же підставі, що 90% нашого "свідомого" громадянства не вчить і не знає своєї історії, а про Директорію багато може вперше чує, на цій підставі не можна казати, що Директорія є нашою традицією.

А як з того, що дитина принесла дров на огонь Іванові Гусові не можна зробити висновку, що Іван Гус був грішник, так з молитов священиків "обох культів" ще не виходить, що Директорія й Андрій Лівицький наша традиція, а воскресла отаманія в "УНРаді" є добре й корисне діло.

ннннннннннннннн

нннннннн

Ф. Крушинський
""""""""""""""""

++

Г О Л О В Н И Й -- О Т А М А Н

++++++++++++++++ ++++++++++++++++

Спогади ад'ютанта

+++++++++++++++++++

Том перший.

ГЕРОЙ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕГЕНДИ

ЗАМІСЦЬ ПЕРЕДМОВИ

Замісць передмови - кілька слів про себе та про цю книжку.

Нинішня праця давно вже задумана, а більшу її частину я виконав ще перед останньою війною 1939-1945 рр.

На жаль, війна все перекреслила й знищила...

Чверть години після оголошення ґенеральної мобілізації у Франції, а ще краще сказати, чверть на першу вночі з 1-го на 2-ге вересня 1939 р., коли воєнні закони набрали сили, моя дружина, бо я вже починав дрімати на ліжку, відчиняла двері аґентам таємної паризької поліції, які чемненько попрохали мене "на кілька хвилин" до найближчого комісаріяту, щоб "вияснити деякі дрібниці чисто персонального характеру".

Оті "кілька хвилин" тяглися рівно двадцять три місяці в найгіршому з французьких концентраційних таборів.

Але біда сама не ходить, вона й іншу веде за собою...

Бо поліція - як дівчина: більше любить знати не те, що ви говорите, а те, що ви думаєте. А як один з аґентів /видно, вмів наші літери читати/ запримітив у моїх писаннях такі слова як - німці, Скоропадський, Петлюра, Україна, а я ті слова в нинішній праці частенько вживаю, то й почалося те, що становить "історію" цієї книжки. Аґенти поліції накинулись на мої папери як чорт на грішну душу, невимовно щасливі, а це я бачив на їхніх пиках, що "спіймали німецького шпика". Бо треба знати, що все, зв'язане з іменем Скоропадський, Петлюра, Україна - дуже мудра французька поліція /та й не тільки одна поліція/ вважала та й до смерти вважатиме за "німецьку інтриґу", а великого ворога гітлерівщини, що ним був покійний Гетьман, уважала за "німецького платного аґента". Не дурно французьке ж таки прислів'я каже: "кожний барон має свої примхи..."

Після ретельного трусу в хаті, а після і в маленькому бюрі, де я працював та й зараз працюю, багато моїх персональних паперів, всі листи рідні й знайомих, вся моя десятьлітня переписка на еміґрації у Франції, а таксамо й папери Т-ва Запорожців, як і архиви "Молодої України" та "Запорожця", бо я ті журнали редаґував, словом, усе те, а в тому й два рукописи, з них один

у двох томах п.з. "ГОЛОВНИЙ ОТАМАН" опинилося в руках шпиків. Вони напакували 16 /докладнісінько шіснадцять!/ добрих тлумків, які б треба на плечі завдавати, докинули туди ще й новісіньких українських книжок, аж сусіди перелякалися, що в них під боком такий страшний "злочин" творився, навантажили все те, мене також не забувши, та й повезли...

Опинившись через два роки на волі, я звернувся по ті свої папери, рукописи й книжки, але мені відповіли, знов же чемненько, що тих паперів я вже ніколи не побачу: не те вони потонули в Секвані, не те стали здобиччю німецького Батия...

Таким чином, довелося ще раз починати ту саму працю.

Звичайно, як би це інша тема, то я навряд, чи спромігся б на потрібне зусилля, не люблю те саме двічі робити, але писати про таку надзвичайну добу - величі й нікчемности нашої, героїзму й яничарства, побід і поразок, надій і розпуки, бо такою була й є доба 1918-1920 рр. у нашій історії - яке серце учасника не затремтить спомином про неї. Який поет, маляр, чи письменник не спокуситься багацтвом її ідей, кольорів і типів, її лицарів і плазунів, слави й ганьби, драми й сміху...

Як що я не поет, то ж ношу серце учасника, та й обов'язок наказує писати - обов'язок перед тими, що їхньою іскрою горів огонь і моєї віри. А дитині дієї доби - не личить мені не згадати про батьків - чого вони нас навчали...

Тому не ждіть, читачі, ні біографії Головного Отамана, ні літопису подій, про це інші писали та й писатимуть, а ждіть радше гарячої сповіді свідка, який сам не знає, чи йому вважати за сон, чи за дійсність те, що він бачив, чув і переживав. Я намірююсь перебігти в спогадах усі найважніші моменти з нашої тодішньої визвольної боротьби, маючи єдину мету - допомогти великому ділу оцінки того часу й людей, а зокрема оцінки С.Петлюри - людини й провідника. Нема на світі так званих "об'єктивних" спогадів, тому й я ні подій від людей, ні людей від подій не відділяю. А той висновок, який я подекуди намагаюсь зробити, хай буде спробою сінтезу як доби, що С.Петлюру своїм прапором назвала, так і характеру наших батьків, які нас не великому добру навчили.

Можливо, що докинена до загальної оцінки С.Петлюри та його доби моя праця не буде значною та всім довподоби, але їй не бракуватиме ні щирости, ні безпосередности, ні правдомовности. Нестеменно, щирість моя й правдомовність буде декому гірка й колотиме очі, а зокрема тим, які люблять ретроспективне причепурювання, або самозакохане себезвеличування, які ту добу, чи й нашу історію починають від себе, освітлюють собою та описують для себе, таких не бракує серед авторів і діячів тієї доби. Але не та правда навчає, яка в очі світить, а інша. Та правда найцінніша, яка найближча до дійсности, з неї найкраща наука для наступників.

Бо не для того пишимо, щоб комусь приподобатись, чи докоряти, ні. Тим більше, що всі пристрасті й палкі суперечки тієї доби давно вже улягли́сь. А пишимо, щоб наступні українські покоління, хоч і який він гіркий, але як з нашого власного, так і з досвіду С.Петлюри вчилися. Єдиного їм бажаю - не блукати калiками-сліпцями в бурю вирішальних подій, як ми, їхні попередники....

В минувшині народу - його майбутнє...кажуть мудрі люди.

В травні 1946 р.

Париж.

ооооо

А в т о р

ВСТУП

Знамено - велике, чи мале, щасливе, чи ні - стає ніби знаком великости славних людей ще в дитинстві.

Так пишуть деякі історики, письменники, біографи, так кажуть і звичайні, прості люди. Великі мужі, тобт-о, завчасу позначені якимсь дрібним, але "явленним" знаком, якого ми, скептики, звемо сьогодня забобоном. Треба тільки вміти ту подію, чи явище своєчасно підгледіти,а на підставі такого "знаку" можна приповісти долю тієї, або іншої людини.

Скільки в таких "знаменах" романтики, а скільки правдивих знаків Провидіння - важко сказати; тільки ті, які вірили в це, чи вірять є щасливіші за тих, які не вірили, чи не вірять. Правда, деякі "знамена" або викриваються пізніше, або й дописуються до біографії славних людей. Наприклад,добродійка Летіція Бонапарте,в дівоцтві Рамоліно, повила в Аячіо,на Корсиці, свою третю дитину на килимі, посеред кімнати, прямо на підлозі. Звичайно, цього ніхто не заперечить. А історики додають, що то не був звичайний собі килим, ні, а справжня тигрова шкура, яку Карло Бонапарте, батько Наполеона, привіз додому з полювання.

Коли родительку "схопили" пологові болісти, це було I5-го серпня I769 року, вона стояла в церкві. Подія, отже, непередбачена, а внаслідок її бідолашна мати не достояла навіть служби Божої та ледве добігла додому й напів зімліна впала на ту саму тигрову шкуру.

От і знамено великости - тигрова шкура,що на ній уродився славний корсиканець. Бо ж заяча не може бути добрим "знаменом" для хлопця...

Про цю тигрову шкуру пишуть історики й біографи Наполеона. Це правда, що його батько полював в Африці, але чи не тому історики й біографи Наполеона додумались до тієї тигрової шкури? Бо ж може бути, що як спитати сусідів, або інших сучасників, то Карло Бонапарте ніколи тигрової шкури і в хаті не мав...

На тій, отже, тигровій шкурі добродійка Летіція повила кволе й мізерне дитинча, пізнішого диктатора, імператора й завойовника. Видно, що на кволість і мізерію дитини навіть тигрова шкура не поможе. Дитя було таке слабесеньке, що батьки тратили надію,щоб вижило. Коли хлопченя почало підростати, ніхто не завважив, щоб воно було здатніше за інших. Навпаки, коли запитали навчителя Боє про здібности й успіхи малого Наполеона Бонапарте, то він відповів дуже коротко:

- Це телепень...

Щоб не сказати - дурень...

От і друге "знамено".

Тимчасом, малий Бонапарте підростав,але тримався відлюдком: бокував ровесників і в ближчі стосунки та приятелювання ні з ким не входив. Може соромився, бо не вмів красної французької вимови,як інші діти. Корсиканці балакають на свойому італійському діялекті. А хто бажав своїх дітей "вивести в люди", той мусів везти їх у Францію,яка тоді окупувала Корсику. Делікатні французики, що ввесь свій мозок і здібности напружували в напрямі манер і елегантної вимови, сміялися та глузували з відлюдного й твердого корсиканця. Своє ім'я він вимовляв "Напайоне", а по-французьки "пай"- солома, а "о-не" значить на носі, так його й прозвали "солома на носі"... Як то діти...Але це Наполеонові не подобалось і він гнівався. Тому уникав гурту, ненавидів юрбу, не мав товаришів і приятелів, крім єдиного...

Не любив, отже, гурту й юрби той, хто пізніше гіпнотизуватиме її та кидатиме армії на шалені вчинки.

А глум і знущання зі свого "мужицтва" добре далися взнаки Наполеонові, бо свойому єдиному приятельові, який з нього не глузував та з яким він до смерти приятелював, пізніший імператор Французів дав ось яку обіцянку:

– Ну, й осоружні ж ці французи /бо ще почував себе корсиканцем, а не французом/... Де лишень матиму нагоду – скрізь буду їх нищити, коли б мені тільки підрости!..

Як бачимо, "додержав слова", покривавивши всю Европу французькими шаблями. Правда, є багато таких політиків у Франції, вони сер'йозно звуть себе пацифістами, які вважають, що Наполеон дотримав слова, бо виточив з Франції стільки крови в безглуздих завойовницьких войнах, що вона й досі ніяк не видужає з тієї блідниці. За це вони його звуть "різником". Але забувають додати, що Наполеон був якраз "дитиною французької революції" та її природнім завершенням, плодом її духу й динамізму. Якраз французька революція 1789 р. стала "матір'ю" сучасного імперіялізму, якої "найлюбішим сином" був якраз Бонапарте. А, правду кажучи й беручи історію об'єктивно, щоб з тієї "великої революції" лишилося, як би не доба Наполеона?..

o o
o

Про Карла XII, щирого, але надто молодого й необачного приятеля Великого Мазепи, оповідає Вольтер, що семилітнім хлопчиною вмів укоськати й сісти на найбільш норовистого коня, виявляв непомірну амбіцію та зарозумілість і не любив, як йому перечили. Найбільш на світі ненавидів латину. А як пізніше довідався, що польський король радо йому піддасться, коли промовить до нього тією латиною, то Карло XII вивчив її впродовж півроку, маючи шістнадцять років.

Тільки історики й Вольтер не додали, чи запеклий ворог Петра I й Московщини вивчив для цієї потреби пятьдесят, чи пятьсот слів, не кажучи вже про ті пять тисяч, які сьогодня потрібні звичайному середнешкільникові...

Підчас науки історії, коли йому читано про Олександра Македонського, малий Карло XII завважив:

– Мені здається, що я буду на цього схожий...

Але й тут невідомо, який образ викликала постать Олександра Македонського в уяві молодого Карла XII, бо напевне не його імперія, войни й слава, а швидче кінь, шаблюка, герці й перегони, а хто з нас про це не мрів у юнацтві?..

o
o o

Італійський великий повстанець Ґарибальді, пишуть історики й біоґрафи, ні в дитинстві, ні в юнацтві ніякими "знаменами" не виявив своєї пізнішої ролі в історії новочасної Італії. Навпаки, він був полохливий, дуже податний і надто мягкої вдачі. В зрілому віці Ґарибальді також ні про славу не мріяв, ні про владу та не мав ні аспірацій, ні жестів диктаторських. Французький біоґраф Шарль Іріарт пише навіть, що Ґарибальді "був лагідний, сливе дитячої ніжности, надзвичайно вражливий та виявляв таку щирість, яка межувала з невинністю..."

І це якраз на такому податному ґрунті – мудра, рішуча й освічена мати посіяла ті зерна, що вродили десятькратно: могутнього ідеаліста, незломного борця й палкого завзятця, що з його Чину повстала сьогодняшня Італія. Це вона виховала в своїй делікатній дитині: велику силу волі в запальній завзятості характеру та рішучість і відвагу в погідному спокої ґеніяльного повстанця й невтомного провідника в боротьбі за незалежність і соборність італійського народу. Ніхто б не передбачив і не прирік би велетня Чину в тен-

дітній душі, де мати доконує чудес. Це ще один доказ про ролю матері в вихованні не тільки людей, а й народів.

o

o o

Про С.Петлюру, українського національного героя, що народився неждано й негадано з української леґенди, про нього довго пристрасти не вгамовувались, хто він і що він у нашій визвольній боротьбі: добрий, чи злий дух її? Та й зараз небагато сучасників зійдуться на однаковій оцінці його ролі й значіння, а може й ніколи не зійдуться. Одні вважають, що він був "надто лагідний і мягкий", а треба було Хмельницького; другі кажуть, що "він був освічений і інтеліґентний, але без політичної й державної підготовки", а треба було Мазепу, чи Виговського; ще інші шкодують, що він був "вимріяний голова держави в мирні часи, а в революцію треба було Клеманса, Ататурка, чи Мусоліні". Словом, думки його великі, але бракувало характеру; погляди й засади щирі й слушні, тільки бракувало рішучости й міцної руки; засоби вірні й чисті, але не було твердости. Все може було б добре, як би не було тих наслідків, які є...- оце є так звана "широка думка".

Та як що маємо досить ріжноманітну оцінку С.Петлюри як політика й провідника, то вже існує майже одноманітна й однозгідна оцінка його як людини, про яку нема й не може бути двох думок: моральне обличчя С.Петлюри залишиться назавжди без єдиної плями. Це не тільки його, а й наш, національний капітал, який непомірно збільшує українське політичне, таке ще вбоге, новітнє багацтво. І як що ми не маємо ніяких "знамен", що ними Провидіння позначило його на провідника народу в таку важку, переломову й вирішальну добу, то маємо ту духову основу, на якій можемо будувати історичний пам'ятник С.Петлюри. Наше завдання - окреслити чин, а знамена до чину завжди найдуться. Ті знамена знайдуть нащадки, як що чин С.Петлюри промовить їм до серця й розуму. Нема сумніву, що вони бачитимуть те, чого ми не знаходимо, а знайдуть те, чого ми не бачимо.

o

o o

Ім'я С.Петлюри ввійшло в історію, та як поодинці, чи партійно ми б не ставились до діла й особи покійного Головного Отамана, мусимо оцінювати його твір і наміри - корисні й шкідливі, щасливі й невдалі - як певної історичної постаті, яка відповідає за успіхи й поразки свого часу та яка позначила собою певну частину визвольного шляху власного народу. Бо перед історією й народом кожний відповідає в тій мірі, якою міряються його обов'язки. А чим обов'язки більші й вищі, тим більшає й відповідальність.

Як що успіхи провідників збільшують щастя народів, то й поразки можна вписувати на прибуток, як що з них навчаться наступники. Бо іноді на поразках виростають найбільші здобутки. Тому й досвід провідників, чи ще краще - досвід на провідниках, як би так можна було висловитись, має в історії народів загально-національне значіння. Кожна історична постать, закінчивши життьову путь і лишивши по собі творчий слід загальної ваги не належить до самої себе, а стає власністю цілого народу, обертається в політичну позицію в національному білянсі: як здобуток, чи втрата, як явище корисне, чи шкідливе, але повинна стояти в тому білянсі. Як добрий господар, кожний народ, чи провідна верства народу повинна пильнувати стану свого маєтку, підводячи кожночасно підсумки його. Чим народ свідоміший свого політичного білянсу, тим він певніший у чинах і поступі. Тим більше, що герої не падають дощем з неба, а посилаються Богом як дар і нагорода, раз на століття.

Герої вмирають, щоб народи жили далі...- кажуть філософи й поети. Це правда. Але правда й те, що вартість життя й смерти провідників не вичерпується ні самим кадилом, ні самими лавровими вінками, ні самими слізьми, чи прокльонами. Вартість і значіння історичних людей і їхнього чину полягає в збагачуванні досвіду та техніки боротьби, тоб-то, стратеґії оборони провідного ідеалу народу. В цьому полягає єдністьорґаничного процесу життя свідомої нації та зміст поступу її історії, ота найпевніша зброя прийдешніх поколінь. На жаль, ми не плекаємо ні філософії своєї історії, ні взагалі не знаємо, ні не вивчаємо минулого свого народу. Тому в нас панують партійні, або й особисті симпатії та антипатії в оцінці історичних постатей і явищ, як у народів на нижчому щаблі політичного розвитку. А в той же час, наша історія, а зокрема героїчна епопея нашого народу є ледве чи не найбагатші й найвищі на світі. Це знак глибокого розриву дійсности з минулим, яке важко мститься на нас. Бо історія взагалі, а історія даної нації зокрема є тільки ріжноманітністю матерії - руху й людей, але мета основного процесу та ідеї його є завжди ті самісінькі.

o

o o

Одні кажуть, що С.Петлюра був у нашій боротьбі за волю та державність ледве не в'особленням найчистішого патріотизму, найкращих ідей та прикладом найглибшої посвяти інтересам України й її народу. Був виразом і прапором справжніх бажань і надій цілої нації. Інші кажуть, що С.Петлюра був злим духом нашої визвольної боротьби, причиною неуспіхів та нашої поразки. А ще інші кажуть, що С.Петлюра був найзвичайнісіньким собі чоловіком,що вродився на рядовика,а не провідника, тією людиною, яку на чоло руху винесла випадкова революційна стихія та яка того руху не творила, не вміла відчути ні духу й наказів своєї доби та змарнувала великі засоби й можливости. А не ставши ні на чисто соціяльний ґрунт, ні на чисто національний, він був символом того хуторянства, в якому наша боротьба виявилась і задубіла. Тому не є, не був і не може бути ні великий, ні славний в нашій історії.

І залежно від цього - одні насипають самого ладану в кадильницю та порожньо славословлять і лицемірно кадять навколо посмертного імени С.Петлюри. Другі накладають йому на чоло лаврового вінка та вписують до реєстру тих мучеників, про яких губи шепочуть,а серце мовчить.Треті злословлять і кленуть С.Петлюру, зменшують при кожній нагоді його значіння, щоб себе вивищити.

Але мені здається, що даремна праця всіх тих, які хотять випередити історію.

Не тільки окремі люди, а й народи та держави вдосконалюються власними чинами...- кажуть філософи. Тоб-то, вони самі є ковалями власної долі. А тому не в інших, а в собі повинні шукати не тільки здоров'я й силу в боротьбі,а й причину неуспіхів та невдач у змаганнях за найвищу мету. По-перше, історичні постаті виходять з того самого ж народу, який їх клене. По-друге, вони приходять як вираз бажань і настроїв та коефіцієнт діючих сил. Тому, хочемо, чи ні, а мусимо їх приймати, бо вони з'являються для збагачення нашого єства, поширення нашого світогляду та вдосконалення наших засобів і досвіду в боротьбі, стаючи прикладами й зразками: одні - добрими, другі - поганими; одні зразками й прикладами як треба чинити й поступати, а другі - зразками й прикладами як не треба чинити й поступати на службі Батьківщині й народові, тоб-то, самім собі.

o

o o

Найбільшим гріхом на світі - бути без гріха...- казав один побожний чернець.

А найбільшим гріхом сучасників - видавати присуди й вироки про людей та їхні діла, себе й свої гріхи забувши.

Судячи сучасників, треба в першу чергу себе ж самих судити. Бо історія не тільки С.Петлюру судитиме, а й свідків його справи, тоб-то, нас усіх.

Англійський історик Карлейль,а з ним і довжезний ряд учених,політиків та поетів каже, що "історія світу є біографією великих людей". Великі люди, чи герої різьблять обличчя народів і держав на свою подобу. Великі мужі, тоб-то, хоч і здійснюють настрої та надії гурту, фактично реалізують свої власні ідеї й наміри. Виковуючи долю народів, вони вволюють у першу чергу спрагу власних ідей, здійснюють свої переконання. А в той же час не тільки той самий Карлейль,а й багато інших учених,істориків і філософів кажуть, що "герої завжди є однакові, сотворені з тієї самої глини,з того самого духа...Лишень та між ними ріжниця, як світ приймає їх"...

Оця умова - "як світ приймає їх"- має вирішальне значіння. Як що не завжди, то в більшости історичних випадків. Власне, як світ приймає їх, як оточення й народи реагують на появу героїв, як приймає визначних людей та дійсність, серед якої з'являються чинити. Аджеж і С.Петлюра мав ліпити, не з англійської,чи німецької, а з української "глини" свій твір; мав черпати надхнення з української дійсности; орудувати тим матеріялом, який був під рукою.

Як же це трапилось і чому, що С.Петлюра вийшов у державний похід на чолі великої національної громади, як Головний Отаман ледве не мільйонової повстанчої армії,а залишився самітній - спершу в Любарі, де його хотіла полонити,а може й віддати ворогові збунтована власна охорона,а рівно через рік на еміґрації, з кількадесятьма тисячами недобитків свого голосного походу на щастя й славу України?...

Ось над чим мучився С.Петлюра в останні роки свого короткого життя на самоті закордоном, але ні "велика національна громада", ні "ледве не мільйонова повстанча армія" не сушила й не сушить собі голови тими фатальними питаннями. А чому?...

Бо велика пора застала малих людей...

o

o o

Тому й позначила доля С.Петлюру самітністю.

Веручи нашу дійсність та її героя треба сказати, що С.Петлюра жив,боровся й загинув самітній.

Самітній як і його доля українська. Як і багатьох героїв нашої історії, бо в нас їх не бракувало та й не бракує.

В самітности героїв криється багато величі, краси й надхення, але багато й національного нашого лиха.

В ній, здається, криється й первопричина та єство й нашого вже, такого дужого й величнього, але водночас і драматичного національно-державного розгону, що завершився поразкою 1919-1920 рр. В перевазі племінного,чи партійного над національним, коли шлунок переважив духа й ідею; сьогоднішнє, "оце" переважило прийдешнє, "тамте"; звіряче запанувало над божим; "хочу" перемогло "мушу"; мізерне поглузувало з величнього. Так було чимало разів у попередній історії, так сталося й тепер.

З нашої історії аж пашить боротьбою отих сакраментальних двох "начал": героїзму з яничарством, святого з канаплією, шлунка з духом. Пригадаймо,то

вона встане живісінька перед нами: з одного боку ченці й аскети, жертвенні до самозабуття, героїчні й некористолюбні, ледве не святі в гріхах і мучеництві запорожці, старшина й гетьмани,а з другого боку - ласа на королівську,а згодом і царську ласку шляхта; з одного боку хоробрі лицарі,що розносять славу України по всьому світі, конають на турецьких палях і ґалерах, живі горять у польських казанах та гниють у московських казаматах, а з другого - байдужа, на становищі бидла до голосу шлунка прикована гуща заскорузлих рабів і посполитих. З одного боку боротьба за найвищий ідеал свій та всього християнського світу,а з другого - скажені перегони за шмат гнилої ковбаси. Так ці два бігуни ніколи й не зійшлися: герої, або яничари; лицарі, або каналії; боже, або звіряче. Середини так і не найдено, гармонії не встановлено - тому ні згода, ні стабільність, ні держава не вдержалась.

Вічний конфлікт моралі з інстинктом. Або в нашу вже добу: конфлікт українського національного сумління з українським шлунком. Цей конфлікт не одного С.Петлюру лишав самітнім у боротьбі. Він завжди виникав, коли починалась боротьба носіїв тієї моралі, що мала бути, з прихильниками тієї,яка була. Коли треба було погодити ворожнечу черева з духом, встановити перевагу вільного українського "мушу" над рабським і чужинецьким "хочу".

Самітність С.Петлюри почалася зараз же, як тільки українська леґенда вибрала собі його за героя. В той же мент почався й конфлікт духа зі шлунком. Бо шлунок думав,що С.Петлюра виконає нейгано його накази. А що С.Петлюра більше слухав наказів національної моралі, то дійсність почала повертатись спиною до героя української леґенди. Дійсність і шлунок уважали,що вони міцніші не тільки за С.Петлюру, а й за леґенду. Таким чином, шлунок узяв гору над мораллю, черево знов перемогло духа, знов стало "переможцем на хвилину", хоч і важко цю свою нову "перемогу" відпокутує...

Чого ж вона вимагала, ота славна й споконвічна леґенда українська, який був її наказ свойому героєві?

А наказ її не був ні надлюдський, ні надзвичайний. Той, що й кожному з попередніх героїв. Однаковий для кожного українського покоління: оборона українського роду, держави й чести. Оце й усе. Тільки для здійснення того звичайнісінького наказу треба було героїчних зусиль, на які шлунок ніколи не був здатний. Бо треба було на одну мить усього зріктися й усе віддати, щоб закріпити те, для чого билося українське серце тисячі років до нас і битиметься тисячі років по нас; те, за що ллялася українська кров на Каялі, на Ворсклі, на Синьому морі, під Ярославом, Київом, Коростеньом, Жовтими Водами, Корсунем і Конотопом, Полтавою, Львовом, Крутами та й під Мотовилівським Лісом - те, з чого вона й сама повстала, могутня й безсмертна леґенда українська.

А дійсність українська, які ж були її накази?...

Дійсність українська таксамо мала свої "вимоги" та ще й "традиції". Ці "накази" й "вимоги" та "традиції" таксамо були вже столітні, ще з того часу, як Катерина II вирвала серце Україні та припинила обіг національної крови. Наша дійсність тодішня вміла навіть причарувати своїми "леґендами" нашого "сліпця-націю". Бо найбільшим "ідеалом" тієї дійсности було - зараз же, негайно, не вмившись і не помолившись Богу наїстися, розхапати національне добро й накрасти землі та купити дешево гасу, сірників і горілки. Найбільшим "наказом" тієї дійсности було - наймодерніша держава з аналфабетів та Україна за сто двадцятьма точками найсвіжішої брошури найвидатнішого европейського соціяліста побудована, а як ні, то "нам не треба вашої України". А найбільшою "леґендою" тієї дійсности було - кожному стати Петлюрою, а як ні, то йти до ворога та нищити всіма силами Україну...

І цю "програму" дійсности виконувало 90% тих, якім припало "вести за віком сліпую каліку", а програму леґенди української здійснював С.Петлюра з кількома тисячами "реакціонерів", або "ворогів народу".

Те, що для українських героїв було промінням надії, що сліпучою блискавкою заясніла над українською землею - для української дійсности було тільки "великою російською революцією". А що для українських героїв було тугою століть за правом на власну державу й волю - для української дійсност було тільки "новим щаблем у дозріванні соціяльних відносин і капіталізму". А те, що для тих героїв було національним сумлінням, для нашої тодішньої дійсности було "новою нагодою в боротьбі за 8-годинний робучий день".

І довго-довго, доки не сконає на каторжних роботах соціялізму - в Сибірі, на Колимі, чи прямо з комуністичною кулею в потилицю - очима в промінні світла, а думкою в череві блукатиме нещасливий український кріпак навколо обійстя вчорашнього пана, бо сонця волі вже ніколи не побачить. Задубілий у неволі, чи ж винен він, що не побачив Україну в мандрівці століть? Хто ж, як не ми, мав би його навчить збагнути диво? Хто ж, як не ми, мав його збудити, повести й поставити в "народів вольних колі"?..

У тому зачарованому трикутникові - леґенди століть, черевної дійсности й героїчного С.Петлюри наша визвольна боротьба тогочасна й заскорузла, бо не можна одночасно і леґенду здійснювати, і черево вдовольняти. А історія нам скаже, чи в тому пекельному трикутникові можна було врятувати більше, ніж С.Петлюра врятував, не розпаливши ще більшої братовбійчої війни, щоб у ній не втопити й саму леґенду.

o

o o

Найскладніші події, як і найпростіші чини дозрівають і здійснюються в притаманній атмосфері, серед певного оточення й настроїв, наслідком певних обставин. Кожна подія, чи людський чин мають свою людську метрику, чи історію. Але історія не подає нам ніякого прикладу, щоб ідеї чини, чи здійснювались юрбою, масою. Вони тільки дозрівають у масі, але здійснюються, чи накидаються окремими людьми, або провідною верствою.

Тимчасом у нашій історії найновішого періоду, приблизно сто років тому, починається діятись навпаки: провідники не кличуть масу, а прислухаються, чим вона "гуде". І всіма силами намагаються їй "догодити". Цей "гомін майдану" наробив нам великого лиха ще за княжих часів, а пізніше й за козаччини. Але в нашу добу він став нашою національною драмою. Бо відважне й шляхетне "я" почало зникати, а його заступило нікчемне й зрадливе "ми" демагогів. На цьому ґрунті повставали в нас глибокі внутрішні роздори, а в новітні часи вони нас допровадили до національної катастрофи. Демагоги є найбільш небезпечними ворогами кожного поневоленого народу.

Серед великих людей, як і серед звичайних рядовиків існують різні типи та вдачі, різні індивідуальности. На одних ані обставини, ані настрої юрби, чи оточення не впливають, або дуже мало, в кожному випадкові єства їхньої ідеї не міняють. Зміна обставин, чи настроїв не ламає ні їхніх ідей, ні їхньої вдачі. Вони накидають свою думку, ідею, чи утопію й або змушують прийняти, втілюючи такою як є без компромісів, або зрікаються й падають після невдалої спроби, чи боротьби. Це - диктатори, криваві реформатори, дуже часто тирани й гнобителі. Але завжди герої індивідуального чину.

Другий тип героїв чинить інакше. Життя, обставини й перебіг боротьби мають на них вирішальний вплив. А творячи свою ідею з самого життя, а часто тільки з нього, вони стають ніби рабами не лишень ідеї, а й обставин та на-

строїв оточення. Невдачі й поразки не вбивають ні їхньої ідеї, ні віри, вони витримують на позиціях боротьби в той час, коли інші кидають поле бою та відходять, знеохочені, чи зневірені. Вони кохають не стільки саму ідею, скільки процес боротьби за неї. Тому часто здаються опортуністами. Це герої збірного чину. Вони як лікар - вприскують таку дозу ліку, яку організм здатний подужати; як учитель - вони ставлять таке завдання, яке учень здатний виконати; як опікун - пильнують розвитку та охороняють, щоб дитина розвинулася, завершилася. Вони не накидають, а проповідують, не змушують, а радять. Це може добре в нормальних обставинах, але не в революцію, а без революції й насильства ніхто ще ні волі не здобув, ні держави не збудував.

Якраз у нашій історії забагато героїв збірного, а зовсім обмаль героїв індивідуального чину, тому в нас таке широке поле для демагогів, що в період 1918-1920 рр. діяли під назвою "отаманчиків", спаплюживши нам таке величнє й заслужене ім'я як отаман. І як що в нас ніколи не бракувало й не бракує провідників збірного чину, отих "батьків народу" /батьку-отамане, батьку-кошовий, батьку-бандуристе, тощо/, які мали великі заслуги перед народом і які може щиро бажали й бажають, щоб небо до землі спустилось, а вони його прихилять свойому народові, то зате в нас зовсім обмаль героїв індивідуального чину - власних диктаторів, вождів сильного, великого, подекуди брутального розгону. Диктаторів, гнобителів і вождів ми не мали, бо їх не любимо, але коримось чужим диктаторам, гнобителям і вождям, як раби коряться. Тому в нас така сила "отаманчиків" у кожній організації, в кожному гуртків, які "пасуться" самі, але ненавидять здатніших, міцніших, розумніших. Вони "вистарчають" дурній своїй отарі, яка в нас століттями та сама. Відомо, що отара живе не розумом, а хвостом.

На ґрунті пісного апостольства, "переконування товаришів", спекуляції на "гомоні майдану" виростав і виростає слинявий романтизм, розбещене "громадівство", перегони в "рятування" України. Правда, іноді й справді набридає ждати, доки "Директорія роздасть, або розгубить свою територію" - тоді гарячіші, щиріші, відважніші йдуть "в авантюрники". Так наша історія й не знає, хто зрадив Україну - Волох, чи Директорія.

Про С.Петлюру свій остаточний вирок дасть історія, а на його провідництво в сучасників склалося два погляди: одні кажуть, жалуючи, що він був "занадто чесний і чистий", бо треба було "одного повісити, а другого розстріляти", а другі його моральне обличчя вважають за неоцінений скарб народу, за власну честь і гордість. Це правда, що чистоту його намірів, несплямованість характеру, непідкупну вдачу, святу некористолюбність, глибину віри й огонь завзяття та жертвенности, як і непохитність, запал і вірність Україні порівнювати можна тільки з Шевченковими, як з ідеалом національної моралі.

Можливо, що з такою мірою ідеалізму поневоленим народам тільки й спромога вдержатись на визвольній дорозі, але чи спромога визволитись політично й державно - про це скажуть наші нащадки.

o

o o

Та як що самітність С.Петлюри, носія національної моралі, була продовженням нашої історичної роздвоєнности, то його віра в світ і довір'я до людей були його особистою драмою, за яку не тільки він сам, а й ми важко покутуємо.

Перш за все - віра в світову демократію, тоб-то, в визвольну доктрину світового народоправства, в її правду й гасла. Віра в існування однакових засад і однакового права для всіх народів та всесвітню мораль тієї демократії.

В глибокому єстві, поглядах і чинах сам найщиріший демократ, він дорого заплатив за ту свою необачну, а подекуди й короткозору віру, ставши жертвою своєї злуди та чужої облуди. Як і його покоління, він бачив демократію в свята, але ніколи не бачив її "в пантофлях". Він чув і знав про принадні гасла "братерства, рівности й волі", але не бачив другого боку "медалі": миршавої, знікчемнілої, заплутаної в брехні й суперечностях своєї теорії та практики; демократії. Хоч було її кілька, тієї демократії, але С.Петлюра та його покоління знало тільки оту бранку бузувірецького, руїнницького, нелюдського й нелюдяного марксизму, яка звала себе демократією. Не знало воно ні американської, ні англійської демократії, а тільки ту, европейську, яку брало собі за зміст і формулу національного визволення. Це й принесло нам катастрофу. А коли С.Петлюра спостеріг, що демократія не тільки згодилась, а й помагала справі "соціялістичного експерименту" на тілі й душі українського народу, тоді вже було пізно - народ лежав уже "зоперований", а держава під авторами "соціялістичного експерименту".

Таким чином, драма Вудрова Вільсона, чистісінького демократа й ідеаліста Нового Світу, повторилася в стократ кривавіших і трагічніших розмірах і формах в Україні, що стала жертвою хитрої, продажної, зрадливої демократії Старого Світу. А рівно через триста років повторило десяте українське покоління необліченну помилку палкої й наївної козацької нашої демократії, яка в чистоті християнського ідеалу й обороні християнського світу принесла в жертву волю свого народу й державу, скупавшись у крови не тільки поганства, а й християнства латинського, яке до неволі українського народу не тільки байдужісіньке аж до нинішнього дня, а в найтяжчу добу України накаладало проти неї з Польщею, а через Польщу й з "антихристом" Москви.

Надаремне С.Петлюра два роки виглядав допомоги Україні збоку світової демократії в боротьбі ніби ж за найвищий ідеал тієї демократії - волю народів і право на незалежне життя. Демократія пактуватиме з лютими ворогами України та волітиме Сталіна й Гітлера кривавих, ніж "демократичного" С.Петлюру.

По-друге, віра в українську дійсність, що вона сама в собі еволюціонуватиме та розвиватиметься в національно-державному дусі, як і з себе та сама викреше потрібну кількість огню, зусиль, розуму й хотіння. Він вірив, що вона дозріватиме в самому процесі боротьби та замісць її творити, він її тільки вів. Ця помилка помститься на ньому не менше за першу.

По-третє, віра в своє покоління - просвітянське, подекуди підпольне, дрібненьке й дрібничкове, що воно єдиний спадкоємець національних заповітів, джерело творчої сили й здатностей та виразник і реалізатор народніх настроїв. Але й тут помилився. Бо заскорузле в малій роботі, мало з нього доросло до Великого Чину. Воно заблудило між трьома соснами, не побачивши лісу, а свою конкретну національну мораль заступило інтеранціоанльною неморальністю й фантазіями всесвітнього братерства, яке скінчилося московським. Виховане чужими ідеями, воно тільки шукало чужого змісту й чужих форм для втілення національного ідеалу, занапастивши народ і віддавши його в неволю.

Нарешті, віра в людей, яка в С.Петлюри доходить іноді до нечуваних і незрозумілих меж. Сам обережний і замкненої вдачі, Головний Отаман безмежно вірив іншим і бачив у людях тільки добрі сторони. Таке довір'я до стихії та її тодішніх дітей, що ними були обставини й люди тієї доби, можна пояснити тільки щирістю душі й серця філософа С.Петлюри, а не державного мужа й політика. Названі якости в його істоті так перепліталися з суворістю подій і вимогами часу, що багато його вчинків і думок назавжди залишаться незрозу-

мілі, чи неясні для сучасника.

Про зрадливі наміри Волоха, наприклад, Головний Отаман знав ще з Проскурова, з серпня 1919 р., за два місяці до того, як Волох збройно виступив проти уряду УНР., в Любарі. Але всім казав: "Це - дурне, це - неможливе..." Во Волох кривавився з Головним Отаманом у перших боях проти большевиків, був гарячий, але глибоко переконаний патріот, боровся рядом з С.Петлюрою й носив у тілі большевицькі кулі, був надзвичайно хоробрий, важко було повірити, щоб один з найкращих отаманів Гайдамацького Коша перейшов з національного табору в радянський. Головний Отаман покликав у Проскурові Волоха до себе, поставив йому руба питання про намір зрадити славний бойовий прапор. Волох, чи "рябий Омелько", як його звали, присягнув, що то наклепи, а він чистий як сльоза. Головний Отаман повірив, а Волох рівно через місяць-два зрадив...

Про ґен. К., тоді ще підполковника, здається, коли на Державній Нараді в Жмеринці, в жовтні 1919 р., представив положення армії в такому стані, що, мовляв, тільки капітуляція перед Денікиним урятує положення, Головний Отаман сказав після зборів:

- Цей проміняє Україну за одну личку.../така була авансова відзнака в царській армії для підстаршин/.

А в Калішi, вже не еміґрації, іменував його ґенералом...

Д-рові Є.Петрушевичеві абсолютно повірив, що не мочав пальців у брудну денікинську аферу Начальної Команди УГА. Треба сказати, що д-р Є.Петрушевич запевняв про це урочисто, а на Державній Нараді в Деражні, 8-го листопада 1919 р., коли та справа вийшла наверх, він навіть притомність стратив, ніби вона його так уразила своєю несподіванкою. Але на підставі документів пізнішого слідства виявилось, що д-р Є.Петрушевич говорив свідомо неправду, а в Деражні "грав комедію", бо не тільки знав про все, а й благословив на переговори Начальної Команди УГА. з Денікиним тайно від Головного Отамана. Хоч як Головного Отамана запевняли, що тодішній Диктатор Галичини винен, але Головний Отаман не повірив доти, доки не переконався сам особисто.

Багато подібних прикладів можна б навести. Але інші скажуть, чи це було довір'я державного мужа, який не видає опінії без доказів, чи шляхетної людини, яка в першу чергу шукає тієї шляхетности в інших.

/Продовження в наступному числі/

Юрій Дараган

О Л Ь Г А

З циклю "Луна Минувшини". Князі.

Чолом... Шаліють гнів і муки...
Тобі, скажений біль - чолом...
В розпуці заломила руки
Та й над захмареним чолом...
Як уявити дійсність втрати?
- Роздерли І г о р я раби...
"О, помсто над зухвалим катом -
Нехай палає облик твій...
О, груди тверді і широкі,
Хвилини пестощів і мрій...
Вернись, мій ладо синеокий...
Роздертий...мертвий ладо мій..."

....

Конає день в кривавих плямах -
...Князь пошматований в лісах...
Осель намисто у нестямі -
Шаліють полум'я і жах...
Жорстоко мститься і карає,
Найбільша від усіх орлиць.
І люд зухвалий знає, знає
Понятих полум'ям лисиць...

ooooo
ooo
o

Хочеш миру - готуйся до війни.

Хочеш війни - удавай мир.

--- ПРО ВІЙНУ та МИР... ---

Хоч і "ність пророка в країні своїй", але в одному з попередніх чисел "Нашої Доби" ми передбачили ту зміну, яка сьогодня наступає в політиці Москви та світового большевизму.

Рішуча й брутальна "чистка" серед американського большевизму та ще рішучіша воєнна підготовка президента Трумана - це, видно, єдині ліки на московську хоробу світа.

Здоровий народ потрібує здорової медицини, а найкраща медицина полягає в гігієні. Вірна засаді національної гігієни, Америка нищить большевицьку заразу, викриту в державному організмі. Комісія для розсліду протиамериканської діяльности дала надзвичайні наслідки: почата на американському ґрунті, вона стала подією світового значіння. Удари по американському большевизмі були такі дошкульні, що й Европа їх відчула. В Америці звільнено з усіх державних установ кожного, хто мав, чи має зв'язки з комуністичним рухом, керованим Москвою. Під суд віддано всіх відповідальних діячів большевизму. А ось надійшла вістка, що удар відбився й на світовій спілці синдикатів, куди просякли московські "пальці": американські й англійські представники вийшли зі складу тієї спілки.

Рівнобіжно ведеться невгнута політика збройної підготовки, яка йде не тільки американським кроком, а й американською міркою. Певне, що американський Сенат ухвалить Труманову "світову програму воєнної допомоги". Крім західньої Европи, воєнну допомогу одержать І Греція, Туреччина та й Китай. Ця допомога виноситиме два з половиною міліярди долярів на перший рік. Секретар американської воєнної оборони Форесталь заявив, що з тієї "скромної суми" Англія, Франція та дрібніші держави Заходу одержать два міліярди, а 350 мільйонів припаде Греції й Туреччині. Сама ж Америка здійснює свій власний плян дозброювання, який перевищує все, що світ знав у цій ділянці.

Хочеш миру - готуйся до війни...- додержуються американці латинського прислів'я, чи краще латинської засади.

Дня 20. січня бр. президент Труман склав присягу вдруге, приймаючи провід американської політики на друге чотиріліття. З цієї нагоди Гарі Труман сказав промову, яка, за виразом деяких газет, більше схожа на урочисту проповідь, ніж на виклад політичної програми.

Труман нагадав про відповідальність, яку Америка взяла й бере на себе перед народами всього світу. Обняті непокоєм і непевністю, ті народи обертають очі на Америку, як на провідника й оборонця. Президент виразно зазначає, що непокій і непевність повстають з наявности двох поглядів на людину та її ролю в суспільстві. Одна концепція - це концепція християнства, яка боронить людину та визнає їй право на життя й волю. Друга концепція - це є та, яка поневолює людину та відмовляє їй права на життя й волю. Відомо, про що й про кого тут мова. Труман гостро таврує тоталітарний большевизм і називає його "фальшивою доктриною". Комуністичний лад убиває волю й думку людини та народів. Він намагається кожночасно запрягти людську думку в ярмо та стає загрозою й перешкодою в намаганнях світу відбудуватися й жити в згоді. Цю загрозу частинно Америка вже перемогла, давши світові моральну й матеріяльну допомогу, яка його врятувала від одчаю й мізерії.

Америка вестиме далі політику Маршаля, тоб-то: І. Братиме участь і незмінно підтримуватиме Орґанізацію Об'єднаних Держав; 2. Помагатиме відбудові

Европи та сприятиме розвиткові світового товарообміну; 3. Дасть поміч для озброєння вільних народів з метою відпору загарбникові та ввійде в союз держав над Атлянтиком,який стане запорукою миру та обороною Заходу проти Сходу. Отже,Америка стає по боці гноблених і голодних,чи як сказав Труман:"ми будемо боронити оті мільйони людей на всьому світі,які прагнуть їсти й правди"...Боротьба двох світів іде відкрито, вона скінчиться мирно, каже президент Труман, як що "ворожі до нас держави припинять свою ворожнечу та приєднаються й собі до вільних народів", коли значніша частина людськости зазнає добродійства демократії...

-"З поміччю Бога будуче людськости забезпечиться в новому світі справедливости, приязні й спокою..."- закінчив президент Труман.

ооо

А тимчасом якось притихли громи й блискавки з Кремля.Затих Молотов,затих і "Комінформ".Американські "арґументи" мають свій вплив.

В Німеччині московська "лінія" таксамо поламалася.Москва щось не спішить з творенням "вільної" Німеччини для себе.Бо невелика штука "вільну" Німеччину створити,треба їй дати їсти та відбудувати. Крикливий "плян Молотова" поховано мертвородженним. Совєтський державний і господарський лад ще й досі тільки "беруший", але не "дающий". Не в плянах Москви відбудовувати світ і держави,а в кризах і розбраті інтереси світової революції. Одна за другою лопають миляні баньки Москви,а положення "стабілізується": мине й ще тридцять років,а воно буде таке,як і вчора та сьогодня."Будуче"в тій країні належить тільки тюрмам і концентракам.

Ось чому міняють свою політику комуністи в Европі. Вони шукають контакту з рештою світу,бо в ізоляції їм грозить як не смерть,то задуха. Критика й саботаж пляну Маршаля не дала ніяких наслідків. Захід Европи видужує,сподівана криза в Америці не приходить,а господарські труднощі в середині Совєтського Союзу збільшуються. Кольосальну імперію точать якісь нові шашлі,але їх не видно...

В січневому числі "Закордонних Справ", найповажнішому журналі американської закордонної політики в Вашинґтоні,під псевдонімом "Гісторікус" появилася стаття про "Пять років миру".Виявилось,що автором статті є перший радник американської амбасади в Москві Морґан. Ясно,що стаття "інспірована" Москвою. В ній говориться,що війни 4-5 років ще не буде, так сказав Сталін. В Москві метушаться дві "партії": одна - це "активісти",які вважають, що ґрунт для світової революції достиг і треба тепер цю нагоду скористати,а друга - це ті,які кажуть,що треба підождати. Щодо самого Сталіна,то доки він живе війни не буде. Мовляв,він уже старий,довго не проживе,а сильного напруження воєнних подій не витримає.

Є ще багато інших ознак,які свідчать про перелом у політиці совєтів. Але з якою метою?...

Одні вважають,що зміна совєтської політики є річчю природньою.Совєти переживають важкі часи, на відкриту боротьбу вони не здатні.Сталін починає розуміти,що без американської допомоги московська імперія не обійдеться.Тому треба змінити політику та скористати й собі з пляну Маршаля.

Другі вважають,що большевизм не може існувати без"співпраці"з світом, бо без цієї "співпраці" не може руйнувати того світу зсередини. Він міняє політику,бо його гасло:"Хочеш війни - удавай мир"...

Але одне не підлягає сумнівові: ні Америка, ні Москва зараз війни не хотять і всіма силами будуть її уникати аж доти,доки не будуть "готові".

А цей час ще не настав.

Гр. С.

Фальшівники історії
"""""""""""""""""""

М А Р О Д Е Р
У "ЧОТИРІКУТНИКОВІ СМЕРТИ"

І. Мазепа. ОГНЕВА ПРОБА.
Українська політика й стратеґія
в добі Зимового Походу 1919-1920.
ПРАГА. Видавництво "КОЛОС". 1941.

Рецензія

/Кінець/

Як бачимо з історичних фактів, Автор "ОГНЕВОЇ ПРОБИ" розходиться з правдою. Свою книжку він пише не для історії, а для пропаганди.

Це зрозуміло. Писати історію тодішнього часу - це писати свій власний акт обвинувачення. Тому І.Мазепа обвинувачує С.Петлюру, щоб себе виправдати. Але себе виправдує тільки той, хто винен.

Пишучи про С.Петлюру, що він видавався йому мовчазний, сумний і загадковий, І.Мазепа тільки підкреслює факт, що між урядом УНР., тоб-то І.Мазепою й міністрами з одного боку, а С.Петлюрою з другого боку не існувало ні єдности думки, ні довір'я. На цій підставі б.прем'єр-міністр робить дивовижні висновки. Ось що він каже про Головного Отамана:

- "Тимчасом я помітив, що виступ Волоха і всі останні події неприятливо вплинули на настрої Петлюри. Завжди бадьорий і повний енерґії, він тепер зробився байдужий до всього того, що діялося навкруги нього. Під впливом цих настроїв, очевидно, він прийняв рішення їхати закордон..."

Як би ми не знали, що це пише посивілий на партійній роботі соціял-демократ, б.прем'єр-міністр УНР., автор книжки про Зимовий похід, то можна б подумати, що ті слова пише дівчинка про любого хлопця, якого наміри бачить з настрою. Ця дитяча простодушність була б смішною, як би вона не стосувалась до державних справ та ще в найтраґічніший момент історичних подій...

Всі ті, які писали й пишуть про С.Петлюру, всі вони намагаються дати нам образ такої людини, яку вони знають "як свої пять пальців". А І.Мазепа з байдужого "настрою" Головного Отамана робить висновок про його "рішення їхати закордон". Отже, Головному Отаманові не вільно "видаватися байдужим".

Писати про С.Петлюру як про "душу-чоловіка", що він був - щирий, веселий, відвертий, тощо - це не тільки не знати С.Петлюри, а й легковажити його. С.Петлюра був щирий, веселий, товариський, відвертий, коли можна було поспівати, пожартувати, але одна справа - теплий круг любих друзів, а зовсім інша - боротьба та ще в "Чотирікутникові Смерти". С.Петлюра - наскрізь шляхетна людина, а шляхетна людина ніколи не буває "на распашку", чи "душа-чоловік". Шляхетна людина глибоко переживає життя та ховає болі й сумніви. Видно, дуже неглибокий обсерватор з І.Мазепи, який робить надзвичайної ваги висновки зі зміни, чи хвилевого настрою людини. Працюючи з С.Петлюрою він повинен був би краще його знати. Звичайно, І.Мазепа ховає ту історичну п р а в д у, що в той час, а зокрема в "Чотирікутникові Смерти" між ним та його товаришами-соціялістами й Головним Отаманом виростала б е з о д н я та наближався розрив. Тоді І.Мазепа дивився зовсім не в той бік, куди дивився С.Петлюра -

ось де була причина незрозумілого для І.Мазепи настрою С.Петлюри.

Тимчасом, нічого яснішого не було для тих, що хотіли бачити.

Підчас подорожі з Войтівець до Старо-Констянтинова, 25 листопада 1919 р., все було передумане, зважене й рішене - темне й ясне. Все темне Головний Отаман поборов, а ясним надхнувся. Був це важкий момент,але С.Петлюра переміг і момент і людей. Навкруги ніби не було ні єдиної світлої політичної точки. Втомлене, майде без гармат і набоїв наше військо відступало в неймовірних умовах матеріяльних і моральних - холоду, тифу й ворогів. Ми їхали по слідах того війська,бачили на замерзлій груді кров з босих ніг вояцьких,бо траплялися й босі, бачили й ледве вдягнених,як вони йшли та бадьорилися, іноді накриті дирявим коцом, але співали пісень. Кололо нам наче голкою серце,але ми їм щиро дивилися в вічі,бо й ми не були краще вдягнені, а зокрема сам Головний Отаман, що мав на собі марненькі чобітки,якими ввесь час цокав,щоб ноги розігріти, та стару чемерку,добру в теплому вагоні,а не в одкритому "Фіяті",на морозі з немилосердним вітром.

- Ну, що, козаки, б'ємося далі?...- питав Головний Отаман свою вірну братію, яка ладна була на холоді зі смертю поєднатися, ніж ворогові піддатись. Небагато їх було, тих справжніх героїв,але кільканадцять тисяч було.

- Б'ємось, пане Отамане, а як же інакше!...- відповідали поважно козаки, впізнавши С.Петлюру.

Оце й було те світло,яке перемагало темряву на душі,над Україною.

Хоч знедолена армія й відступала,але ніхто б не відважився відмовити їй у праві високо голову тримати. Бо це була не воєнна, а політична катастрофа. Вояцьке завзяття гнулося не перед большевиками,денікінцями,поляками й тифом у смертельному чотирікутникові,а внаслідок анархії й зради українського соціялізму з півбольшевизмом і демократичною отаманією Директорії. Майже всі соціялісти-революціонери покинули національний фронт боротьби та перейшли до ворога, обертаючи зброю проти рідного брата. За ними йшли й соціял-демократи, остаточно виснаживши уряд УНР.,де лишилися самі недобитки,які й собі ввесь час дивилися в бік єдиного революційного фронту.

Тепер ворогами України вже не були самі большевики, ворожі й наші, а й соціялісти рідні, які спершу потай,а далі й відкрито ставали на фронт боротьби з нами. Ледве не кожне місто й містечко було вже ними здеморалізоване. А в Житомирі, Бердичеві й Хмельнику творилися вже ради й уряди,Москві вгодні, щоб накинутися на недобитки УНР.

Отак у муках і розбраті кінчався один період, період Директорії,а починався другий - невідомий.

Головний Отаман,як і кожний з нас тоді бачив,що починається нова доба. На минулому шляхові розіллялося море зневіри й руїни,але набуто великий досвід. Треба було тільки дбати,щоб цього нового досвіду не зрадити та дбати, де й відки взяти нову силу для продовження боротьби. Треба було не тільки нових засад,а й нового зриву,як і політичного та національного обновлення.

Було певне,що нові сили для боротьби може дати й дасть тільки свій народ - його найкраща й найсвідоміша частина.Але треба було порвати з партійним авантюрництвом і революційною брехнею та будувати на національно-державних засадах. У цих умовах і народилась постанова Головного Отамана,не без участи нас, найближчого оточення,бо в ті дні він тільки з нами ділився своїми важкими думами - порвати з попереднім без болю й галасу, врятувати все здатне на боротьбу та йти з військом "у невідомому напрямі",а політику лишити - "доїсти саму себе". А 26-го листопада Головний Отаман прибув до Старо-Констянтинова, в передсіння "Чотирікутника Смерти".

На другий день Головний Отаман покликав мене дуже рано та наказав скласти листа на ім'я Ради Міністрів УНР. і готуватися закордон.

- Ви вже знаєте, в чім річ...- додав.

Дійсно, я вже знав, бо про все вже було говорено. Головний Отаман рішився на "тихий розвід" з Директорією та й з урядом І.Мазепи.

Через двадцять хвилин лист був готовий. Я його поніс Головному Отаманові. Він прочитав листа, ні риски не додав і не викреслив та вставши з крісла,як це була в нього звичка, почав швидко ходити по кімнаті, диктуючи мені: І. Боротьба проти московських большевиків за незалежність України продовжується невгнуто далі, під моїм особистим проводом, на засадах національно-державних. Це мусите підкреслювати в розмовах з нашими послами та з чужинцями. Армія реорганізується в поході. Доки безпосередній стик окупаційної влади з населенням дасть свій ефект, я підготовлятиму повстання в кількох осередках України одночасно. Армія пройде швидкими рейдами Україну,щоб підбадьорувати населення та непокоїти большевиків. Коли вибухне повстання, тоді боротьба фронтом знов почнеться та буде складено новий уряд; 2. Накажіть нашим послам,щоб напружили всі сили для здобуття визнання України та допомоги їй зброєю й медикаментами. За всяку ціну старайтесь здобути невтральність Польщі,щоб ми мали з цього боку затишніший куток та могли одержувати допомогу людьми. Таксамо й з Румунією; 3. Негайно взятися за справу висилки наших полонених з Німеччини...

Оце були в головних рисах директиви Головного Отамана. В той же день я одержав пашпорта дипльоматичного з маршрутом на Варшаву, Берлін, Прагу, Відень і Париж. Пашпорт цей датований 27 листопада 1919 р.,м.Старо-Констянтинів. Отже, І.Мазепа ще раз помиляється,кажучи,що він підписував мені уповноваження від уряду УНР., на формування полонених у Німеччині. Це не було уповноваження,бо я ніякого доручення від уряду УНР. не мав, а мав доручення від Головного Отамана та як бачимо не з Любара,а зі Старо-Констянтинова, як і датоване не І грудня,а 27 листопада. Всупереч усьому,що пише І.Мазепа, нікуди зі Старо-Констянтинова я не виїхав,як і з Любара закордон не виїхав. але про це трошки далі.

Таксамо неправду пише І.Мазепа про передачу йому влади Головним Отаманом. Влада передавалася Раді Міністрів, а не І.Мазепі.

Складений мною лист звучав ось як:

-"Голові Ради Міністрів УНР. І. Мазепі. Високоповажаний Ісаак Прохорович! Події останніх тижнів та викликані ними нові обставини поставили нас у нову політичну й військову ситуацію. В цій ситуації основним питанням нашого існування як незалежного народу є справа дальшої боротьби. Це змушує мене взятися негайно за реорганізацію армії та зміну нашої тактики в дальшій боротьбі за незалежність України. В зв'язку з цим я постановив відійти з армією в невідомому напрямі, а владу Директорії передати Раді Міністрів УНР. під Вашим головуванням. З повагою: С.П е т л ю р а."

В великій канцелярії будинку Волинського Губерніяльного Комісара Сумневича в той день стояли колом: Головний Отаман, прем'єр-міністр І.Мазепа, Начальник Штабу Головного Отамана Отаман Юнаків, теперішній полковник Андрій Мельник та дещо збоку автор цих рядків. І.Мазепа взяв поданого йому Головним Отаманом згаданого листа, прочитав, сильно почервонів та впертим і гнівним голосом сказав:

- Хиба я дитина, Симоне Васильовичу,щоб чужі гріхи покутувати?...

Оце були його буквальні слова.

Все те, що І.Мазепа пише в "Огневій пробі" про цю подію - все те є вже "причепурена" правда, якої б йому хотілось,а не яка була й є.

Ця ніби незначна подія мала необлічені наслідки. Тепер як Головний Отаман,так і вся справа дальшої боротьби опинилася в трагічному положенні, з якого не було виходу. Тоб-то, вихід був,але Головний Отаман або не надавався на брутальне рішення,або вважав,що найкраще так учинити,як він учинив:узяв на себе ввесь страшний тягар помилок - своїх і чужих. А може й свідомий був,що як не безпосередньо,то посередньо він співвинний за катастрофу.

А відси вже випливли всі дальші події й наслідки: по-перше,під неймовірним тягарем усвідомленої відповідальности воля Головного Отамана ослабла й події взяли стихійний напрям,а по-друге,спасенний плян дальшої боротьби розбився й замісць здійснюватись в Україні українськими засобами він перенісся в зовнішній плян,що й дасть Варшавський договір та й все інше.

Головний Отаман і тут чинив,як і в січні та й впродовж 1919 року:не годився з політикою,але йшов з людьми тієї політики. В цьому схована не тільки загадка катастрофи,а й загадка психольогії Головного Отамана.Не нам про це рішати,але прийдешній історик мусітиме глибоко сягати в цей момент,щоб його зрозуміти й висвітлити.

Головний Отаман не грав видатної ролі в політиці Директорії та уряду УНР.у грудні й січні 1919,коли тій політиці наданий був напрям і зміст,він грав пасивну ролю в грудні 1918 та в січні 1919 р.,а тепер уся відповідальність падала на нього.Таксамо було й упродовж 1919 р.,коли всю політику вели дві партії:соціял-демократів і соціялістів-революціонерів. Головний Отаман був проти "радянської засади" Трудового Конґресу та орієнтації обох партій на "єдиний революційний фронт" з Москвою,а тепер мусів нести за все те відповідальність. Він свідомо уникав конфліктів, щоб "не розігнати людей",як він казав, бо неуявляв собі,щоб Україну могли будувати інші,ніж ті, з якими він до революції займався просвітянством,а це його й погубило. Боячись "розігнати людей", він боявся й проти їхньої політики виступати, а та політика якраз і розігнала всіх - одних добровільно,а інших ні,але розігнала. Цього якраз Головний Отаман і не облічив. С.Петлюра був чесний чоловік. Він чинив за засадою вірности інтересам боротьби й України,приносячи в жертву багато того,з чим не годився.А його товариші соціялісти,хоч би й І.Мазепа були людьми нечесними,бо думали,що це С.Петлюра з їхньою партійною політикою годиться,тому приносили Україну в жертву своїй партійній політиці. Тому так легко й навіть з докором І.Мазепа скинув увесь тягар своїх та помилок с.-д. і с.- р. на Головного Отамана. Хто розумів тодішню нашу дійсність і відчував її,той знає,що ні С.Петлюри без України,ні Україну без нього не можна було уявити. І це знав І.Мазепа та всі ті, які йшли з ним. Вони усвідомлювали,що С.Петлюра є "жертва",що в нього нема й не може бути "розводу" з Україною,тому й вибрали його собі за "агнца закланія",маючи потайний намір,що він піде з ними як "викуп" аж до Житомира,куди І.Мазепа висилав делеґацію за делеґацією. Можливо,що І.Мазепа тепер і мститься,що С.Петлюра не "викупив" порозуміння з демократією пятираменної зірки.

Після нещасливої військової наради в Старо-Константинові,де Волох ясно виступив за перехід на "радянську плятформу", уряд УНР. і Головний Отаман виїхали в Любар.Все перебувало в маразмі й непевности.Тепер ніхто б не сказав,що буде завтра. В Любарі міністри полягали на солому покотом у будинкові місцевого пан-отця та міркували, кожний про себе,одні з острахом, а деякі з надією - про Житомир і Хмельник,де кувалася "форма переходу" на бік Москви.Ледве не щодня відходили "ходаки" - добровільні й з дорученнями, з Любара ж виїхали й дві делеґації І.Мазепи - одна до "незалежників" і "бо-

ротьбистів",а друга до большевицького фронту. Словом, "скрізь пахло" єдиним революційним фронтом з большевиками,а тому Й Волох,Данченко Й Божко так метушилися. Вони "викинули" червоний прапор, пограбували трохи в Державній Скарбниці та подалися зі своїми "хлопцями" назустріч "незалежникам". Тут нема місця докладно спинятися,що діялося в Любарі. А що переживав Головний Отаман - таксамо не тут оповідати.

З огляду на виступ Волох та вчинок І.Мазепи,що не був "дитина" та відмовився "покутувати чужі гріхи", я не виїхав зі Старо-Констянтинова закордон. Не було в мене відваги та Й права я не мав кидати Головного Отамана в такій ситуації. Але в Любарі Головний Отаман знов почав настоювати,щоб я їхав і то негайно закордон. За той час положення стало ще грізніше. Хоч Головний Отаман ще мав надію здійснити свій плян "розводу" зі своїми міністрами. Правда,нераз дріжав йому голос,коли в Любарі давав мені додаткові директиви,а в тому голосі не важко було відчути не тільки невимовний біль,а Й луну безнадії.

І-.го грудня,як це було вже зазначено, Головний Отаман підписав мені уповноваження на персональне представництво закордоном та дав нові накази. Це в той вечір, була вже пора під північ,Головний Отаман пожартував невдало:

- Ви поїдите закордон, а Даценко поїде зі мною на смерть...- гірко засміявся.

На другий день я послав хор.Тереженка до Державної Скарбниці по гроші собі на дорогу. Але його заарештували "волоховці",які починали свою "революцію" та так мені знов не вдалося виїхати.

Пообіді тої днини я сидів у витальні,ми жили в маненькому будинкові місцевого адвоката. Раптом одчинилися двері Й знадвору ввійшло чоловіка з вісім козаків, а серед них я впізнав декого з Охорони Головного Отамана. Не знявши шапок і з рушницями, вони тривожно почали питати:

- Пане Сотнику, де Батько?...

- Нащо вам?...- питаю Й собі.

- Та от бачите, таке діється,що міністри вже вибрали Волоха на Головного Отамана,а ми цього не хочемо.То ми прийшли спитати,чи Батько стоїть на "радянській плятформі" /це був тоді вираз у моді/, чи ні...

Я пояснив, що не їх діло питати,на якій плятформі стоїть Головний Отаман та що козацький обов'язок ждати наказу. Ми ще побалакали про затію Співака, козака з власної Охорони Головного Отамана,який мав наказ Волоха арештувати Головного Отамана. На тому ми Й розійшлися,але інціндент виразний.

Того ж дня, над вечір, сумна валка установ і штабів поволіклася в Нову-Чорторию, кілька кілометрів від Любара.

В Новій-Чорториї Й відбулася та Державна Нарада,на якій взяли участь уряд, Командарм, усі начальники дивізій та Головний Отаман. На ній постановлено, щоб Головний Отаман виїхав закордон для державної акції. Проти був тільки представник соціялістів-революціонерів міністер Черкаський. Виїзду Головного Отамана закордон вимагали, головним чином, військові, маючи єдину надію,що Головний Отаман здобуде зброю Й амуніцію для армії. Марна надія!..

Вночі з 3-го на 4-те грудня І9І9 р.Головний Отаман покликав мене до себе, бо я був хорий і цілий день його не бачив, наказуючи мені збиратися в дорогу:

- Поїдите в Шепетівку Й Рівне,а як ні,то в Варшаву та полагодите справу мого переїзду через Польщу. Тепер поїдимо разом закордон...- засміявся він щиро Й непримушено.Бо Й справді,якось не вдавався мені той закордон.Мав я виїхати 27-го листопада з Старо-Констянтинова, після 2-го грудня з Любара, а тепер виїздив у Шепетівку. Поганий це був знак. І цей знак "справдився".

~~~~~~

ЯК.
~~~~~~

++++++++++++++++++++++++++++++++++
++ З А Г И Б І Л Ь   А Т Л Я Н Т І В ++
++++++++++++++++++++++++++++++++++

ВІД РЕДАКЦІЇ.

-"Або людськість утопиться в крові й руїні атомової війни,або здичавіє в розбещеній фурії матеріялізму"...-- сумно пророкують сьогодняшні філософи.

А ось один з них,славний католицький письменник Данило Р О П С нагадує про те,що це не вперше людськістю тормосить насолода гріха й страх покути. Нераз уже трясли світом буревії перегонів зла з добром, ненависти з любов'ю, насильства з правдою. Але ніщо не минає безкарно. Про це й свідчить леґенда про Атлянтів,що полонила уяву людей величчю й жахом таємничої загибілі, схожої на покуту на біблійному Страшному Суді.

ннннннннннннннннннн

У другій частині діяльоґу "Крітіас",грецький філософ Плятон оповідає про казкову країну Атлянтиду, ту землю,що її проковтнула безодня. Земля та лежала ген за "колонами Геркулеса",тоб-то, за Гібралтаром,а була вона більша, як Лібія й Мала Азія вкупі. Жив на тій землі надзвичайний народ божого походження. Його долею опікувалася воля Всевишнього,а тому щастя було йому призначене.Багацтва того народу були такі великі,що ні перед тим,ні після того ні один народ на світі такого не мав.Працьовитість і сумлінність помножували те все добре,що посилало небо.Лад і правда оздоблювали те велике щастя. Рівність і повага старшому панували між братами.Владу виконували найкращі,а її встановлено так,що ніхто не міг нею зловжити.А як виникала судова справа,то судді повинні були спершу дати докази про свої чесноти.

Таким чином,каже мудрий Плятон,багато-багато поколінь того народу додержували вірности засадам предків,доки живилися духом божого єства,а думкою їхньою кермували правда й велич.Між собою вони були лагідні й щирі в усіх обставинах життя.Нехтували розкошами цього світу,шануючи тільки цноту; тутешньому животінню великої ваги не надавали,а гори золота й інші багацтва були їм наче тягар.Не п'яніли вони ні могутністю гроша,ні спокусами блуду.Далекозорі й погідної думки, вони добре бачили,що справжню насолоду на світі дають тільки чесноти й згода братерська,доступні кожному.

І сталося так,що ця чудова культура загибла. Ч о м у   с а м е? Про це Плятон дає пояснення в останніх рядках діяльоґу,відки віє жахом перестороги.

Бо поволі почало біднути боже світло в душах Атлянтів,а людське почало переважати.Була це найбільша зрада, отой гріх проти Світла,бо це й головний гріх істот,сотворених Богом. "Отже,слабодухі тепер,каже Плятон,вони почали занедбувати приписи своєї поведінки. Мораль їхня зогидилась,це кожний бачив. З великих цінностів життя вони втратили найкращі.Але в очах тих,які не тямлять,що це є правдиве життя,та де є правдиве щастя, вони були ніби на вершкові досконалости й насолоди,хоч у дійсности,то це були істоти ненажерливі, несправедливі, з огидною жадобою панувати.

"Оце тоді найвищий Творець,який панує на засаді справедливих законів та перед зором якого нічого сховати не можна, ствердивши щабель упадку,куди скотився цей колись такий чудовий народ, постановив його покарати.Він скликав усіх богів у тій оселі осередку світа,відки можна бачити прийдешнє, та ось що сказав їм..."

В цьому місці, якраз, оповідання Плятона обривається. На підставі жадних рукописів не вдалося його продовжити. Чи Плятон свідомо спинив своє оповідання в цьому місці, вважаючи, що висновок зрозумілий та що кожний повинен сам додуматись, що кара мусіла відповідати провині та й скритись у темряві будучого?

Ми не знаємо докладно, який історичний процес допровадив до загибілі Атлянтиди, ні що довелося перетерпіти населенню того щасливого острова підчас самої катастрофи. Нам тільки відомо, з натяків на початках діяльогу, що вступом нещастя були страшні землетруси та що острів божих дітей потонув у безодні. А може з'явилася тоді на небі Атлянтів ота потворна хмара в формі гриба, яка певного ранку в серпні місяці недавнього часу заволікла була блакітне небо міста Гіерошіми. Але більш як можливо, що жахливі хвилювання планети були звичайними природніми явищами, а може - хто його знає? - може й як наслідок ще жахливіших конвульсій, які трясли Атлянтами в роздорах між собою. Між усесвітом і тваринами, між макрокосмом і мікрокосмом існують первозв'язки, що їх уникнути є даремне намагання. Коли людина зрадить сама собі, хилячись до занепаду, тоді все біля неї занепадає, зраджуючи її. Громадянські війни, криваві революції, панування неправди й насильства повинні були стати провозвісниками вибуху руїнницької стихії. Не треба й Плятона, щоб збагнути, що шал первісних сил був льоґічним наслідком провин, законною карою, їхнім продовженням.

Тимчасом, коли все це відбувалось на божих очах справедливости, що вони чинили, оті нещасливі люди, що їм земля під ногами западалась та яких кликала безодня до себе? Безумовно, більшість не мала навіть тіні підозріння, що їм загрожує небезпека. Вони далі вірили та вважали себе панами світу; вони були переконані, що завжди та все більше й більше підносились по сходах цивілізації та розбудовували щасливішу людськість. Бо ж по земне щастя треба було тільки руку простягти, а воно все збільшувалось і збільшувалось; вони їли, пили, насолоджувались і називали це - жити. А коли знаки з'явились на небі, коли злоба й насильство запалали як огонь, коли засаду роду зламали, тоді вони ще голосніше кричали: "Більше ненависти, більше насильства!" Та вважаючи, що будують кращу справедливість, працювали на свою власну згубу.

Хочеться, однак вірити, що в тій розбещеній божевільній юрбі траплялися де-не-де й чисті душі, які не зовсім зрадили. Були між ними й такі, які не забули про божий Промінь, які не вважали щастям вульґарну насолоду та які не хотіли бути спільниками неправди й розбрату. Що ж вони могли вчинити, ті свідки? Небагато та й не з великими наслідками. Хто звертав увагу на крики їхньої перестороги? Це ж були такі самісінькі Атлянти, схожі на інших - бідних, звичайних Атлянтів, таксамо забризканих брудом гріха й мізерії.

Але може, коли їхній світ западався в небуття, може встигли вони послати до неба якусь пісню вбогу, в яку вони вклали все те, що їм лишилося з віри й надії - щоб згодом, значно згодом, коли стихне страшний гуркіт руїни, а скаженина безодні заспокоїться, щоб інша людськість, не така жорстока й божевільна, зібрала ті крихти та хто знає? може й відгукнулась до них.

--//--

Переклав С.С.

Daniel Rops

/"Le Monde Illustré"/

Гриць Перепелиця
""""""""""""""""""

З Н О В И М   Р О К О М...
++++++++++++++++++++++++++++++++++++

Я українським звичаєм
З Новим Роком вас витаю,
брaття, всіх...
Скрізь в Україні від нині
Хай лунає, браття милі,
радість, сміх...

Хай пропаде гніт, недоля,
Хай засвітить краща доля,
врешті нам,
Щоб ми щастя всі дожили
Та вже більше не служили
ворогам...

Це бажання сказать мушу,
Покіль дещо друге рушу
про наш світ,
Де кожний другому любенько
Сто чортів бажа тихенько
на привіт...

Я ж на серці зла не маю
І по черзі всім бажаю -
всім підряд
Всього того, що я й з неба
Для кожного, як потреба,
взяти рад...

Маю добре все на оці,
Що кому в Новому Році
треба нам;
В курній хаті я хоч сиджу,
Але добре оком виджу
ввесь наш крам...

У кожного своя думка
Та з бажаннями цидулка
й на цей рік:
Кожний сидить і все мріє
Та мріями й перевіє
цілий вік...

Тому хочу так робити,
Щоб усім вам догодити
до тих мрій;
А щоб таку штуку втяти,
Треба знати, як брехати,
свате мій...

Треба, отже, так крутити,
Щоб здорово зачепити
кожний стан;
Хоч нарікань повно буде,
Та хай знають правду люди -
хлоп і пан...

Вікна й двері відчиняйте,
Більш повітря напускайте
до тих хат,
Де у душу слабу, хору -
Страху, зневіри й покори
нагнав кат...

Насамперед усім катам
Люду нашого заклятим -
сталінцям
Те бажання, що й Кремльові:
Дві-три бомби атомові
для кінця...

Буде це й тоді настане,
Коли скрізь пожежа стане
круг Москви;
В тім огні згорить навіки
Раб-потвора з чоловіка
із мордви...

А совєтським малоросам
Побажаю, чого просять
кожний час:
Щоб було як при цареві -
Те, що треба москалеві -
свинопас...

Один Леніна щоб славив,
Другий Сталіну горланив
за медалі.
Рабам же всім те, що веде -
Совхоз, колхоз, енкаведе,
й так далі...

В нагороду за ту працю
Матимете всі на тацю
свій пайок:
Жде вас ласка за всі труди -
Сталін пустить вам у груди
пять кульок...

На потіху ще докину,
Щоб знав усяк, де загинув
за совет:
На Сибірі закопають,
Як собаку поховають -
і вас "нет"...

Вам же, патріоти славні,
Одні свіжі, другі давні -
вам кутя:
Щоб наївшись її вволю,
Ви вели народ до бою
й до путтяt...

А узвару тим докину,
Які б'ються дозагину
язиком;
Бач, нагоди не марнує,
Файні ноти компонує
"виконком"...

Вийте ворога папером
/Дурні предки били ґвером/,
гей, нараз!..
Є нас сорок міліонів,
Сорок тисяч тисяч слонів
на показ...

Хто таку уздріне лаву,
Той не тільки нам державу,
а й борщу,
Та такого нам наварить...
/Я й очкура,щоб це славить/
попущу...

А ви, отці православні,
Кадіть над "урядом славним"
кожний день...
Може ворога він дружно
Як не ладаном, то гузном
виб'є впень...

Вже Андрійко наш Лівицький
Ішачка запріг до брички
і верзе,
Що за нових років тридцять
Він нас ще раз у столицю
завезе...

Треба всім за руки взятись,
В "уенраді" об'єднатись
і в похід:
Андрійко - Директорія,
Ми всі як територія -
й на прохід...

Будуть міжнародні шанси,
Та ще й дуля як і завше
буде нам:
За Київ разом підем биться,
А як з москальом мириться -
ляшок сам...

Те на світі непомильне,
Що хитрун шукає пильно
дурака.
А що в нас хрунів доволі,
То вже тому й наша доля
оттака...

Вам же, отці католики,
Святого батька волики,
жичу й вам:
Не вдавати більше грека,
Бо від цього небезпека
ніби нам...

Грека хоч забрав нам Сталін,
Та католика зоставив
на розплід...
Годі ссати аж дві цицьки!..
Хай же згине схизматицький
родовід!..

Бо найкращая дорога
Через Рим веде до Бога,
хоч назад...
Хто туди піде - спасеться,
Але чи назад вернеться,
то навряд...

Та мені воно здається,
Що до Бога кожна в'ється
наша путь:
Чи то Рим, чи Київ славний,
Аби був народ державний -
ось де суть...

Як що Рим нам Україну
Спасти поможе з руїни,
не обряд,-
Хай рятує з нами віру
Та спішить народ в зневірі
визволять...

Буде тоді братом рідним
І повік пошани гідним
за цей чин:
Православний, чи католик,
Аби тільки не большевик -
поганин...

Тепер, хлопи, і вам треба
Нахилити трохи неба,
бо вже час;
Хлоп так важко все гарує,
На всіх робить та й годує
усіх нас...

Жичу вам Соборну й Вільну,
Свою землю власну й цільну
взять до рук,
Та вже більш її не дати
Чужим соки з неї ссати -
дід, ні внук...

Хлоп є сила величезна:
Як повстав - держава щезла,
та...своя.
Бо не знав, куди то їхали
/Ним безмозкі кермували/
навмання...

Знайте, хлопи, ви є сила,
Лиш для неї треба діла
й голови:
Не забудьте про Богдана,
Нам такого треба пана
й булави...

Тому спершу треба, брате,
Свого духа визволяти
із кайдан...
Дух же сам увільнить тіло,
А як прийде святе діло -
будеш пан...

Тоді, брате, в Україні
Проживатимемо вільні
цілий вік:
Гимн побідний заспіваєм
І достойно привітаєм
Новий Рік.

++

ДО ПЕРЕДПЛАТНИКІВ.

Це число та й наступні друкуватимемо на 32 сторінках, щоб вага журналу не перевищувала 100 грамів. На жаль, дорожнеча та збільшення поштової тарифи не дозволяють нам зменшити ціну, яка лишається й надалі - 100 франк.

++

ПЕРЕДПЛАТНИКИ, ЧИТАЧІ Й ПРИХИЛЬНИКИ - ВІДНОВЛЮЙТЕ ПЕРЕДПЛАТУ, ЗАОХОЧУЙТЕ ДО НЕЇ ІНШИХ ТА ЖЕРТВУЙТЕ НА "ПРЕСОВИЙ ФОНД" "НАШОЇ ДОБИ"

З М І С Т:

Адреса: M-r Th. Kruszynsky
8, rue de Condé
Paris 6.

Ціна нинішнього примірника - 100 фр.

В Лак

— NOTRE TEMPS —

CAHIERS UKRAINIENS NON-PÉRIODIQUES

CONSACRÉS A L'ÉTUDE DE L'ÉPOQUE CONTEMPORAINE

НАША ДОБА

ПОЛІТИЧНО-ГРОМАДСЬКА, НАУКОВА

Й

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА

УКРАЇНСЬКЕ НЕЗАЛЕЖНЕ СЛОВО

ВИХОДИТЬ

НЕПЕРІОДИЧНО

НА ПРАВАХ РУКОПИСУ

РІК ІІ

2

ПАРИЖ

"НАША ДОВА"

Рік III. Ч.2 /II/.

Березень, 1949.

Над могилою Великого Брата

--- ТА Й ПОБАЧИТЕ, ЩО ОСЬ ЩО ВАШІ СЛАВНІ БРУТИ...---

/ Синтеза й антитеза /

Щороку сходимося на сумні й урочисті Шевченкові Роковини. Сьогоріч ушановуємо 135-ліття з дня народження Великого Брата та 88-ліття з дня Його смерти.

І щороку опановує нашими душами ледве чутний аж такий глибокий неспокій, наче таємний вітер у нетрях нашої свідомости. А з ним наростає в серці болючий докір...

Якраз Йому сто років - тому докорові. Сьогодня, отже, є ще одна річниця, яку ми надаремне хочемо забути. Це - століття другого "Посланія" Тараса Шевченка, славетнього "Посланія до себе" - воно датоване 1849 роком, а писане на Кос-Аралі, на третьому році заслання.

Т.Шевченко "так собі" накидав те "Посланіє" своєю благословенною рукою, ніби "щоб не міняти часа святого так-на-так", але хто з нас не відчує з нього глибокої журби й пекучого болю? Знаємо, як глибоко Він ховав свої рани духові, який суворий був до себе, а тому ще гостріше вгадуємо ту рану, яку Йому завдали рідні брати та з якою Він і зараз лежить у могилі.

На засланні, припадаючи до сухої татарської землі, щоб їй поскаржитись, Великий Страдник нічого, крім гомону століть і відгуку копит монгольських коників, які розносили по несходимій Азії живі й неживі твори нашої великої культури, не міг почути. То де ж Йому шукати розради, як не в нації?..

Але й надія Його зрадила - те, для чого Він жив. Ось тоді сідає Він на пісковий горбок Кос-Аралу, щоб зафіксувати на ганьбу - не знати тільки, кількох іще поколінь!..- оці столітні рядки:

Хіба самому написать
Таки посланіє до себе,
Та все дочиста розказать
Усе, що треба, що й не треба!
Ато не діждешся його,
Того писанія святого,
Святої правди ні од кого.
Та й ждать не маю од кого,
Бо вже б, здавалося, пора:
Либонь уже десяте літо,
Як людям дав я "Кобзаря",
А їм неначе рот зашито:

Ніхто й не гавкне й не лайне,
Неначе й не було мене!
НЕ ПОХВАЛИ собі, громадо,
Без неї може обійдусь,
А РАДИ жду собі, поради;
Та, мабуть, в яму перейду
Із москалів, а не діждусь...
Мені, було, аж серце мліло,
Мій Боже милий, як хотілось,
Щоб хтонебудь мені сказав
Хоч слово мудре, щоб я знав,
Для КОГО я пишу, для ЧОГО,
За що я Україну люблю!
Чи варт вона огня святого!
Бо хоч зістаріюсь затого,
А ще не знаю, що роблю.
Пишу собі, щоб не міняти
Часа святого так-на-так,
Та іноді старий козак
Верзеться грішному - усатий,
З своєю волею мені
На чорнім вороні-коні.
А більш нічого я не знаю,
Хоч я за це і пропадаю
Тепер в далекій стороні...

Чи доля так оце зробила!
Чи мати Богу не молилась,
Як понесла мене, що я,
Неначе лютая змія,
Розтоптана, в степу здихає.
Захода сонця дожидає!
Отакто я тепер терплю,
Та смерть із степу виглядаю...
А защо! Ій-Богу, не знаю!
А всетаки її люблю,
Мою Україну широку,
Хоч я по ній і одинокий
/Бо, бачте, пари не найшов/,
Аж до погибелі дійшов.
Нічого, друже! Не журися!
В дулевину себе закуй,
Гарненько Богу помолися,
А на громаду хоч наплюй,
Вона капуста головата!
А втім - як знаєш, пане-брате:
Не дурень - сам собі міркуй!

1849.
Кос-Арал.

++++++++++

Дійсно, який би це був і справді образ нестертої ганьби нашої, як би найшовся надхнений артиста-маляр і вдав скорботне лице нашого Великого Брата, вираз Його глибоких і суворих, а водночас таких безмежно люблячих і добрих очей - як вони благально виглядали відгуку братерського серця, прагнули проблеску надії, а головне - РАДИ, РАДИ, Р А Д И...

Ота р а д а Т.Шевченка - то не наша "рада" по племінних і партійних горбках, наші деклямації "зашитим ротом", а голосна, всебратерська, всеісповідна РАДА-СИНТЕЗА, яка була, є й повинна бути одна-єдина. Ні фортеця, ні тюрми, ні заслання, ні смерть - нічого не може й не змінить підлеглости тій С И Н Т Е З І, тому Наказові, з яким у душі родиться Ґеній, а якого всі інші повинні відчувати, як що вони б р а т и. Та, ба!... Навіть через сто років ВНУТРІШНІЙ ІМПЕРАТИВ глухнутиме серед скиглїння й вигуків ненависти...

Батько України й Син її водночас, Т.Шевченко не мислив і не уявляв свого життя поза синтезою буття свого роду, а тому як труд, так і радість того життя належать не тільки синтезі, а й повсякчасному субстратові трівання Батьківщини, живим людям даного покоління. І яка ж це мусіла бути бездонна розпука, коли Пророк спостеріг, коли збагнув, що Він - одинокий!.. Отже, самітність...між 30-тьма /тоді/ мільйонами тих, для яких жив та "аж до погибелі дійшов"..., для них же.

Але Ґеній щасливіший за нас, рабів повсякденної антитези, бо він має вірну дружину - богиню живого життя: с и н т е з у, він існує живими знаками її, а в данім випадкові - символом аспірацій власного роду, чи як це й справді тільки Т.Шевченко вспромозі висловити вічним образом:

Та іноді старий козак

Верзеться грішному - усатий,
З своєю волею мені
На чорнім вороні-коні...

Не на білому, чи іншої "кольористої" масті коні, як це обов'язково намалював би бліденький служка антитези, а на чорному вороні-коні,бо Воля - це річ не тільки величня,а й трагічна: чи мало крови пролялося й ллється за неї - вона безнастанно в жалобі...

Козак усатий, обов'язково знов же к о з а к, єдиний на всьому Сході символ Волі, козак усатий - сивий аж білий, бо дуже староденний, може не одне тисячеліття ще перед Святославом Завойовником, а далі й Володимир Великий, і Данило Галицький, і Богдан Хмельницький, і Іван Мазепа - наш національно-історичний розум, вони ж цезарі - одні справжньої Руської Імперії, а другі тільки розгону цезарівського, чи навіть задуму. На кожнім китея червоніша за огонь - символ і знак та й пошана як огню боротьби, так і крови, що пролялася, чи проллється.

Отак виглядає В О Л Я в Шевченковому образі: чорне тло - наша неволя, сивий козак - ясний задум, наша воля,а червоний слід, чи прапор - це наша зброя. Звичайно,кольори як і життя - міняються, вільна душа бризне іншими настроями,а тоді й кольори будуть живіші. Але поки що вони служать Великій Синтезі, бо такими зафіксувала їх Шевченкова аспірація.

І такими вони є й посьогодня.

xxxxxxxxxxxxxxxxx

Добре, а як же це воно сталося з "капустою головатою"?..

А в той час, коли "старий козак" гарцював на історичному майдані на свойому "вороні-коні" перед очима нашого Пророка, в той час "капусту головату" різатимуть і споживатимуть ті, які служитимуть хоч і ворожій, але своїй Синтезі та підлягатимуть хоч і ворожому, але свойому власному Імперативові. Бо "капуста головата" живе не синтезою століть,а антитезою сьогоднішнього дня,а єдина її аспірація - бути спожитою. Трішки природа, трішки кров, а решта - обставини історичні; і родила ота "капуста головата", з єдиною засадою життя - бути на світі.

Тисяча, а може й тисячі - ми ще сліпці й далі тисячі років не вміємо глянути, тисяча, отже, років безнастанного історичного бою, хмари Азії з 500-літнім кочуванням загарбників, багряне море крови - потомилися не тільки люди, а й земля втомилася. А коли, врешті, царська мантія обгорнула "капусту головату" своїм ніби затишком - тоді вона важко зідхнула та ще цупкіше за землю вхопившись, обернулася лицем до сонця. З землі йшла снага й віддих життя, а від сонця млість зростання. І "капуста головата" забула за герці, за тисячу років слави, за багряне море навколо себе,а солодко заснула в забутті. Фізична консервація давала насолоду спокою - так любо й солодко заснути за тисячу років утоми.

Тепер могло її тисяча Шевченків кликати - вона всі голоси вбирала в себе, не ворухнувшись. Вона чула тільки небо й свою душу. А як що й чула, що якісь часточки душі відпадають і зникають ніби, то знала, що вони не гинуть, а десь конденсуються в Шевченках - ніщо з розуму й сумління народу не гине, як що народ той розум і сумління має.

І почався той процес, який обертає чинний народ в аскета й мрійника, коли вистарчає сама ілюзія життя. Його внутрішня функція ніби спиняється,а зовнішня стає механичною. Вже за козацтва наш народ жив і думав ченцем, а не спільнотою, а коли змовкне козацтво, тоді зникає останній приклад і шко-

ла гуртового, суспільного життя, що є основним стимулом державно-творчої активности нації.

І це якраз підчас отого глибокого сну "капусти головатої" почувся голос Великої Синтези українського історичного буття. Оце тоді й запашіла в Україні пристрасна Сповідь Пророка, полялися непереможні слова Заповіту, з'явилася симфонія молитви-надії "ДО МЕРТВИХ І ЖИВИХ І НЕНАРОЖДЕННИХ ЗЕМЛЯКІВ МОЇХ В УРАЇНІ І НЕ В УКРАЇНІ СУЩИХ, МОЄ ДРУЖНЄЄ ПОСЛАНІЄ":

І світає, і смеркає,
День божий минає,
І знову люд потомлений,
І все спочиває...- це годинник вічности,єдиний свідок і пильне око призначення. Воно всіх обіймає - мертвих,живих і ненарожденних, перед ним усі ми однакові, перед ним однакові обов'язки й відповідальність наша, всім одна дорога й той самий наказ. Нація - це ні пани, ні мужики, ні гнобителі, ні гноблені, це - братерство й правда, єдині людські цінности, для яких сотворив нас Всевічний.

Тільки я, мов окаянний,
І день і ніч плачу
На розпуттях велелюдних...- це Україна "на розпуттях велелюдних", це її болюча скарга до кам'яних сердець, це вона самітня посеред байдужого світу,який має своє потворне,але таксамо й споконвічне заняття - кайданами мінятися, правдою торгувати...Пророк до нього навіть не звертається, бо це даремне зусилля. Та потвора завжди була й буде, то - "чуже поле", а на кожному полі інше сходить і по-іншому росте зерно. Де лихо сіють, там воно й уродить. Тому найкраще поле для доброго зерна - це якраз Україна, бо ми її сини й що сіятимемо, те й жатимемо:

.............Побачите,
Які будуть жнива!
Схаменіться, недолюдки,
Діти юродиві!
Подивіться на рай тихий,
На всю Україну,
Полюбіте щирим серцем
Велику руїну...- каже Пророк, бо в тій руїні спочиває Велике Зерно правди й братерства, яке нам наказано плекати. Воно збереглося чудом, те Велике Зерно, взявши під увагу тисячу років безнастанного герцю й пожежі на тому ґрунті, де його посіяно. Як що Україну не перемогли за тисячу-дві років ні кочові орди Азії, ні імперії тієї Азії, ні обри, ні половці, ні гуни, ні монголи, ні іслам, ні католицизм - то чи це не чудо?.. Ні, її ніхто й ніщо не переможе, бо вона - чудо, єдина на світі:

Нема на світі України,
Немає другого Дніпра!..- з глибокого серця й святого переконання каже Поет. Він не тільки бачить ту свою Україну в манрівці століть,а носить її в серці, як мати свою дитину. Тому й благає:
Розкуйтеся, братайтеся,
У чужому краю

Не шукайте, не питайте
Того, що не має
І на небі, а не тільки
На чужому полі...
В своїй хаті - своя правда,
І сила, і воля!

o o
o

Україна - це не тільки осередок ґравітації політичних і цивілізаційних потенцій, а й Велика Синтеза, Правда, Великий Висновок Життя. Історія поставила її на перехресті доріг,щоб пильнувала Єства Річей. Призначила її мостком у боротьбі за панування тієї Правди. Дійсно, тисячеліттями була й є Україна мостом для підбою европейського й азійського суходолів. Всі завойовники йдуть через Україну - одні на Захід, інші на Схід. Всякий підбой починався з України, аж до большевизму включно. А втой же час і всі духові течії пливуть через Україну, тут споконвіку змагаються Схід зі Заходом, Захід зі Сходом, Рим з Византією, Византія з Римом. Україна, отже, ставала живою синтезою історичного руху. Тут знайшла своє втілення й християнська синтеза, синтеза католицизму з православієм.

Ґеніяльність Т.Шевченка якраз і полягає в тому, що він накреслив оту Велику Синтезу, як зміст, єство й призначення України.

В той час як Московщина, наприклад,здатна прийняти кожну антитезу, спершу монгольську, а тепер жидівську /Марксівську/, Україна лишилася зі своєю самобутньою, осілою культурою. Тому Україна може існувати як цінність синтетична, консервуюча, як вартість вартостів, як зміст змісту,а не як антитеза, тоб-то, не як щось, до чого інше протиставиться, бо вона його не приймає. Тому даремні намагання всіх тих, які "пруться на чужину шукати доброго добра, добра святого, волі, волі, братерства братнього...", бо вже століттями цей намір кінчався тим самим:

.... Найшли,
Несли, несли з чужого поля,
І в Україну принесли
Великих слів велику силу,
Та й більш нічого...

Дійсно, що дали Україні всі історичні спроби прищепити їй або чужу політичну концепцію,або чужу духовість - від польських єзуїтів зі Скаргою на чолі почавши,а на Скрипниках, Хвильових і Винниченках скінчивши: вона нічого з їхнього фальсифікату не прийняла, лишившись тим, чим була в добу зеніту свого ХУІІ століття,чи першої половини ХУІІІ-го. Навіть від Византії Україна прийняла тільки форми обряду,але ні моралі грецької, ні основ грецької раціоналістичної філософії не засвоїла, витворюючи свою власну. Це й зрозумів Т.Шевченко, що Україна не є ні Схід, ні Захід, ні Азія, ні Европа, ні Рим, ні Византія,а сама собою - Україною.

Тут криється ввесь траґізм як "капусти головатої", так і тих, які беруться плекати й культивувати ту "капусту головату" ріжними антитезами - московського ніґілізму, католицького цезаризму, німецького волюнтаризму, французького радикалізму, чи марксівського пролетаризму.

Чому наш Пророк не лишив нам ніякої "готової" доктрини, чи програми державо, чи народоправства? А якраз тому, що ми маємо Велику Синтезу - філософію й мораль історично-національного буття, висновки розуму поколінь, де й треба черпати доктрини й програми. Він ясно каже:

Подивіться лишень добре,
Прочитайте знову
Тую славу, та читайте
Від слова до слова;
Не минайте ані тітла,
Ніже тії коми...- ось де джерело доктрин і програм - у людях, у розумі попередніх чинів і намірів, у добрій волі нашій. Як що ми любимо свою Україну та додержуємось законів роду, моралі предків - виконуємо накази свого сумління, то як і чесному християнинові, який поступає за заповідями, хоч і не вміє їх напам'ять, так і нам - доктрина й програма потрібна як нотатка, що, коли та як не забути, щоб ті накази виконати, а не як список сумління.

o
o o

I тут ми підходимо до сакраментального питання нашого життя й історії за останні сто років, до так зв. питання про "поступ", або того, що наші рідні Брути звуть тим магічним словом "поступ", хоч, що правда, кожний з них у те слово вкладає інший зміст. За М.Драгомановим це мав би бути соціялістичний радикалізм, за Д.Донцовим німецький націоналізм-волюнтаризм, а за В.Винниченком - вегетаріянський комунізм-конкордизм. А в інтервалах між цими "ізмами" є сила-силенна інших - вісім, чи й більше відтінків соціялдемократизму, стільки ж соціял-революціонізму, ще з десяток ріжних галицьких панацей, тощо. Завданням усіх цих антитез-ізмів було й є - боротися з рідною "реакцією" гетьманства, князів, чи й прямо козацтва. Побивши всі рекорди анархії й розбещенности, наші Брути закидають оті гріхи якраз козацтву, яке буквально врятувало нашу націю та підчас якого, впродовж трьохсот років, наш народ, ні найнижчий смерд з нього, не був і тижня в тій неволі, в якій ось уже тридцять років стогне він зі свідомої вини наших панків-Брутів.

Звичайно, легче є списувати з чужого, ніж творити власне. Це ми знаємо зі школи. Легче було Драгоманову, чи іншому нашому антитезистові списувати з французських радикалів, німецьких волюнтаристів, чи марксівськихсоціялістів готові думки та тільки перекладати їх на українську мову, ніж досліджувати глибоко свою власну історію, творчість свого власного народу та творити з того рідну синтезу-висновок. Сто років цим тільки й займаємось, стративши сором, бо міняючи доктрини за звичкою паризької мідінетки, яка з кожним сезоном міняє не тільки спідничку, а й коханка. Згадаймо, як підчас боротьби за нашу державу й волю деякі наші Брути міняли не тільки програми, а й фронт упродовж 24 годин, а сьогодня деякі від волюнтаризму переходять прямо до поплатнішого клерикалізму, або від правого соціял-демократизму до комуністичного вегетаріянства. Нема сумніву, що це все ознаки глибокої неврастенії української політичної думки, яка є наслідком політичної проституції, на ґрунті кохання "наперфумованих доктрин"...А наслідки - жахливі: народ живиться порожніми вигуками, чи модними чужими ідейками-спідничками, ходить несвідомий сам себе таксамо, як ходив сто, чи двіста років тому.

Во всі наші антитезисти рішають справу просто: наш народ - телепень, наша історія - нічого не варта, отже, нема чого вчитися з рідної науки, бо її нема. I кожний дурень, вибачайте, береться "творити доктрину", береться "ве-

сти за віком сліпую каліку", не добачаючи,що це якраз він сам сліпий, вихолощений,начинений радикалізмами,соціялізмами,волюнтаризмами та іншим таким "поступом",який нам власний світ заступає та який нам так потрібний, як бикові другий хвіст. Всі народи вчаться в школах чужої мудрости,але живуть своєю власною.

Як що поступом назвати малювання й плекання нігтів на пальцях рук і і ніг,то наші "поступовці" даремне думають,що вони "Бога за бороду спіймали",бо єгиптянки,наприклад,мали нігті на пальцях рук до 20 центиметрів довжини, в ріжних кольорах,чого не втяти сучасним красуням,бо вони не мають 200 рабинь до послуг кожна.Але в старій Україні,в 17-18 століттях,наші українські сестри таксамо плекали й фарбували нігті,хоч в Европі цей люксус широко з'явився тільки в нашу добу. Щодо шовкової білизни,взуття,зачісок та інш.,то можна навести тисячі прикладів,що Україна була на 200 років у поступі наперед за Европу. Ні в X-XIII, ні в 17-18-му століттях поступ в Україні не був нижчий,а як візьмемо під увагу,що ні Англія,ні Франція,ні Німеччина,ні Італія не зазнали й десятої долі тієї руїни й пожежі, що ми зазнали,то поступ у нас далеко перевищував Европу.

А як що поступом назвати каторжну працю виконування пятирічок,то за фараонів,чотирі тисячі років тому,люди вже були осягли кращого,ніж кремлянські сатрапи,бо впродовж 30 років побудували піраміди,які стоять ще й сьогодня,а всі "поступові" пятирічки ще "поступовіший" німець знищив за один рік.

Коли ж поступом назвати рад,чи колгоспне визискування землі й людини, то насвіжіша статистика довела,що американські й канадійські фермери витягають з того самого шматка землі,тієї самісінької вартости втричі більше збіжжя,ніж колгоспи,але вдесятеро меншою кількістю робочих рук,ніж колгоспи. Те саме стосується й молока та мяса.

Отже, де є поступ і що таке поступ?..

Америка ні в кого щотижня нову доктрину не позичала,а стала ніби ж "ідеалом" поступу.Ні Франція,ні Англія,ні Італія,ні Німеччина,кожна з них іде своїм шляхом,робить свої революції,творить свої доктрини,будує за своїми засадами,витворює свої партії,ні в кого ні національної,ні державної програми не позичаючи. Що ж до нас,то ми навіть націоналізм позичили,бо не здатні,чи ледачі свій власний здійснити,який є на двіста років старший за позичений. І це тільки тому,що ми - ледачі. Ледарство та ще умове - це наша риса. Та ще обмеженність,хвалькуватість,порожнеча, кожний шукає чим би другого "перевишити",а що власного розуму нема,то витягає чужу доктрину,з чого тільки виходить "великих слів велика сила та й більш нічого"...Але позиченим ще ніхто ні не визволився,ні держави не збудував. І де тільки словника чужих слів потрібно б, у нас виростає ціла доктрина. А туди,де нам заповів Пророк навіть "коми не минати", ми навіть не заглядаємо,тоб-то, до своєї власної науки, яка лежить облогом - велика культура великого народу.

Ось чому ми є -Б р у т и:

Раби, підніжки, грязь Москви,
Варшавське сміття ваші пани
Ясновельможнії гетьмани!..

Так, тисячу разів - правда! Ми - гірші за рабів і підніжків Москви, варшавського сміття, ми - пси на чужому подвір'ї, на подвір'ї Москви та Варшави. Даруй нам, Великий Брате, ми негідні Твого Заповіту, Ти помилився,як що вважав нас за кращих,ніж оті наші діди й батьки,які були вірними псами

Москви й Варшави. Ми вдесятеро гірші за них, бо ми підніжки підніжків, ми раби рабів. Вони ще не знали Твого Заповіту, ще не були свідомі наказів Великої Синтези, виявленої Твоїм ґенієм і вистражданої Твоїм мученичим життям. Даруй їм, Великий Брате, але не нам.

Бо коли з'явилася Твоя найлюдяніша й найясніша на світі Наука, втілена в Тобі мрія людскости, за яку найкращі сини тієї людскости щасливі на хресті життя віддати; коли, отже, з'явилася нам у Твойому виявленні ота божа й вселюдська Наука, а наш нарoд прокидався зі сну глибокої втоми, то замісць роз'яснити йому зміст розуму тридцяти поколіннів і розкрити тайну єства Великої Синтези - ми свідомо занедбали обов'язки роду та пішли шукати по чужих полях трійливого зілля, щоб ним приглушити свідомість України.

Ми не пішли за голосом розуму й за прикладом добра, не за прикладом найкращих - князів, гетьманів і героїв народу, не за голосом і прикладом Хмельницьких, Полуботків, Дорошенків, Мазеп, а пішли за прикладом зради й зла Барабашів, Самойловичів, Тетер, Ханенків і Розумовських.

Коли настала Велика Пора, а Воля сама прийшла до нас, ми ту Велику Пору зрадили й помарнували, а Волю продали за право зватися чужими псами, або большевиками та поспішили в Харків на зустріч чужій і ворожій антитезі, щоб нею розторощити націю й державу, помордувати мільйони рідних братів і сестер, а вільну землю прадідів оддали ворогам на визиск і знущання.

А коли доля послала нам Гетьмана, як промінь світла минувшини й голос мудрости предків, то ми не пішли йому радити й помагати, а побігли до запеклих ворогів своїх, щоб вони нас навчили, як нам потушити світло минувшини, голос предків приглушити, а Гетьмана вбити, почорнивши славу свого роду.

Отак ми здійснили той поступ, якого нас навчали жерці чужої антитези. Оце наші діла, Великий Брате, оце ми - ті, що Ти правду про них написав: "славних прадідів великих правнуки погані..." Віддавши свій народ у неволю, одні з нас повтікали закордон шукати нових антитез і продовжити неволю України, а другі пішли землю гризти, коли їхня собача служба вже ворогові нінащо не здалася.

Бо ми хотіли Твою Правду одурити та декламуємо Твої Накази, щоб їх ламати й зраджувати. Ми скрізь шукали поступу, крім у себе. Ми всіх премудростей свій народ навчали, крім своєї. Ми скрізь бачили добро, крім у себе. Ми всіх любили, крім України та свого народу. Ти навчав нас уселюдського поступу з любови до України, а ми його шукали зі зневаги до неї. Ти чув розум Усесвіту в Україні, а ми в ній чули тільки порожнечу. Скрізь, де Ти бачив добро, ми там бачили зло. Ти вважав, що Україна - це божий твір, люблений Богом рай і сталий осідок Правди, а ми її вважали за пекло й осідок неправди. Ти вчив, що поступ треба творити, а ми вважали, що поступ можна позичити.

Дідам і прадідам Бог простить, Великий Брате, а нам Бог не простить, ні історія, бо це ми, Едомськії діти, розбешенні кричали: "Руйнуйте, руйнуйте, паліте Сіон святий"...І нам тепер єдиного лишається прохати: помолись за нас перед Творцем, як за той Вавилон, дщеру окаянну:

Блаженний той, хто заплатить
За твої кайдани!
Блажен, блажен! Тебе, злая,
В радости застане
І розіб'є дітей твоїх
Об холодний камінь!

\+

\+ \+

Ф. Крушинський
""""""""""""""

÷÷÷

Г О Л О В Н И Й -- О Т А М А Н

÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷ ÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷

Спогади ад'ютанта

÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷÷

Том I.

ГЕРОЙ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕГЕНДИ.

oooooooooooooooooooooooooooo

В С Т У П /продовження/

Кажуть, що доля - це випадок, а щастя - сліпе. І ще кажуть - багато древніх і новітніх філософів, що найвищий пан - це розум, а його славою й завершенням якраз наша доба, яка не вірить ні в Бога, ні в людину: богом їй гроші, матерія, а людиною машина, раб. І як що й справді наш вік уважати за один з найвищих щаблів поступу людства, то тоді або розум є найнебезпечнішим ворогом людини, або поступ є примха й ілюзія.

Чи існує щось поза розумом, що його люди так завзято й пристрасно шукають? І чому вони так глибоко задумуються над призначенням, якого й досі ніхто й ніколи не збагнув?

Та, здається, ніде призначення так уїдливо не поглузувало з раціоналізму сучасного життя, як підчас нашої національної революції 1917-1920 рр.

Кажу про "випадок" зі С.Петлюрою в нашій історії. Бо й хто ж,або що ж його,незнаного й несподіваного, спершу винесло на самісінький вершок слави, а згодом позначило таки м болючим знаком глибокого траґізму?..

Або й народ український: прямо з політичного небуття, так би мовити, повстає в ідеальному образі до незалежного й соборно-державного життя, щоб стократ розіп'ятим застигнути на дієвому перехресті...

Ця символіка не є припадкова.

А як що чорний хрест українського народу віщував би світло воскресення, то чи не С.Петлюра стає ніби тим знаком, що "ним переможеш".

На жаль, нам, сучасникам, не сужено колись про це довідатись.

С.Петлюра народився й жив під царською Росією, з її парадним блеском і пишністю. Було там місце й для нього, бо військовий, чи цивільний - кожний мав пільги, заможність і забезпеку,аби тільки надів ту уніформу,яка хилила до землі "братів незрячих, гречкосіїв". Але С.Петлюра тієї уніформи не надів, хоч мав усі дані особисті - освіту, розум, огладу, легкість в обходженні з людьми,а при бажанні міг би дуже приподобатись начальству.

А як тільки заграли українські сурми, С.Петлюра один з перших надягає уніформу - просту салдацьку шинелю та бере в руки просту козацьку рушницю. Стає в ряди обіч простих же козаків, щоб стати Отаманом. І хоч він соціяліст та ще й марксівської етикети /як він її не завважив, тієї етикети - це таємниця для наших наступників/,але вписується до найяскравішого національ-

ного кольору - до гайдамаків. Кидається з ними на ворога, горить тим завзяттям, яке всіх здивує - ніби ж "цивільна" людина, а кермує атакою на Київський Арсенал, де окопались большевики-москвини з ріжною інтернаціональною голотою. І диво-дивне: його слухають, його накази виконують, а фахові старшини питають здивовані: де він учився военного ремесла...

Був же сином не козацьким навіть, а міщанським, хоч і з Полтави. Навіть сином не возьного, а візника, ледве, отже, не пролетар з походження, як сьогодня кажуть модно. Вчиться в найдешевшій школі, на іншу батьків не вистарчало. "Попові та котові в нас найліпше..."- казали наші матері, бажаючи дітям щастя, а собі поваги в громаді. То й віддали Симона спершу в духовну бурсу, а після в духовну семинарію, там же в Полтаві. Був уже в вищій богословській класі, а через два-три роки вийшов би на священика, або вчителя. Мав гарний голос, лагідну й людяну вдачу, здатний промовець, неабиякий на свій час аматор-ерудита, очитаний, надзвичайно товариський, дуже інтеліґентний, високо моральний, характеру чуткого, але здержаного. І був би з нього славний професор згодом, як не видатний учений. Кар'єра вченого, або трибуна народнього - ось яке покликання боролося в душі юнака. А далеко згодом, француз Бріян стане його ідеалом.

Але призначення, чи доля - несхибно чатує та веде його не по лінії особистого щастя, а по лінії особистої недолі - може для ще більшого морального гарту. Щоб заручити його з Ідеєю, з якою він все більше й більше рідниться. А кожна Ідея заручується тільки з мораллю. Хто ж заручиться з Ідеєю, той стає її жертвою - нестеменно, бо Ідея живе тільки жертвою.

І з тисячі більш відомих та й ніби ж більш заслужених - незнаний та аж надто скромний С.Петлюра, впродовж двох років, "робить нечувану кар'єру", бо зі звичайного козака в гайдамацькому коші стає Головним Отаманом Українського Республиканського Війська, а згодом і революційним Головою Держави.

o

o o

Відомо, що Військові З'їзди в 1917 р. мали вирішальний вплив на Центральну Раду, вони навіть не радили, а диктували їй Перший, Другий та Третій Універсали. До речі, вона щойно в Третьому проголосила те, чого Військові З'їзди вимагали це в Першому. С.Петлюра бере участь у тих з'їздах, його вибирають у президію, вислухують його запальних промов. Він один з перших дбає про військо, на жаль, політично він у тому таборі, який тушить його запал і нищить творчі військові задуми. На Другому Військовому З'їзді його носять на руках: в С.Петлюрі чують той дух, що ріднить народ з провідниками. У боях з большевиками в Київі С.Петлюра в перших лавах. Підчас атаки на Арсенал це С.Петлюра подав наказа - штурмувати большевицьку залогу в тій фортеці. Але коли Арсенал здобуто, а большевики в полоні - тисячі їх на подвір'ї під командою відомої большевички Евгенії Бош, гайдамакам тільки руху Петлюриної брови вистарчить, щоб їх доноги висікти, С.Петлюра лагідно подає команду - відійти, а полонених одпровадити в безпечне місце. І навіть волос їм не спаде з голови, хоч нас вони тоді вирізували тисячами, скидаючи в "братські могили". Та С.Петлюра - лицар і побратим, він син Великої Нації, а не бандит з Кремля.

На Другому Військовому З'їзді, де взяло участь 2308 делеґатів від одного мільйона шестисот тисяч війська, С.Петлюра звертається з останнім словом до делеґатів:

- Ідіть по всій Україні, заходьте від хати й до хати та сповіщайте,

що від нині ми самі господарі, самі творитимемо свій лад - тепер і навіки.

В цих словах чути патос і щирість прийдешнього національного героя.

А ось і голос Датана української національної революції, промова до того самого другого Військового З'їзду В.Винниченка:

- Спочатку мушу зазначити, що Військовий З'їзд не виправдав наших надій. Центральна Рада чекала від З'їзду чогось іншого. Ми сподівались, що З'їзд вибере членів Ради, яких можна буде використати як матеріял для аґітаційної роботи на селах...Поміж вами, товариші депутати, багато офіцерів. Нам треба салдатів. Офіцерів не можна показувати на село, там їх не будуть слухати. Офіцер - член Центральної Ради - одним своїм виглядом будете шкодити авторитетові найвищої демократичної інституції. Дивуюсь,як то вибрано стільки офіцерів членами Ради..."

Це промова класового ворога, а не провідника, слова партійного аґітатора, а не побратима в боротьбі. Бо ось що казало село, устами звичайного діда з народу, свідомого делеґата Шаповала, на тому ж З'їзді:

- Вільне Козацтво не прохало дозволу орґанізуватись,бо він нам непотрібний. Вільне Козацтво здивувалось,що Керенський заборонив другий Військовий З'їзд. Ми знали, що Керенського ніхто не послухає,бо й на нас ця його заборона зробила враження, ніби вона виходить від уряду Туреччини.Як що нам Обєручеви й Лепарскі кажуть,що Українці хотять захопити владу в Києві, то в цьому нема нічого дивного,бо тільки відберемо своє. Як що Вільне Козацтво одержить наказ прийти до Київа та взяти під охорону наш Уряд, то ми це зробимо, не питаючи Обєручева ..."

До речі, це був москаль, соціяліст-революціонер, начальник української столиці за панування в нас соціялістичної влади, яку мусіли вчити діди Шаповали політичного розуму та національної чести. Таких промов було багато в Центральній Раді,але вони глухли під реґіт і кпини.

• •

•

Чи помилявся С.Петлюра та чи й справді був він ідеальним типом героя?

Було б образою пам'яти С.Петлюри сказати, що ні - на перше питання,а так - на друге.

Але не забуваймо,що С.Петлюра - то є в першу чергу наша власна фотоґрафія, а судячи його, треба всім нам себе судити. Я так тільки й оцінюю як своє, так і всіх нас завдання, пишучи про свою добу.

Тільки С.Петлюра від усіх своїх однодумців і поплечників відріжнявся тим, що роблячи помилки, він до них признавався та виправляв. Звичайно,були й такі, які були міцніші за нього та які й стали його недолею.

Але політичний і провідницький образ Головного Отамана еволюціонував, мужнів і вдосконалювався в процесі боротьби. З ходом подій він лікувався від "хоріб" свого покоління. А багато сучасників навіть жалувало,що він не був такий "відразу", бо тоді, мовляв, наша історія пішла б іншими шляхами. Та про це не нам рішати. Який остаточний образ мали б ми з С.Петлюри - людини й борця - важко сказати, бо ж нитку його життя обірвано в самому розквіті сил і спроможностів. Як що він був рабом дійсности, то свідомим, але мав свій історичний арґумент:

А чи не втопимо тоді в крові й саму нашу справу...- запитував.

Як що це є вада, то треба підкреслити, що С.Петлюра був прихильником еволюції дійсности та запеклим ворогом перерви в боротьбі, вірив, що дійсність сама дозріватиме й багатітиме.

Тому він залишився на стійці до самісінької смерти,готовий боротися кожної хвилі,до повного вичерпання сил і засобів,вірний остаточній меті. Хоч залишався все більше й більше самітній на політичному ярмаркові, але не зневірився й не покинів поля бою,як це сталося з багатьма з його товаришів і учасників,з якими ввійшов у визвольний бій. Підлягаючи не стільки обов'язкові, скільки призначенню та його наказові, Головний Отаман не давав потухнути тому огню,з якого розгорівся національний рух останніх десятиліть. Можливо,що в цьому найбільше значіння й основна роля С.Петлюри в історії.

Багато з тих, які належали до його покоління та працювали рядом з ним, уважали українську дійсність тодішню за недостиглу - відси їхній відход і розчарування, або за меншевартісну - відси їхній перехід до ворога, чи за достиглу тільки для певної програми - відси їхні хитання й "отаманщина". В кожному з трьох випадків було обертання зброї проти власного народі. Що ж до С.Петлюри, то не підлягає ніякому сумнівові,що Україна мала в ньому не тільки вірного слугу,а й одного з найвірніших її синів і оборонців - активного, безкористолюбного, відважного й невсипущого.

о о

о

Найосновнішою рисою провідництва С.Петлюри та єством його світогляду було те, що він брав українську дійсність такою, якою вона була. Хоч і знав її хиби та недостачі, але вдовольнявся тільки нею,вірив тільки в неї, тільки з неї намагався викресати потрібну енергію, в ній шукав божого огню й надхнення. Відси його розрив з офіційною доктриною соціялізму та намагання здійснити основні засади суто українського народоправства. Але вади його покоління, яке творило Україну, починаючи від себе - знищили єдиноспасенну засаду С.Петлюри. Його методи й засади названо "хуторянськими", чи примітивними - такими вони були й справді,бо вироблялися в атмосфері партійництва й просвітянщини. Але поколінню С.Петлюри історія запише куди важчі гріхи.

Одним з перших і важких - це був розрив того покоління з минулим свого народу. Воно чинило так, ніби тисячелітньої історії й досвіду того народу не існувало. Що більше,воно чинило так, ніби попередньої історії не існувало взагалі. А минувшина народу є найцінніший скарб для тих,які його вміють розумно спожити. Хто ж розриває нитку історичного життя, або відновлює її довгими шликами на шапках партійних різунів,а не вояків,той повторює попередні помилки та топтатиметься на місці.

Перенісши всі вільні й невільні помилки П.Скоропадського на всю гетьманську традицію, а свої власні скинувши на П.Скоропадського,покоління Головного Отамана ніколи виправдане не буде. Воно свідомо відвернулось від божого лиця української нації, сплюгавило свої власні святощі та занапастило основний політичний капітал українського народу. Кидаючи анатему на Гетьмана, воно кидало її на Україну й на себе,а не вміючи відділити особу від ідеї, кризу державної влади від традицій, бо ж Україну врятували тільки Гетьмани й Козацтво, воно скерувало нашу боротьбу на чужий ґрунт, привернувши в нас поганство з дерев'яними божками.

Та як що Гетьманові П.Скоропадському історія простить,бо ж не його вина,що вродився "незрячим", то поколінню С.Петлюри вона не простить,бо воно претендувало на провідництво і десятки років до нього готувалось.

Зовсім неймовірним був розрив того покоління з найсвіжішим минулим -

з добою Української Центральної Ради та намагання впрягти українське визволення в большевицький "революційни" фронт, якого воно лицемірно назвало "фронтом демократії". Це було самогубство не тільки для нього, того покоління, а й для української визвольної революції, яка почалася нечуваним національним під'йомом усіх сил українського народу. Тим незбагненним кроком покоління С.Петлюри знищило всю хитку будову навіть хуторянської УНР. та підрізало ту єдину галузку, на якій трималось і яка була його єдиним рятунком. І як що, знов таки, історія простить, чи виправдає темну масу дядьків-хапунів, що блукали в посіяній анархії, розкрадаючи своє власне добро, то історія не подарує тій частині зрадливої української еліти, тодішньої й теперішньої, яка добровільно зрікається первородства за сочевичну юшку, до якої Москва завжди досипала отрути для кожного з її українських аматорів. Воно виправдується сьогодня "добрими намірами", але історія судить не за намірами, а за наслідками, бо такий невблагальний припис історії.

Дійсно, воно величне й плазунське, те покоління; воно високо здіймалось та низько падало; воно ідейне й продажне, вірне й зрадливе - трагічно роздвоєне, але докладнісінька копія свого історичного типу, якому три дубки завжди заступали ліс. Почуттям воно "все охоплювало", але розумом і волью не вміло й малого сконкретизувати, а "нахиляючи неба" Україні, воно її віддало власними руками в найважчу неволю. Кожна боротьба має свої притаманні риси, але все залежить від людей - закони її скрізь однакові. Держави й воля народів не здобуваються самою шириною й глибиною почуваннів, про це воно мало тисячі прикладів з історії навчитись. Хотіти - це привілей жінок та дітей, а не державних мужів.

І тут ми підходимо до найстрашнішого злочину, за який Україна покутує не тільки сьогодня, а покутує вже сотні років: це наш основний національний гріх. За цей гріх повинно й покоління С.Петлюри висповідатись, б'ючи себе в груди. Бо воно воліло належати до "вселюдської" культури, оменшевартнюючи національну; воно воліло "вселюдську" мораль, розторощуючи свою власну; воно воліло "вселюдське" братерство, вбиваючи рідного брата. Само по собі нікчемне, воно зневажало велике-рідне; не вміючи творити, воно позичало; ледаче, воно крало чужі гасла й ідеї; анархістичне, воно шукало чужого авторитету; а нездатне стати авторитетом для свого народу, воно йому шукало чужого ярма. Так було подекуди за шляхецької Польщі, так було за царської Росії, так було й за большевиків та так тягнеться й досі. Тому в визвольну боротьбу по боці ворога було 90% тієї "еліти", а по боці України - 10. До ки кохатимемо Україну, зраджуючи її, доти так буде. Тому-то наміри й засоби колись "польських людей", пізніше "московських людей", а тепер "совєтських людей" в Україні були, є й будуть ті самісінькі.

С.Петлюру врятував гарячіший патріотизм, глибша віра й чистіша любов до України, те, з чого складається свята відвага й щире митарство, без яких нема й не може бути свідомої жертви, на яку не тільки він сам ішов, а й доля його вела, в покуту за гріхи власного покоління.

Тільки не вмівши, чи не хотівши підкорити дійсність, С.Петлюра лишився самітній; не вмівши, чи не хотівши стати гнобительом, він мусів іти на вигнання; а не вмівши, чи не хотівши бути катом, він став його жертвою. Бо такий був закон доби, який ще й досі тріває.

А від того, чи ми та й наші найближчі наступники здатні будемо як цей закон, так і жертву С.Петлюри збагнути - залежатиме не тільки доля нашого народу, а й майбутнє України.

/К і н е ц ь/

Відгуки
""""""""""""""

-АРМІЯ Й РЕВОЛЮЦІЯ-

Дмитро Дорошенко.
"МОЇ СПОМИНИ ПРО НЕДАВНЄ-МИНУЛЕ".

ВІД РЕДАКЦІЇ.

В канадійському "УКРАЇНСЬКОМУ ГОЛОСІ" друкуються тепер спомини славного проф.Д.Дорошенка,одного з найповажніших свідків і видатних учасників наших Визвольних Змаганнів 1917-1920 рр. Зізнання такого свідка стають історичним документом. Доки вони з'являться окремою книжкою, ми дозволяємо собі надрукувати деякі виїмки,що стосуються до питання армії в революцію,додаючи, що цінні для нас факти історичні, але не висновки,які зробить історія.

+

"Досі ще ніхто з учасників-самовидців не написав правдивої,фактичної історії українізації армії в 1917 році. Через те тяжко просто збагнути,як це так сталось,що ще влітку Центральна Рада з гордощами могла заявляти, що вона спирається на мільйони багнетів, що 8 листопада /1917 р./ в її імени підписувалась з Верховною Командою /російською/ конвенція про "український фронт",а вже в грудні фактично нікому вже було її боронити? Де розгадка цього феномена?..Тепер познайомившись з особистими споминами людей,що дуже близько стояли біля керми військової справи в Україні та й сам кидаючи ретроспективний погляд на минуле, я прихожу до висновку,що справа формування українських військових частин відразу була поставлена на фальшивому фундаменті...За неї взялись люди нефахові,або недосвідчені й малотямучі,котрі з особистої пихи й амбіції не допускали до неї людей фахових; відразу діло було поставлене на ґрунт дешевої демагогії й легкої популярности,а замісць твердої дисципліни,опертої на почутті обов'язку - аматорство і дилетанство; заамісць державно-національних основ - отруйні гасла соціяльної ненависти й боротьби; звідси й недовір'я до всіх, хто не дуже,або й зовсім не випинався зі своєю "революційністю"; звідси й те,що не довіряли досвідченим і чесним офіцерам ґенерального штабу, але доручали,спочатку тільки Перший Український Полк імени Б.Хмельницького,а потім і Головну Команду типовому авантюрникові, яким був полковник Капкан...У нас же боялись старих досвідчених ґенералів,природних українців, тому тільки, що вони не були "свої", себто не перелицьовувались на ес-ерів, ні на ес-деків.У нас не вірили й не давали ходу ґенералові П.Скоропадському /майбутньому Гетьманові/ з його українізованим дуже добрим корпусом,а натомісць головну команду віддали полковнику Капкану...

Що з нашою військовою справою не все гаразд, це я бачив уже в ті часи, восени 1917 р. По перевороті в кінці жовтня відкривалася повна змога формувати українську армію...Та й психологічний момент був для того найбільш корисний. Українські частини,зручно й легко роззброївши большевиків у Києві й у Броварах, дуже підняли свою повагу. Я чув,що в Києві формуються дві "Сердюцькі" дивізії,що вже в половині листопада налічували яких 15.000 людей, і яке ж було моє здивування, коли я довідався,що з наказу Петлюри ці дивізії розпущено по причині їхнього "контр-революційного" настрою. А "контр-революція" виявлялася в тому, що вояки не хотіли мати "комітетів", підтримували послух і дисципліну та взагалі виявляли себе як звичайне дисципліноване військо. Розпустивши ці дві дивізії, почали нове формування вже по"ота-

манському" способу: видавалось якому-небудь підприємчивому "отаманові" уповноваження й гроші, а він набирав собі з охочих людей "полк"- так як колись гайдамацькі ватажки формували свої загони. Наскільки ці "полки" були придатні для реґулярної служби й для оборони молодої Української Держави - показала найближча будучність. Факт той, що вже в другій половині листопада в розпорядженні Центральної Ради власне не було вже ніякого війська...

"Перший Український Корпус", що ним командував ґен. Скоропадський, уявляв зі своїми ще слухняними й дисциплінованими 60.000 людей прекрасне ядро майбутньої української армії; властиво це вже була готова армія, як на мірку українсько-большевицької війни. Але в кругах Центральної Ради її боялись не менше, ніж большевиків, боялись, що спираючись на неї, ґен. Скоропадський зробить переворот і створить якийсь інший уряд, правіший, ніж Генеральний Секретаріят Центральної Ради. Коли я...прибув до Київа і спитав там у розмові Шинкаря, чому не використовують Скоропадського, з його корпусом, то Шинкар мені відповів: "боїмось, що він схоче стати гетьманом". Це саме я чув і від інших, в тім числі здається й від Петлюри. Отже замісць того, щоб використати український корпус, постаралися швидче його розкласти й знищити: надсилали аґітаторів, не давали теплої одежі й примушували вояків два місяці, вже зимою, жити в ненатоплених вагонах, не присилали ні кожухів, ні теплих чобіт, хоч склади в Київі мали повно того добра, одним словом, довели людей до того, що вони почали розбігатись, бунтувати, а в кінці 1917 р. корпуса вже фактично не було. Спеціяльно над тим його знищенням потрудився, як мені переказували, Микола Порш, що замінив собою з початком грудня Петлюру на посаді Секретаря Військових Справ.

Таксамо було змарновано, недоцінено й невикористано для оборони молодої Української Держави й другу військову силу, що до того ще уявляла з себе самооборону самого населення - це так зване "Українське Вільне Козацтво". Досі про нього мало писали й не вияснили характеру цього дуже цікавого національного руху серед українських народніх мас.

З усних оповідань людей, які в свій час стояли ближче до цього руху, я прихожу до висновку, що це був у своїй основі здоровий рух селянських власницьких кругів, котрі організацією самооборони хотіли зберігти спокій, лад і свою власність. Цьому рухові надано національно-історичний характер, що було цілком слушно; він почався в Звенигородському повіті, на Київщині, й дуже скоро перекинувся на Полтавщину й Херсонщину. Це був рух і організація, що дуже нагадували собою галицькі "Січі". Та на жаль не знайшлось добрих і відповідних організаторів та провідників цього руху, а натомісць пристало до нього на провідні ролі чимало людей авантюрницької вдачі. Знов же таки Центральна Рада та її круги не тільки не піддержали цього руху, не використали його в інтересах скріплення молодої нашої держави, але навпаки - поставились до нього вороже, старались його стримати. Вже одне те, що на з'їзді представників Вільного Козацтва в Чигирині було обрано почесним Отаманом Козацтва ґен. П. Скоропадського, накладало на нього в очах Центральної Ради таку ж саму тінь "контр-революційности", як і на Перший Український Корпус. Зі свого погляду Центральна Рада мала рацію: видаючи Універсала про скасування права на власність, не могла вона прихильно ставитись до людей, що хотіли боронити право власности на свою землю, з якої вони жили, яку вони обробляли та якою понад усе дорожили. Центральна Рада думала будувати Українську Народню Республику не на тих, хто мав що тратити, а на тих, хто не мав нічого до страчення...

++++++++++++++

ТАРАС ШЕВЧЕНКО - ПЕТРОВІ ДОРОШЕНКОВІ

+++++++++++++++++++++++++++++++++++++++

/Торік минуло 250 літ з дня смерти Гетьмана Петра Дорошенка. Про цю подію в нас і не згадано. А ось і присвята-спомин на цю подію Т.Шевченка,який сам мучився на засланні,але вшанував 150-ліття смерти таксамо засланного П.Дорошенка,в 1698 р./

ooooooooooo

Заступила чорна хмара
Та білую хмару.
Виступили з-за Лиману
З турками татари.
Із Полісся шляхта лізе,
А гетьман-попович
Із-за Дніпра напирає -
Дурний Самойлович
З Ромоданом. Мов та галич,
Вкрили Україну
Та й клюють єлико-мога.
А ти, Чигирине!
А ти, старий Дорошенку,
Запорозький брате!
Нездужаєш,чи боїшся
На ворога стати!
"Не боюсь я, отамани,
Та жаль України!"
І заплакав Дорошенко,
Як тая дитина.
"Не розсиплем вражу силу,
Не встану я знову...
Возьміть мої гетьманськії
Клейноди, панове,
Та однесіть москалеві:
Нехай Москва знає,
Що гетьмана Дорошенка
На світі немає.
А я, брати запорожці,
Возьму собі рясу
Та піду поклони бити
В Межигір до Спаса!"
Задзвонили в усі дзвони,
Гармати гримали;
У дві лави задніпрянці
З москалями стали
Аж на милю - між лавами
Понесли клейноди...
Годі тобі, Петре, пити
Із Тясмина воду!
Положили ті клейноди
Попенкові в ноги.
Іди, Петре, в Межигір'я
Молитися Богу!
Не пустили Дорошенка,--
У рясі впізнали,
Закували у кайдани,
В Сосницю послали.
А з Сосниці в Ярополче
Віку доживати.
Отак тобі довелося,
Запорозький брате!

ooo

Виглянуло над Чигрином
Сонце із-за хмари,
Потягли в свої улуси
З турками татари.
А ляхи з своїм Чарнецьким,
З поганим Степаном,
Запалили церкву божу,
І кості Богдана
Й Тимошеві в Суботові
Гарненько спалили
Та й пішли собі у Польщу,
Мов добре зробили!
А москалі з Ромоданом
В неділеньку рано
Пішли собі з поповичем
Шляхом Ромоданом.

ooo

Мов орел той приборканий,
Без крил та без волі,
Зняміг славний Дорошенко,
Сидячи в неволі,
Та й умер з нудьги. Остило
Волочить кайдани!
І забули в Україні
Славного гетьмана.
Тільки ти,святий Ростовський,
Згадав у темниці
Свого друга великого,
І звелів каплицю
Над гетьманом змурувати
І Богу молитись
За гетьмана, панахиду
За Петра служити.
І досі ще щорік божий,
Як день той настане,
Ідуть править панахиду
Над нашим гетьманом
В Ярополчі.

1848 р.
КОС-АРАЛ.

ннннннн

На Балканах вітер віє...
""""""""""""""""""""""""""""""""

--- СЕЛЯНСТВО В БОРОТЬБІ ПРОТИ КОМУНІЗМУ ---

Москва викляла Тіта, а ця незгода висунула на порядок дня те питання, яке вже ціле століття глибоко хвилює як державних політиків,так і суспільних науковців,а зокрема соціялістів. І хоч "Комуністичному Маніфестові" Маркса й Енґельса, зприводу його століття, присвячено багато академій,статтів і книжок,але про боротьбу селянства за свою долю знов промовчано, як це є в тактиці фахових революціонерів соціялізму.

Відомо,що перші соціялісти в Европі прихильно ставились до селян,а Прудон писав багато й з симпатією про селян. Але почавши від "Комуністичного Маніфесту" з 1848 р., соціялісти змінили тактику. Вони забажали не більше й не менше як смерти селянства,а всім правовірним соціялістам поклали за обов'язок це бажання як найшвидче виконати.

Маркс і Енґельс уважали, що селянський процес іде тим самим шляхом, що й промисловий, що селянська власність підпадає законові скупчення засобів продукції,як і в індустрії. Вони розвинули цю теорію в "Комуністичному Маніфесті" ще перед тим, як поглибили її в "Капіталі". При відкритті І-го Інтернаціоналу в 1864 р. ця теорія була офіційно сформулована,зі щасливим і побожним бажанням,що як земля згромадиться в кількох руках,то тоді аґрарне питання буде само собою рішене в процесі соціялістичної революції. Від того часу революційний соціялізм домагається експропріяції землі,з передачею державі визиску її. Обробляти землю буде "армія пролетарів",як і в індустрії,а держава тільки лічитиме гроші за оренду,чи продукцію. Але від появи третього тому "Капіталу" Маркса в 1894 р. життя вщент розторощило засади революційного соціялізму в питанні про селянство й землю.

Наукова статистика,а зокрема перші переписі населення в кінці 19-го століття виявили, що кількість селян і малих господарств та ферм збільшується. Це стверджено в країнах так одна від другої віддалених як Німеччина й Голяндія від Північної Америки. Що більше, ті малі господарства давали як не однакові, то ще більші прибутки й кращі наслідки,ніж великі. Прийшлося сконстатувати,що розвиток селянства нищив основні засади соціялізму та теорії Маркса. Та як що соціялізм свідомо зажмурював очі,щоб не бачити фактів, то біжуча політика диктувала необхідність іншої тактики. Во "ми ще не маємо ні одного селянина соціял-демократа"..., писав під кінець 19-го століття один з провідників німецького соціялізму,а спритний Лібкнехт таксамо писав до свого приятеля: "Ми не потрібуємо селян,щоб зробити революцію, але ніяка революція не обійдеться без них, чи проти них..." Цю засаду трохи згодом візьме Ленін як керівну підчас революції 1917 р.

Теорія революційного соціялізму в селянському питанні зустріла гостру опозицію ще з самого початку,багато соціялістів осудило її,а зріст селянського політичного руху доводив,що з селянською силою доведеться лічитись, хоч і як соціялізм ненавидів селян як "реакцію" та "еґоїзм". Селяне не тільки не хотіли вмирати з наказу Маркса,але вийшли на боротьбу. Це й було причиною не тільки поділу соціялістичного революційного руху в Росії на соціялістичний і народницький,у другій половині 19-го століття,а й приводом до орґанізації,в центральній та східній Европі, сильних селянських партій, які виявили себе запеклими ворогами марксизму. А деякі з соціялістів, хоч би й Карло Кавтський у Німеччині,стали на становище необхідности

союзу з селянством у боротьбі проти капіталізму. Хоч Ленін був далі ворогом селянства,бо в 1905 р. писав у цій справі:"То є нісенітниця - думати про демократичну єдність селянства й робітництва...Незабаром треба буде дбати про соціялістичну й пролетарську диктатуру..." Ту диктатуру він і здійснив у 1917 р.,а вона й принесла смерть селянства.

Щодо України,то вона впала жертвою своїх рідних соціялістів,які в усьому йшли в хвості Москви та боролися в рядах російських соціял-демократів і соціялістів-революціонерів. Але як що українська соціял-демократична партія й повстала в 1905-1907 рр., то вона ніякої самостійної ролі не грала,а перекладала московські революційні летючки на українську мову та розкидала їх по Україні,серед зросійщеного українського робітництва. Партія ж українських соціялістів-революціонерів з'явилася тільки в 1917 р.,щоб заграти найганебнішу ролю в нашій історії. Посіявши розбрат і анархію в 1918-1919 рр., вона на початках 1920 р. зрадила Україну й українське селянство та ввіллялася в большевицьку партію. Недобитки її повтікали закордон,але тільки з метою ганьбити українську боротьбу та співати похвалу тим,які пішли до большевиків /Микита Шаповал, В.Кедровський,тощо/. Ніхто з них про боротьбу за долю селянства навіть не думав,а деякі з них не соромляться вже тридцять років називати себе "революціонерами",а сьогодня решта тих зрадників формують з польонофілами й мельниківцями так зв."УНРаду", з метою "добути трохи гроша" для дальшої "революції".

ииииииииииииии

Таким чином,наше селянство залишилось самітне. Його провідники частинно перейшли до большевиків,а частинно повтікали з поля бою. Дякуючи зраді українських соціялістів,наша армія не була вспромозі перемогти й мусіла покинути рідну землю. В Україні перемогли большевики,селянство наше аж тепер побачило свою помилку, але було вже пізно: треба було приймати бій з большевизмом сам-на-сам і то бій не на життя,а на смерть.

З перемогою большевиків на нашій землі, змінилася ситуація на всьому сході Европи.

У нас кажуть:"чужими руками жар загрібати..." А Черчиль з Рузвельтом так і зробили: загребли гітлерівський жар руками Польщі,Чехо-Словаччини, Угорщини,Югославії,Болгарії, Румунії й ледве не половини Німеччини,віддавши ті країни ненажерливій Москві. Впродовж одного року диктатуру Москви накинено всій східній та частинно й центральній Европі. Тепер Москва могла вільно нищити селянство скрізь,куди сягав спекулянт диктатурою пролетаріяту. Почалося з Чехо-Словаччини,де до того часу селянська партія була найповажнішою партією краю. Ту партію знищено одним "махом"- руками чеських комуністів і соціялістів,які при тій нагоді раді були "обрахуватися" з фашистівською" Словаччиною. Треба знати,що в Словаччині переважає селянство,а в Чехії промислове робітництво. Це тим легче було зробити,що чеським комуністам помагав "німий авторитет" московської армії,схованої в горах,на кордонах Чехо-Словаччини. Удар по селянській партії Чехо-Словаччини був знаком на нищення некомуністичних партій скрізь,куди сягав московський чобіт,з підметкою "диктатура пролетаріяту". З наказу Москви знищено в першу чергу селянську партію в Болгарії,де організовано так зв. "законний морд" Петкова.В Румунії й Угорщині настало те саме. Про втечу з Польщі Міколайчика,що по Вітосі став провідником селянства в Польщі,відомо.Селянські партії всіх країн під московською окупацією знищено,провід,чи краще нищення селянства перейшов до рук комуністичних партій,які піддалися Москві.

Тимчасом найшлася країна,яка відважилась розкрити "брехню століття", чи так звану "диктатуру пролетаріяту", чи краще найшлась людина,яка відважилася стати в обороні не так селянства,як держави - диктатор Югославії хорват Тіто. Він заявив,що соціялізм - так,але наймитом - ні. Словом,не скрізь же українські соціялісти,щоб продавати свої краї Москві.

Ця неймовірна подія одними потрясла,других зворушила,а третіх здивувала. Світ ледве йняв віри такій метаморфозі. Невже ж це правда,щоб можна було різнути по руках московських бандитів,які беруть за горло кожного на світі?..Вони ж закатували 5 мільйонів українського селянства,помордували всіх провідників селянства по всіх країнах під своїм чоботом,то як же це маленька Югославія, вчетверо менша за Україну та ще й ніби ж комуністична, як вона відважилась не піти слідами українських зрадників з соціялістів-революціонерів!..

І не тому в Москві викляли Тіта,що він признав югославським селянам право власности на землю,зовсім ні. Тепер,вимордувавши українське селянство, Москва "признавала" вже власність в усіх окупованих країнах, навіть у совєтській зоні Німеччини Москва признала право селян на власність. Що більше,Москва викляла Тіта за те,що він "спішить" з поділом землі та з соціялізацією великих маєтків, наділяючи безземельних. А тому,що Тіто оголосив селянство - о с н о в о ю, ґрунтом держави та не тільки визнав селянам рівні з фабричним робітництвом права,а вивищив селян. Ось що було "великим гріхом" Тіта, ось що не годилося з "доктриною" большевизму ожебрачування світу в інтересах Москви.

Югославія та Балкани взагалі готують світові ще не одну несподіванку, а як там загориться огонь,від якого згорить Москва,то це не буде ніяке чудо, бо там Воля й Держава та Незалежність - не порожні слова,які можна совєтськими "самостійностями" підмінювати. Але тимчасом як там,так і скрізь тепер ведеться тиха,хоч і запекла боротьба. Селянство не дається,воно змушує соціялізм міняти свою "лінію",а та прірва,яку викопав у середині кожної нації марксизм поділом народів на селян і робітників, глибшає. Ця прірва може стати смертельною для соціялізму,як що він далі йтиме шляхами розколу й нищення народів, перший удар може викликати помсту селян і глибоку реакцію, з вини Москви. Це є "мементо морі" для всього людства,якому дорогий поступ і добробут. Бо селянство жде своєї години й свого реваншу.

В Україні комунізація селянства здійснена кулею й Сибір'ю, але може не вистарчити ні куль, ні Сибірі. Тридцять років після "розкулачення" України Москва "виклинає" Тіта за те, що він поділив панські маєтки та "поспішає" з соціялізацією. Хто ж у це повірить?..

Ні, не це є дійсна турбота Москви,не панські маєтки Югославії, не "поспішна" соціялізація Тіта непокоїть її. Москву непокоять власницькі господарства сербських і хорватських селян, ось що її н е п о к о ї т ь, як "непокоїть" ката амністія його жертви. Приклад сербських і хорватських селян буде спокусою іншим,а з того - чого тільки не можна сподіватись на тих Балканах?..

З руїни й пожежі добробуту України, з її мучеництва виросла пересторога людям - не йдіть цим шляхом, бо він веде до рабства народу та до панування Москви!..

Гр. Східній

++++++++++++++++++

Микола Богомаз
""""""""""""""""

ПРО МУДРІСТЬ ЕСОТЕРИЧНУ Й ЕКСОТЕРИЧНУ

Конфуцій навчав,що є дві мудрости - мудрість внутрішня,вроджена, чи есотерична /грецьке есотерікос - внутрішній/ та мудрість набута,зовнішня, або екзотерична. Хоч і великий навчитель,але Конфуцій залічував себе до цієї останньої катеґорії людей,з набутою мудрістю. Христос обидві мудрости клав у душу людині та навчав,що "царство боже внутрі нас"- бо й найкращий приклад,найкраща наука нічого не варті,як що ми внутрішньо,в душі нездатні,чи неготові їх прийняти.

Внутрішня мудрість,яку так зв. цивілізована людина,людина нашого вже світу втратила, та мудрість була притаманна первісному людству,як притаманна звірині вроджена мудрість. Але як не один мільйон років минув,заки первісна людина ту внутрішню мудрість надбала,так і не один мільйон років минув,доки вона її втратила,ставши теперішньою людиною.

Первісна людина була самітня в пустелі життя,не вміла ні мови, ні не розуміла себе та оточення.Довгий час минув,заки вона почала усвідомлювати себе та всесвіт. Але ця її свідомість була її власним твором,ніхто їй не помагав ні досвідом,ні наукою,бо того ще не існувало.Бога й себе первісна людина сама пізнала. Мудрість її повставала неймовірним духовим напруженням тисяч і тисяч поколіннів,отже,та мудрість становила її кров і плоть. І довго-довго існувала та людськість велитнів,про яку до нас дійшли тільки натяки та яка мала право сказати про себе,що була й справді божим твором, бо носила Бога в собі,ставши не тільки божою еманацією,а й субстанцією.

Можна припускати,що та людськість була щасливіша за нас,бо носила в собі таємницю гармонії зросту та внутрішньої згоди,досягла синтези душі й тіла. А ще певніше буде,коли сказати,що душа й тіло в неї становили єдине, зіпляне, ціле. Як наша,теперішня людськість роздвоєна,з двома окремими субстанціями - душі й тіла.

Чому та людськість занепала та як вона втратила свою духову єдність - важко сказати.Можна припустити,що такий закон життя; можна припустити, що внаслідок вади,чи гріха; можна припустити,що внаслідок безнастанної трансформації всесвіту,внаслідок вічної еволюції живого й мертвого - зі зміною землі міняється й людськість. Всі религії світу приписують такі "упадки" людини,чи людей гріхові,що не є безпідставне,бо ми знаємо,що внаслідок вад, чи гріхів занепадали й занепадають народи й держави.

Чи та людськість зникла навіки,чи іноді відблискує іскрою з нетрів небуття? Бо багато людей або шукає її,або вірить,що вона не зникла та іноді посилає нам іскри свого розуму - ґеніїв,героїв,надзвичайних людей,або втілилася в дітях на вічне буття, це ніби її субстрат, її первісна,але й вічна мудрість промовляє до нас. На цьому ґрунті повставало й повстає багато ріжних наук,філософічних напрямків,таємних гуртків - від єгиптян і жидів аж до наших днів. На цьому ґрунті й світ та ідеї діляться на духові та матеріялістичні. Христос бачив ідеальну людину в дітях:"Будьте як діти" - казав. Можливо,що діти й є символом тієї чистої,щасливої,первісної людськости.

Новітнє людство живе набутою мудрістю,таксамо вже сотні тисяч,або й мільйони років. І тільки той,хто ту мудрість набуде та плекає,є щасливий.

Набута мудрість - це й є наша доля. Найзвичайнісінька людина може стати вищою,щасливішою,як що вона вчитиметься мудрости,набуватиме її,як що во-

/Продовження на 31-ій сторінці/

Н а   п е р е л о м і
""""""""""""""""""""""""""""

: АТЛАНТІЙСЬКИЙ ДОГОВІР :

Европа діждалася Вашинґтона

Дня 4-го квітня 1949 р. в Вашинґтоні Атлантійський пакт підписано...

Безумовно, Атлантійський договір, чи пакт є подією надзвичайною, яка становить перелом у світовій політиці. Це вперше в новітній історії воєнний союз об'єднює таку могутню силу проти ясно означеного ворога.

Насамперед треба підкреслити той факт, що впродовж трицяти років "інтернаціональна" політика Москви не осягла й натяку на те, що Америка осягла ледве за кілька років. У цьому скрита як моральна й матеріяльна потенціяльна вартість договору, так і політична здатність Америки. А в той же час це могутній доказ, що Москва лишається Москвою: була вона за царату "окаянною" силою, якої ніхто не шанував і не боявся, такою вона лишилася, чи ще й "окаяннішою" стала за большевиків. Це якраз доводить участь у договорі таких "малих" народів, як Норвегія, чи Данія, безпосередніх сусідів з тією "окаянною" силою, якої вони не побоялися, вважаючи, що найкращим засобом утихомирити потвору - це не боятися її.

Він 1945 р. совєтська потвора мала всі засоби й тисячу нагод, на протязі кількох днів опинитися на березі того самого Атлантійського океану, який носить ім'я скерованого проти неї договру. Хіба ж кремлянські загарбники не мріють про це щосекундно? А чому це вони вовтузились два роки й не зайняли західніх дільниць Берліну? Або чому вони не відважились обірвати так зв. "повітряний міст" над Берліном, що по ньому йде постачання їжі населенню американської, англійської й французької дільниць? Бо вони знають, що це був би "казус беллі", що один їхній крок - і атомові бомби зрівняють з землею не тільки Москву, а й половину величезної тюрми народів за 2-3 дні. Ще заки Васька поставить ногу на океані, Джон спалить усі дороги відступу.

Цю "мови" Москви дуже добре зрозуміли американці, дарма, що вони ніколи з москалями не дружили й не сусідували та й не студіювали їх. Варто було б іншим повчитися від них...

У цьому й лежить основне значіння договору як не для всього світу, то бодай для Европи.

Крім того, наслідки війни 1914-1918 рр. в усіх ще перед очима. Ми ще не забули нужду, жебрацтво й проституцію в Берліні та Відні, як і старих та малих з мішками, як вони благали шматка хліба по селах. Не забули й заколоту, путчів, страйків та інш. в тих краях, що війну програли. А найсильніший приклад - це наш власний край, який став здобиччю большевизму внаслідок бідування й революції, що викликана була в значній мірі голодом. Те самісіньке ждало й тепер не тільки східню й центральну Европу, а й Францію, Італію, а там Іспанію, тощо. На возі мізерії й руїни в'їхав би з "тріюмфом" большевицький Молох і сьогодня світ не був би ні світом, ні Европою, а пеклом. І як що не сталося так, то тільки завдяки Америці. Це другий великий наслідок "приходу" Вашинґтона в Европу. А водночас і причина та джерело люті Москви. Сьогодня Европа - Англія, Франція, Італія - це оази щастя й добробуту в порівнянні з тим, що діється під "московським колпаком".

Англо-саксонська дипломатія святкує свою нечувану перемогу над дипломатією німецько-слов'янською, яка за останні трицять пять років зазнала дві історичні поразки.

o

o o

Атлантійський договір, підписаний Америкою, Англією, Францією, Канадою, Ісландією, Норвегією, Бельгією, Люксембургом, Голяндією, Данією, Єгиптом і Алжиром, передбачає обов'язкове озброєння та негайну поміч усіх проти нападника на одну з договірних сторін. Для морального скріплення й поширення договору твориться ще й так зв. "Европейський Рух", який допоможе охопити ввесь західній світ і плекатиме в ньому віру й запал до оборони.

Отже, поділ світу довершився - Москва вже три роки створила свій блок і приспішила творення ворожого. Ніколи ще в історії не було такої єдности проти уявного ворога, як це Москва викликала проти себе. Ні одна з підписаних країн не криє, що договір повстав для оборони перед напастю Москви.

Але не один з нас подумає - мовляв, були вже договори й союзи, а війна вибухла. Чехо-Словаччину віддали союзники Гітлерові без ніякого спротиву, а ґарантованої воєнним союзом Польщі не вміли оборонити. Отже, пакти й союзи - це ще не все.

І дійсно, Атлантійський договір не є ліком, це тільки чергова рецепта. Хорий наполовину чує себе відважнішим у боротьбі з хоробою, як має в руці рецепту. Але лікування хороби - це вже інша справа. Воно залежить як від ліків, так і від хорого особливо, чи він надається, чи не пізно, чи він хоче міцно жити, чи згага життя в нього потухла? Особливо це стосується Европи, а зокрема Франції, яка є віссю цілої машини: чи вона далі не сидітиме на двох стільцях, як це в неї стало вже "історичною необхідністю"?

Таким чином, все залежить від дальших подій.

о о
оо

Добре, а що ж дає Атлантійський пакт нам, Україні, поневоленим націям?

Н і ч о г о, як що не менше.

Вартість Атлантійського договору знаменна, але не для нас. Нашої долі він не вирішує та й не може вирішити. Хіба що чудо станеться... Але свою долю або ми самі вирішимо, а тоді Атлантійський пакт і нам послужить, або станеться те саме, що в 1918-1920 та 1923 рр.

Справа в тому, що Атлантійський договір санкціонує два світи - світ добра й світ зла. Він зла не нищить, а тільки відгорожує себе від нього. А наша Батьківщина, наша мрія по тому боці - по боці зла. Атлантійський договір лишає зло далі мучити людей і це може й на десятки років.

Москва програла. Але вона попередньо стільки виграла, зробила стільки кроків наперед, що як почне й відступати, то того відступу вистарчить на рівних двадцять років. Спершу, припустимо, з Німеччини - пять років. Далі з Польщі - нових десять, як що не двадцять пять. Залежно від того, як на неї натискатимуть не тільки ззовні, а й зсередини.

Америка рятує інших, але й сама себе рятує. Вона опановує певні галузі промисловости в Европі, щоб своє господарство латати й забезпечити. Вона має тепер цілі суходоли під собою - острови, Японію, Африку. Як що їй пощастить перебудвати свою економію та забезпечити ринки збуту, вона не потрібуватиме воювати. Та й воювати вона воюватиме тільки з примусу, атакована, або для оборони атакованого союзника, але сама не заатакує. Совєти будуть увесь час у дефензиві, бо на офензиву вони не здатні. Американський військовий міністер заявив офіційно знагоди підписання Атлантійського договору, що спроба комуністичного перевороту, хоч би й у Франції, викличе негайну відповідь зброєю - Москва й це собі добре затямить.

Оце й є погана сторона договору.

Згодом їх буде більше. Франція врятована, але ще не озброєна. Тепер во-

на може спокійно зброїтись і видужувати під крилом американської безпеки, большевики не відважаться переступити через американську зону,щоб поспішити на поміч французьким комуністам,які їх кличуть і присягають,що ніколи проти Москви зброї не візьмуть у руки. Це й є славетня французька "і задком, і передком перед паном Хведорком", що кому й коли довподоби. Бо як би й справді брати заяву французьких комуністів поважно,то ж такої заяви ніхто й ніколи не оголошує, така заява є зрадою своєї держави, а кожний знає,що вона є облудою,бо як би війна вибухла,то впродовж 24 годин пять тисяч комуністів сидітиме в тюрмах і концентраках,а 495 тисяч,як що всіх їх пів мільйона,піде на фронт без одного слова спротиву,бо розстріляють. Але через тиждень про ту заяву забули вже всі - і уряд, і комуністи,а певне й Москва...

Але видужавши й озброївшись,чи Франція не піде традиційним шляхом "російської приязні",яка тепер їй може дуже дорого обійтися,бо москалі завжди дивились на "французішек із Бордо" як на "сіфіліс Европи", в царській Росії ними гордували,а большевицька Росія,як це виявилось на процесі Кравченка в Парижі, вже дала Гітлерові для війни з Францією в 1939 р.: один мільйон тон збіжжя, 900.000 тон нафти, 100.000 тон хрому, 500.000 тон криці, 300.000 іншого заліза, та багато іншого,чого світ не знає. Вся французька преса про це написала,але чи це поможе "горбатому"? Та про ці справи не нам рішати, про це Франції самій рішати. Тільки тепер часи змінилися,а "традиційна приязнь" до Росії з рівнобіжною ворожнечою до сьогодняшнього уряду в ній дуже схожа на тактику соціялістів,які ненавидять ніби большевиків,але симпатизують їхньому "експериментові",наслідком чого большевики ще й досі той "експеримент" продовжують. Але соціялісти забули,що той "експеримент" несе - або перемогу большевизму,або його упадок, що є як не смертю,то великою компромітацією соціялізму,отже, "не вмер Данило,то болячка задавила"...

о о

о

Тимчасом з Америки приходять вістки,що там почався великий рух серед російської еміграції,яка хоче в'їхати на американських літаках у Москву. Всі знаємо,як покійний президент Рузвельт був нею оточений і нещасливо інспірований. Всі ті помилки,які він зробив у відношенні до большевиків,походять з тієї інспірації:за Росію,але проти Сталіна.Всі знаємо,які це дало наслідки:чи під Сталіним,чи під Росією,але Польща,Чехо-Словаччина,Румунія, Угорщина,Болгарія - "там".

Ні Америка,ні Англія не визнають української національности,бо вони "справжня демократія".Вони проти большевиків,чи їхньої політики,яка їм допікає,але не проти імперії й загарбництва,бо вони самі імперіялісти й загарбники. Навіть Кравченкові вони наказали,я певний,що тут їхня рука на 90%, деклямувати "мой русскій народ","моя Росія", а ні України,ні інших поневолених народів не повинно існувати. Кравченко перелякався тих свідків,які бажали про страдницю нашу Батьківщину згадати,навіть одмовився від свідків, аби догодити панам зі "справжньої демократії". Наші брати в Америці й Канаді не мають ніякого впливу. Українці взагалі здатні тільки на дрібні послуги,вони як і наймаються,то за "дурні гроші",скрізь служать як фіґуранти в фільмах,а заяви ріжних авантюрників,на зразок Дмитра Андрієвського,що в ролі "міністра" Андрійка Лівицького "об'їхав" Канаду й Америку та одним махом "включив" Україну в світову політику,такі "дипломати" вже були в нас ще за покійниці Директорії,що осмішила нас і себе на ввесь світ. З цього видно, що наша "політика" продовжується,а такій "політиці" ніякі ситуації не поможуть. А ще менше поможе Атлантійський пакт.

С. С.

Ґенґстерська опльоуха кремлянському жулікові...

""

-- "БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ РЕНЕҐАТ" ВІКТОР КРАВЧЕНКО --

Віктор Кравченко виграв свій скандальний процес у Парижі. А ще краще сказати - Москва одержала від Америки ще одну "опльоуху".

Вирок судді оголошено якраз у той день і в ту годину, коли в Вашинґтоні підписувався Атлантійський пакт - це вже чистісінька капость французької "фінес". Отже, понеділок, 4-го квітня 1949 р. большевики пам'ятатимуть...

А в той же час, як що Віктор Кравченко й справді брехун, жулік, ренеґат, каналія й гохштаплер, як це Москва зі своїми французькими прихильниками хотіла довести, то вирок паризького суда нестеменно доводить, що "тамті", тобто, вчорашні пани Кравченка є ще більша каналія, ренеґати й гохштаплери. Оце й є сенс і запах паризького процесу й вироку.

Москва зробила непоправну помилку, встрявши по самі вуха в скандальний процес, не розлічивши, що це її судитимуть, а не Кравченка, що "маленький" жулік, ренеґат і каналія поможе вишукати "великих" жуліків, ренеґатів і каналій. Тим більше, що її речник - прокурор Руденко, сьогодня вже засланий "на поправку" /так і сказано/ своїх умових здатностей, втративши на суді панування над собою, виставив Москву на глум і знущання, піймався на гачок дискусії з Кравченком, який його й Москву закидав найчорнішою лайкою, назвав звичайними кримінальними злочинцями - перед усім світом і судом. Не маючи чим "крити" Кравченкові "атути" Руденко втік з судової залі, під сміх "маленької каналії", яка аж у Парижі помстилася на своїх катах...

Але чи й справді - на своїх катах?

Ні, певніше - на своїх господарях і панах.

Кравченко служив їм вірою й правдою двадцять років - гнувся, пнувся, скиглив, плакав, утирав "биту морду", клав гарячі компреси на попухлу пику, після "допитів", але ще нижче гнувся, ще вище пнувся, щоб діждатися своєї нагоди. Так він пише в своїй книжці "Я ВИБРАЛ СВАБОДУ"...

І нагода прийшла - як справжнє чудо!

Але хто повірить, що - як чудо?..

Невже ж катовану в "застенках" людину, що два тижні биту в "ґепеу", підозрілу, непевну, публично штамповану підчас "чисток", зненавиджену в рядах "вірних комуністів" - невже ж таку людину спершу посадять у Кремль - у самісінький "вівтар", чи передсінок пекла, у "святая святих" большевизму, біля самісінького Сталіна працювати, а згодом пошлють її, ту биту й катовану каналію закордон?..

Ніколи, Кравченко нас не обдурить! Він може це казати "дорослим дітям" - американцям, а навіть французам, але не нам.

Найменша плямка, найменша риска, одна тінь натяку на якусь непевність, він же сам оповідає, що на реґістраційній та інших картках стояло про кожного все - до нігтів і десятого покоління включно, один натяк на щось - ніколи йому ні Кремля не бачити, ні тим більше закордону. Він сто разів у своїй книжці підкреслює, що однієї тіні, або натяку вистарчало, щоб людину вночі вихопив "чорний ворон" і заніс у безвість.

Отже, Кравченко - брехун і жулік.

То в романах для нью-йоркських міс, або паризьких модисток писати, як він зі своєї багатої таці кидав кістку послугачці в Кремлі, а вона тією кісткою ще й з машиністкою ділилася, або як йому "серце боліло", дивлячись на

свій палац,авто,ванну,куховарку,шофера,піжаму - під самісіньким концентраком тисяч і тисяч "заживо погребьонних", отих його "братів і сестер",що конали в холодному багні, живлячись корою й мохом.

К а н а л і я!..

Вона їла, жерла, вибачайте,напихала кишеню краденим,виривала з уст конаючому,спала на перинах, їздила автом, купалася в ванні,собака,а мільйони, мільйони закопувано "ще теплими,а іноді й живими", сам про це пише, большевицький ренеґат.

Двадцять років - свідомо,членом партії та ще й заслуженим він дивився на це,похожав у пеклі московським прикажчиком,споживав кривавицю рабів,але служив далі катам тих рабів - своїм панам.

Кравченко - каналія.

Чи як кажуть французи: une petite crapule...

Послугач деспотів і денщик мародерів.

А коли ця каналія,опинившись між людьми,побачила себе в людському дзеркалі,відчула подих іншого,людяного світу - оттоді в ній прокидається не помста, о,ні!.., а с т р а х, звичайнісінький страх за свою собачу шкуру, страх с о б а к и,яка знає про закон вовків-що раніш,чи пізніш,а в тому "лісі" жде неминуча й люта смерть. Отже, собака тікає від лісу.Але тікає там, де можна втікти, бо знає,що "відти", "там", "у лісі" нікуди втікти.

Суд підкреслив,що в Вашинґтоні Кравченко розлічився до-цента з довірених йому доларів,щоб не було підстави вимагати його видачі як злодія.Це для суддів має чисто фрмальне значіння,а для нас воно має інше значіння - психологичне й глибоко-людське,бо Кравченко й тут вірний панам,і тут він чистий перед ними, виконує обов'язок до йоти, до кінця. Коли людина кінчає життя - так,чи так, перед нею встає отой "останній обов'язок".Так і тут. Рішивши розійтись з панами,Кравченко не міг позбутись отієї звички - вірної служби,тоб-то,услужити їм останній раз - розлічитись до-копійки...

Кравченко - дезертир!

Не тому,що втік од каналій у 1944 р.,коли війна ще не була скінчена, втекти від каналій сам Бог велів,а тому,що втік з того пекла,яке творив і в якому лишив свої жертви конати.

Запрагнув помститися? - Тричі неправда!

Визволити "русскій народ"? - Це раз тричі неправда!

А чому ж він не підстрілив Сталіна в самому Кремлі,маючи револьвера в кишені,сидячи сам-на-сам з потворою,дивлячись тій потворі в-вічі своїми собачими очима - чому ж тоді в ньому не прокинулося почуття помсти? Адже тоді навіки перейшов би в історію як герой і местник,а не каналія бульварної сенсації,яка любить скандали. Чому тоді не помстився за свій "русскій народ",за свою Росію, цей український яничар? Бо він не на героїзм здатний,а на блазня. Він - нікчемний блазень,брехун і каналія.

. Після цього ніякого значіння не має питання - чи він сам написав книжку "Я вибрал свабоду", чи хто інший.

Кожному ясно,хто книжку прочитав,що автор її має письменницький хист, чому ж цей хист не прокинувся в Кравченкові до 45 року життя? Там же, в панів Кравченка письменники й літератори,аби тільки служили Сталіну,обсипані золотом і нагородами - невже ж,блазня й паразита Кравченка не спокусила б ота ще краща "кар'єра"? Ні, бо Кравченко не літератор,а аґітатор -

спритний, "ловкий", з практичною "смикалкою", типічний "камльо дю руа" революційного бульвару - балакучий, невгамований, рухливий, добрий крамар, а може й адвокат, але не літератор, не письменник. Хто редагував книжку Кравченка, той знає, як з поданого матеріялу лишається тільки призвіще автора. Так і тут було. Але ще раз - це ніякісінького значіння не має. Книжка робить сильне враження, а подекуди не так фактами, як описом, істотою малювання тих фактів, тому її перекладено на багато інших мов і Кравченко стане мільйонером. Для нього це тисячу разів важніше, ніж - решта. Та як що особа Кравченка здатна, чи робить багато шуму, то книжка Кравченка обгортає читача тихим жахом. Тут і відчувається, хто чув Кравченка на суді, що хтось автор матеріялу, а хтось і автор книжки.

Цікаво те, що тієї книжки в одній Франції розійшлося пів мільйона примірників. Люди люблять і смакують садистичну насолоду, бо на три чверті людство складається з садистів. Найбільше читають книжки про вампірів, які ґвалтуючи, чи й беручи жінку впихають їй поволеньки й шило в серце; далі, історії розрізаних на шматки коханок; романи про любов такої леді Чатерлі, чи як вона там у біса, зі своїм садівником, з докладними описами, як він її брав "на холодно", "на гаряче", або як вона "розкладала ноги" на сіні й на ліжкові. Ця література має великий успіх, а автори її міліярдери...

Точнісінько є й з книжкою "Я вибрал свабоду". Дипломати читають її зі смаком, але ще з більшим смаком балакають і випивають з таваріщем Грамикой і таваріщем Вішінскім.

Описи Кравченка з большевицької буцигарні, хоч ми все те знаємо й чули, то не дантейське пекло, ні навіть не апокаліптичний варвар, а звичайнісінький садизм: московський мужик ґвалтує княгиню, запихаючи їй шило в саме серце; Васька ріже свою Парашу на кавалки, або Ванька "розкладає ноги" своїй матері, бо йому приспічило за законами матеріялістичної діялектики. О г и д а.

Але можна з певністю сказати, що як та сама "ідея" запанує деінде, то ця огида померкне перед тією, яку винайдуть прихильники "поступу", а сьогодня вже ясно, що Бог таки сидить у клітці в потвори.

Винниченко - Беседовський - Гузенко - Кравченко...

Все це - українці, або з України.

Про Кравченка - сумнів, чи не жидок?..

Такий сприт, такий "кюльо", такий "тупе", такі гострі й безпосередні репліки, така гнучкість і... таке нахабство, вибачайте ще раз. Мовляв - це не може бути український тюхтій, а обов'язково син Ізраїля.

Ні, зовсім не жид, Кравченко - наш, рідний. Бо тільки з нас можуть вийти такі ренеґати, такі яничари, ні з якого іншого народу на світі.

Доказ - Винниченко, він таксамо "тікав", таксамо спритний, таксамо з темпераментом. Винниченко й Кравченко - з одної, сказати б, околиці, лівобережці, той самий сприт, нахабство, віроломність, безсоромність, зрада, підступ і гнучкість сумління. Це є наслідок мішанини монгольської флеґми з слов'янським холеризмом - вона дає отакого типа.

У Кравченка гнучкість - це "відти", нахабство - таксамо, сприт - таксамо: тридцять років удавати, брехати, прикидатись, безнастанно "бути на чеку", в напруженні, "нюхати" - оце є "савєтскій лавчіла",

Пригадуєте:

- Таваріщі, зачєм атделятся, всє вмєстє за свабоду, далой украінскіх бур-

жуєв, да здравствуєт саветская власть...Самостійність - ето буржуазія...

Оце він - малорос Кравченко,сьогодня большевицький ренеґат,а завтра "представітєль русской демократії", це він розпинався за ту "власть", це він "заганяв" дурних хахлів під ту "власть",а сьогодня тікає від неї. Це він служив у червоній армії, формував Таращанські дивізії, боронив Москву в Україні. Тоді він боронив червону,а сьогодня боронить "демократичну",але ту самісіньку Москву,в тій самісінькій Україні.

Це - Москва в Україні,оце її "знатниє люді", це - демократія,червоні хамелеони з чорним піднебінням...

Вони спершу "заганяють" народ під Москву, а після від неї тікають...

Почав - Винниченко.

Пригадуєте - поїхав у 1921 р. в Харків,став большевицьким комісаром освіти, "понюхав" і втік. А коли втік закордон, тоді почав закликати "до повороту", присягав,що "там є місце всім і кожному,хто чесно служитиме радянській владі"...А нащо ж ти, каналіє, втікала,як що там є "місце"?..

Звичайно,треба було розуміти - місце в одній ямі...

Сам поклався на перини закордоном,а інших кликав лягати в сиру землю.

"Чесність з собою"...

Чесність каналій.

А тепер - малорос Кравченко.

Двадцять років закликав служити тим,яких привселюдно називає карними злочинцями. Закликає визволяти той народ,якого продав у неволю.

А тому - це не процес Кравченка,а процес демократії,процес продажноУ шкури. Це - вона,як на долоні. Вона таксамо спритна дивитися на "досвід соціялізму" на чужій шкурі.Вона сидить тут і нотує "здобутки" того соціялізму,якого в себе не хоче. Це процес отих наших "геройчиків",які боролися за незалежність України,посилаючи щомісяця делеґацію в Москву з "проханням миру та спільного фронту проти буржуазії". Які боролися,щоб не вибороти та які вели,щоб не довести. Оце ж вони від 1917 р. були в спілці з Кравченками, з "російською демократією" в Україні, з Кравченками тримали "єдиний революційний фронт демократії". Кравченко - це їхній спільник. Це з Кравченком вони будуватимуть "демократію" в Україні,коли б і справді американська бомба розірвалась.

Отут і є перемога українства, наша перемога.

Бо Кравченко - це Москва в Україні,це її людина,це такими вона живиться,це ними тримає хахландію під собою. Слава Богу,що Кравченко - "русскій". Менше сорому на нашому обличчі, на українському обличчі.

Хрущови, Мануїльські, Кравченки - букет...

"Московські люди в Україні"...Всі з такою "совістю". Покопупайте...

Це не Кравченко виграв процес, а ми - це наша точка перемогла ще раз, Кравченко - це тільки шматок багна до всього того,чим є Москва, та Москва, яку ми вже бачимо триста років, від якої ми відмежувались ще в 1917 році.

Кравченко - це є достойний Москви її фінал, її трьохсотлітня "мораль" в Україні, це її "герої"...

Вироки історії повільні,але вони невблаганні.

Історія Москви в Україні дописує свої останні сторінки.

ТОДОР УНАВА

ННННННННННННН

ЛИСТИ З ПАРИЖА

: Гергепа закордоном :

Покійний В.Винниченко /покійний - політично,бо письменник В.Винниченко ще живе, має свій жанр і має своїх читачів,а деякі з його творів я дуже високо ціню,зокрема ж ті,яких я не читав/, покійний, отже,В.Винниченко вславився тим,що вмів наплювати собі в кашу та ще й зі "смаком". Це ж він і наплював у ту кашу,яка звалася Директорією та яку він сам творив і якої був головою. Правда,він наплював тоді,як засмакував іншої,радянської, хоч правда й те,що він і в тамту наплював,а тепер каші взагалі не варить і їсть,чи вдає,що їсть сиру моркву,бо від неї люди сала набирають,а свині конкордизму.

Не пригадую вже,в котрому з 3-х томів "Відродження нації",таксамо опльованого В.Винниченком,є спеціяльний розділ,присвячений "Гергепі закордоном". Описав він ту нашу Гергепку як живу,бо ж писав з-натури,надавши їй кольорів - яскравих,соковитих,жвавих і вічних...

Во та славна Гергепка ще й нині "закордонствує" на здоров'ячко.

Та почнімо "все значала",як каже Володимир Кирилович своїм "патуа".

Охрестивши С.Петлюру балериною й банщиком /до речі,ще й була погано замаскована мета трьох томів "Відродження нації"- допекти С.Петл рі,який висмикнув йому славу в тій же Директорії/, допікши,отже,Симонові Васильовичу, Володимир Кирилович взявзя за товаришку Гергепу.

Во треба вам знати,що Гергепа - то й справді товаришка,з однієї партії з Володимиром Кириловичем та ще й обоє соціялісти.

Вула вона хрещеницею відомого нашого толстовця,В.Чехівського,великого прихильника "непротівленія" північному братові,коли той у грудні 1918 року прийшов з лотишами й китайцями палити й різати Україну. Це ж він і був тоді прем'єром і міністром закордонних справ та не тільки не противився північному братові,а й не противився,щоб Гергепка тікала закордоном - хто на службу,а хто й контролювати,чи добре ту службу сповняє.Все це були або товариші,або соціялісти,бо тоді все було соціялізоване,навіть Гергепа. Поїхав закордон і соціял-демократ Супрун,у ролі контрольора й фінансового аґента товаришки Директорії.

З цього й почалася слава Гергепи. Супрун зфінансував закордоном усі кабарети, нав'язав першорядні стосунки з першорядними повіями у першорядних столицях Европи,не забув про тісніший контакт з усіма портьє в кращих готелях та всіма іншими, такими ж дорогами приспішував визнання України. Тут усе описати - не мого пера хист і сила,треба чародійної кебети Володимира Кириловича. Я скажу коротко: з Парижа, наприклад,Гергепа їздила на Кот д'Азюр /вона казала "Котяче озеро",бо це більше до полтавського діялекту підходить/ не потягом, а автом,бо в потязі її трясло. От що,а не то що...Ви тепер уявляєте собі, яка вона була тендітна,наша соціялістична Гергепка,як що її навіть на пружинах трясло. Видно,соціялізм на драбинястому возі - одна річ,а ґума по асфальті - то зовсім інший соціялізм. Та як що асфальтовий соціялізм не визнав нашої Гергепки,то зате вона визнала асфальтовий соціялізм. Про все це й пише наш коханий Володимир Кири-

лович, додаючи, що це якраз у цьому й полягає поступ людства,як і згода та братерство та радить нам в усім тій Гергепі коритися, мовляв, рано,чи пізно,а вона нас запровадить на самісінький вершок того поступу,згоди й братерства,як і Україну визволить. Обов'язково визволить.

Звичайно, нам нічого іншого й не лишається,як слухати Володимира Кириловича, він уже нас завів один раз,то вже другий раз напевне заведе так, чи туди, де по нас тільки бульки лишаться.

: Геть з хрестом :

Дійсно, Гергепа далі веде нас по визвольній дорозі. Визволила нас від ворогів зовнішніх, то тепер хоче визволити нас і від ворогів унутрішніх. Обов'язково й від унутрішніх. А одним з найбезпечніших ворогів унутрішніх, справедливо каже Гергепка, є якраз хрест,а зокрема хрест на нашому тризубі. Цього не може й не повинно бути. Аж ніяк не повинно бути. Хрест - то є в першу чергу знак Скоропадського, отого "ґенерала російської служби",який так дався взнаки нашому любому "отставному рядовому" В.Винниченкові,а не менше й Гергепці. Далі, хрест - то є знак глибокої реакції, патлачів та іншого опіюму народнього. Гергепця доводить,що найбільшою помилкою Володимира Великого,чи Святого було якраз те,що він запровадив у нас хреста,від чого пішло все лихо України,а навіть клав того хреста на грошах тодішніх, від чого пішло сьогоднящне безгрошев'я Гергепине, бо ні одна повія назад грошей вертати не хоче. Краще,отже,як би Володимир Великий поклав на лоба Гергепці ярмулочку, тоді було б звідки грошенят добути, а так - хоч сядь та й плач..."

Але що "в началі було слово", а після вже бійка, то й я мушу доладу все оповідати. Почну від Тараса Григоровича,бо все йде від нього. Бачите, в усьому вина Тараса Григоровича, нащо він у Бога вірив, псалми писав, "Марію" Матір'ю Бога вивів та інших капостей наробив,які Гергепі недовподоби.

Отже,дня 13-го березня 1949 року,але не божого,а поступового,в м.Парижі та ще й на площі св.Августина,Гергепа розвінчала тризуба з хрестом. Абсолютно й навіки розвінчала. Запам'ятайте оту злощасну "тринадцятку",це вона все наробила. Ну, й Тарас, бо ж це якраз на Його святі сталося,на святі автора "Марії", одного з найкращих християн,найщирішого Христового друга,а нашого Пророка.

Принесли на те свято величезного тризуба з хрестом,а в тризубі портрет нашого Мученика,який зветься Тарасом Шевченком та який був найближче до Христа,бо ж і Він вибрав собі хрестну дорогу.

І заревіла Гергепа: г е т ь з х р е с т о м!..

Звичайно,хрест не бороniться, він усі муки приймає, він як і Розум Усесвіту - мовчазний. Можете знущатись над ним, кров'ю його поливати,можежете людей на ньому розпинати - він тільки стогне й зідхає мовчазно-болюче, але не бороniться. А Гергепі цього якраз і треба: "Розпни його, розпни!..- кричить вона.

- Та підождіть, у чому річ? Хрест на тризубі - ну,й що ж тут такого злочинного? Ваш, тоб-то, Гергепин знак державний без хреста, то ви собі зробіть спеціяльно Гергепине свято, без хреста. А тут - усі ми на громадському святі,а не на ґергепно-державному. Врешті, треба було замовити малярееві,щоб не ставив хреста,а як уже поставив, то нащо блюзнірство, нащо скандал,нащо знущатись зі святощів, пошануйте Тараса Шевченка,пошануйте й тих,які вірять і люблять хреста, не всі ж тут Гергепиного копіна...

Але раз Гергепа веде нас, то повинні бути й Гергепині порядки. А тому:

- Геть з хрестом, далой реакцію, давай поступ!..

А найбільш боляче, що найголосніше кричав сивий як голуб облудник зі соціял-демократів, якому б Херона кликати, щоб через Стикс перевіз "на тамтой беріг", йому достойно вторував поважний полковник з польонофілів та ще кілька гергепістів. Звичайно, пішли й до Пилата, щоб усе було як належить. Пилат - як Пилат, умив руки: "чи я на те церкву в Парижі збудував, щоб людям шлях показувати"?..

- А нащо ж, Пилате, ти її влаштував, ту церкву та ще свого імени?..

- А на те, щоб людям очі піском засипати...Зрозуміли!

- З р о з у м і л и!..

А як завісу підняли, хреста вже на тризубі не було - зрізали.

Обличчя Тараса Шевченка страдденно скривилось, а обличчя Гергепи сяяло пятираменною зіркою.

- Да здравствует Гергепа!

Бо як що вона нас від хреста визволила, то ж визволить і від тризуба. Обов'язково визволить.

Все в свій час.

: Гергепине мистецтво :

І ми собі в Парижі далі йдемо по шляхах поступу. Під тим же благоданим і благословенним проводом Гергепи. Бо ж вона не обмежується хрестом, а йде ще далі. Бажаєте мистецтва - ось воно, Гергепа "тут как тут", їй далеко не треба ходити, щоб і мистецьку творчість загнуздати, не тільки хреста.

Гергепка - майстер на всі штуки, чи пак руки.

І вже маємо "Українське Мистецьке Товариство"...

Тоб-то, не українське, зовсім не мистецьке та й не товариство, а звичайнісіньку відозву, бо ж Гергепа відозвою навіть на світ прийшла.

Хочете мудрости навчитись - читайте відозву; бажаєте театру, калтури, чи халтури - єсть. Хочете української нації в викривленому на всі боки житті людства /так Гергепка й смалить - у "викривленому на всі боки житті людства"/ - таксамо єсть. Словом, ідіть під стяг Гергепки, вона вас обцибулізує.

Щоб нас вести шляхами поступу - Гергепка всім запаслася: вона все має, як у людей: націю - центр - державу. Та так і пише:

- Українська нація свій нац. держ. центр /видно, ще трохи сорому має, бо сороміцькі слова скорочує/ - УНРаду має...

Хто хоче мистецтва, калтури, поступу - ставай "у ряди бійців" за УНРаду, тоді все матиме - калтуру й мистецтво.

І Гергепка додає соромливо:

- Немає на світі нездійснимого, коли людина того справді ХОЧЕ...

Єслі Гергепка да захочет...

Звичайно, ви не вірите - то прочитайте відозву...

Бо хотіти треба - С И Л Ь Н О:

- Щонайменше так, як хочете випалити цигарку...

Це вже навіть не мистецтво, а надмистецтво, супермистецтво, мистецтво над мистецтвами, а Гергепка вже не Гергепка, а над-Гергепка, Гергепка-мистець. Який ґеній на світі втнув би таке як оце наша люба Гергепка втнула?

Я думаю, що такий ще не народився та й не вродиться, куди там!..

Бо в відозві виразно стоїть: "І ЦЕ НЕ ЖАРТ"...

Ще раз ражу вам - прочитайте оту Гергепину відозву.

Я таксамо думаю,що не жарт. Це дуже поважна річ - мистецтво Гергепи, це її найповажніше зусилля, вершок її ґенія. Це зовсім не щоб сміятись,а щоб плакати. Навіть не плакати,а ревіти...Як от,наприклад,бичок,чи бички ревуть. Бо раз мистецтва можна так хотіти як цигарку випалити,то чому від Гергепиної ґеніяльности мистецької не можна ревіти як бичок...

Покійний Гаркун-Задунайський це так висловлював у своїх відозвах:

- Приходьте всі посмотреть на виривающую всі тельбухи із живота комедію в малоросійському народньому ізображенії іскуства, когда мужик та ще з пляшкою в кармані і з величезним дрючком у руках лезет на сцену...

І це таксамо не був жарт.

ЕНЕЙ МОТОРНИЙ

ннн

/Продовження зі сторінки 20-ої/

на набуде добрих якостів і втілюватиме їх у житті.Ці якости,хоч би й найменші,все більшають і більшають по мірі того,як більшає кількість тих,які мають ті якости та по мірі духового росту не тільки людини,а й людського колективу. Відомо,що культура передається не тільки з наукою батьків, а й з їхньою кров'ю.

Це таксамо стосується й до народів. Ґенії, герої - рідко приходять. Вони збагачують народи,але досвід і наука поколіннів грають основну ролю в житті народів. Досвід і наука поколіннів існують як джерело мудрости,доступне кожному й відкрите кожному. Набута мудрість переходить у кров та стає рисою характеру народів.

Це тому народи найглибше й найширше вчать свою історію. Французи мають сто Грушевських,а ми маємо тільки єдиного. Англійці мають двіста Грушевських. Наука історії займає у французів перше місце по кількости наукових книжок,а як що,наприклад,ми маємо тисячу примірників якоїсь наукової праці з нашої історії,то англійці мають мільйон. Це доводить як про вагу досвіду поколіннів,так і про нахил тих народів знати мудрість предків,щоб з неї користати.

Для набуття мудрости не обов'язково треба зовнішнього імпульсу,чужого штовханця. Поразка іноді, чи неуспіх навчають більш,як перемога,чи успіх, але для набуття мудрости першорядну ролю відограє внутрішнє бажання та зосередкування снаги. Добрі якости народів можна плекати тоді,коли одиниці з одними нахилами,з тими самими якостями гуртуються між собою та підсилюють один другого,збагачують один одного. Нема народів,щоб мали багато добрих, чи гарних якостів,а більшість народів має одну-дві, які в них розвинені до найвищого ступіня. Краще мати мало добре розвинених якостів,ніж багато погано розвинених.

Щодо нас,то треба підкреслити,що ми не цінимо мудрости життя.Найслабше в нас розвинена наука історії,а вже минуло деякій нашій історичній мудрости триста,пятьсот,або й тисяча років,а ми її не знаємо. Найкращий доказ нашої слабости - це відсутність науки історії. Вже тридцять років минула наша визвольна боротьба,а в нас нема про неї десяти книжок,а в той час у інших народів за той час появилося тисячі й тисячі. Тому в нас багато шуму,а мало мудрости.

ооооооооооооооо

+++
+ ДО ПЕРЕДПЛАТНИКІВ, ЧИТАЧІВ І ПРИХИЛЬНИКІВ +
+ Прохаємо вибачити за спізнену появу +
+ нинішнього числа "НАШОЇ ДОБИ". А що во- +
+ но виходить під Великдень, то витаємо +
+ Вас усіх зі щирим серцем: +
+ +
+ ХРИСТОС ВОСКРЕС! +
++++++++++++++ + ++++++++++++++++
+ +

БРАТИ Й СЕСТРИ!

За скромним почином Осередку Союзу Гетьманців-Державників у Зальцбурзі, в Австрії, повстало Велике Діло. Найвидатніші наші вчені - історики, філософи, політики, етноґрафи, археологи, ґеоґрафи, тощо докінчують новий курс ІСТОРІЇ УКРАЇНИ, великий твір на 800 сторін друку, ілюстрований, що стане нашим другом і навчителем. Дасть Бог, то може ще в цьому році вийде він у світ.

Щасливі подати Вам усім цю вістку, бо це й справді наш великий здобуток, наше свято на еміґрації. Новий твір Історії України складається за науковою засадою національно-державною, на підставі найновіших здобутків нашої й світової науки. Це є те, що нам потрібне як хліб щоденний.

Довершити цей почин - треба мільйонів. Потрібна поміч усіх нас. У Німеччині повстав "Фонд Історії України", який збирає необхідні засоби. Треба забезпечити бодай найнеобхідніші потреби учених, які трудяться; потрібно добути великий допоміжний матеріял з европейських архивів; треба зібрати великий ілюстрований матеріял. Зараз іде збірка на цю ціль скрізь - наш обов'язок і собі не відстати. Ініціятори звернулися до нас - допомогти їм у цьому Великому Ділі. Ми радо відгукуємося та закликаємо й Вас усіх - допоможіть і не жалуйте на цю справу, бо це ми самі собі будуємо гідний нас і нашого народу пам'ятник, побільшуємо свій скарб культурний та гартуємо наймогутнішу зброю в боротьбі за свою Правду, за свою Націю, за свою Державу.

З нинішнім числом "Нашої Доби" розсилаємо кожному підписного листка - дайте самі та зберіть біля себе, не гаючись. Зібрані пожертви надсилати обов'язково з підписними листками. Прохаємо імена, призвіща й розмір датку писати чітко й виразно, бо все те потрібне для оголошення й контролі.

Не дякуємо, бо Вам Україна подякує, а кажемо: ЩАСТИ, БОЖЕ!

Редакція "НАШОЇ ДОБИ".

++

З М І С Т:
""""""""""

Адреса: M-r Th. Kruszynsky.
8, rue de Condé
Paris 6-e.

Ціна нинішнього примірника - I00 фр.